

T.C.

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

**DİNİ MOTİVASYONLU TERÖR BAĞLAMINDA
İSRAİL'İN FİLİSTİNLİLERE KARŞI UYGULAMALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Emrah Sıran KARA

Danışman

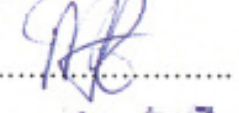

Prof. Dr. Yaşar SARI

BOLU 2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

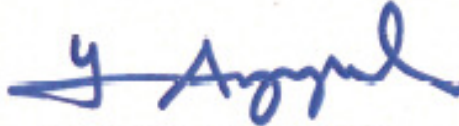
'Emrah Sıran KARA'ya ait "DİNİ MOTİVASYONLU TERÖR BAĞLAMINDA İSRAİL'İN FİLİSTİNLİLERE KARŞI UYGULAMALARI" adlı çalışma jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle/oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

29.11.2019

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı): Prof. Dr. Yaşar SARI	
Üye : Doç. Dr. Mustafa Turgut DEMİRTEPE	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi İlhan SAĞSEN	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Yaşar AYYILDIZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, “Dini Motivasyonlu Terör Bağlamında İsrail’in Filistinlilere Karşı Uygulamaları” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başvurulan kaynaklardan yapılan alıntılarının adlarının bilimsel kurallara uygun biçimde metin içinde, dipnotlarda ve kaynaklarda gösterildiğini, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emrah Sıran KARA

29.11.2019

ÖN SÖZ

Yüzyıllar boyunca bir barış havzası olan Ortadoğu coğrafyası günümüzde çatışma, şiddet ve etnik ve dini terör ile anılmaktadır. Bu süreçte bölgedeki devletler kadar devlet dışı aktörler de önemli rol oynamaktadır. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış olan bu çalışma, İsrail'deki radikal sağ ve dini motivasyonlu terör oluşumlarını odak almaktadır. Özellikle İsrail'in kuruluş aşamasında önemli rol oynayan dini Siyonizm, 1970'lerden itibaren sağ siyasetin İsrail siyasal yaşamına damgasını vurması ve radikal sağın tırmanışı ile farklı bir boyuta evrilmiştir. Filistin Sorununun giderek içinden çıkılmaz bir hal alması ve uluslararasılaşması radikal sağ içinde de reaksiyona yol açmış ve dini motivasyonlu terör oluşumlarını üretmiştir. Bu çalışmada Filistin sorununun kronikleşmesinde ve şiddet sarmalının daha da derinleşmesinde önemli rol oynayan bu akım ve örgütlerin ve arka planındaki düşüncenin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu tezin hazırlanması sürecinde sağladığı samimi desteklerinden ötürü danışman hocam Prof. Dr. Yaşar SARI'ya, jüri üyesi hocalarım Doç. Dr. Mustafa Turgut DEMİRTEPE'ye, Dr. Öğr. Üyesi İlhan SAĞSEN'e teşekkürü bir borç bilirim. Aynı şekilde, elinden geleni yaparak işimi kolaylaştıran mesai arkadaşım Abdülbaki ERDİMEZ'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tüm bu süre zarfında yanımda bulunarak sabır, moral ve umut kaynağı olan sevgili eşim Emine'ye teşekkür ederim.

Emrah Sıran KARA

29.11.2019

ÖZET

DİNİ MOTİVASYONLU TERÖR BAĞLAMINDA İSRAİL'İN FİLİSTİNLİLERE KARŞI UYGULAMALARI

Emrah Sıran KARA

Yüksek Lisans Tezi

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yaşar SARI

Kasım 2019, 83 + ix Sayfa

Bu çalışmanın temel hedefi, terör eylemlerinin ve bu eylemleri yapanlarının belli bir dini inanç ile ilişkilendirmenin sorunlu olduğunu göstermektir. Bunu yapabilmek için de, İsrail'de kendilerini Yahudi dinini temsil ettiklerini ifade eden gruplar ve yaptıkları terör eylemleri araştırıldı. Tez çalışmasının konusu ise, İsrail'de ve işgal altındaki topraklarda Filistin halkına yönelik terör faaliyetleri gerçekleştiren terör örgütleri ve eylemleridir. Bu çalışmadan amaçlanan, İsrail'deki dini motivasyonlu terörist eylemlerin kökenlerini, eylemlerinde kullanılan meşruiyet söylemlerini, Yahudi kökenli terörizminin etki alanının genişliğini ve işlerliğini; Filistin'deki uygulamalar açısından ele almaktır. Bunu gerçekleştirmek için de, devlet-dini gruplar-din-terör kavramları ekseninde dini temelli terör olguları üzerinde duruldu.

Anahtar kelimeler: Terör, Dini Motivasyonlu Terörizm, Terör Örgütleri, İsrail, Filistin.

ABSTRACT

IN THE CONTEXT OF RELIGIOUS MOTIVATED TERRORISM, THE PRACTICES OF ISRAEL AGAINST PALESTINIANS

Emrah Siran KARA

Master Thesis

Department of International Relations

Thesis Advisor: Prof. Dr. Yaşar SARI

November 2019, 83 + ix Pages

This thesis aims to prove that religious terrorism is not peculiar to any religion. To show this, the thesis explored religious groups who consider themselves as the representatives of Judaism as well as these groups' terror activities. Therefore the subject of this study is to examine religiously motivated terrorist activities in Israel and the occupied territories against Palestinians. There is limited information in the academic literature about these organizations. There is a connection between their beliefs and their terrorist activities. Thus, this study intends to examine the origins of Israel's religious-based terrorist activities, how they legitimize their terror activities in Israel and the occupied territories against the Palestinians.

Key words: Terror, Religiously Motivated Terrorism, Terrorist Organizations, State of Israel, Palestine.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖN SÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: TERÖR, TOPLUM, DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ	6
1.1. Terör ve Şiddet Kavramları	6
1.2. Tarihi Perspektiften Dünya Üzerindeki Terörist Oluşumlar	11
1.3. Dini Motivasyonla Hareket Eden ve Terörü Yöntem Olarak Kullanan Örgütlenmeler	12
1.4. Devlet – Terör İlişkisi ve Batılı Devletlerin Terör Konusundaki Tutumları.....	14
1.5. Terörün Faaliyet Türleri Açısından Değerlendirilmesi	18
II. BÖLÜM	
2. ŞİDDET SARMALINDA İSRAİL ULUSAL KİMLİĞİ VE DEVLETLEŞME SÜRECİ	22
2.1. Çatışmanın Geçmişi: Diaspora ve Siyonizm.....	22
2.2. İsrailoğullarının Devletleşme Çalışmaları.....	27
2.3. Filistin’in İngiliz Mandater Yönetiminden Çıkışı ve BM’nin Rolü.....	30

2.4. İsrail Ulusal Kimliği ve Devletleşme Sürecinin Şiddet ve Güvenlik Ekseninde Değerlendirilmesi.....	33
2.5. Yahudi Milliyetçiliği ve Kimliğin Şekillenmesi	35
2.6. Arap-İsrail Savaşlarının İsrail Ulusal Kimliğine Etkisi	38

III. BÖLÜM

3. İSRAİL RADİKAL SAĞININ YÜKSELİŞİ VE DİNİ MOTİVASYONLU

TERÖR OLGUSU	42
3.1. İsrail’de Dini ve Siyasi Siyonizm’in Radikal Sağa Evrilmesi	42
3.2. İsrail’de Yeraltı Oluşumları ve Yerleşimci Terörü: Gush Emunim	48
3.3. Yahudi Yeraltı Örgütü (The Jewish Underground).....	50
3.4. Meir Kahane ve Kach İdeolojisi.....	53
3.5. El-Halil Camii Saldırısı ve Baruch Goldstein Terörü	62
3.6. İsrail’de Dini Motivasyonlu Terörün Yansımaları ve İzak Rabin Suikastı.....	65

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....68

KAYNAKLAR .....

KISALTMALAR

- AB** : Avrupa Birliği
- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- ASALA** : Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu
- BM** : Birleşmiş Milletler
- CDU** : Hristiyan Demokrat Birliği
- CIA** : Merkezi İstihbarat Teşkilatı (Central Intelligence Agency)
- CNN** : Cable News Network
- DAEŞ** : Irak ve Şam İslam Devleti
- EOKA** : Kıbrıslıların Millî Mücadele Örgütü (Ethniki Organosis Kypriou Agoniston)
- FKÖ** : Filistin Kurtuluş Örgütü
- MI6** : İngiliz İstihbarat Kuruluşu (Secret Intelligence Service)
- NATO** : Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
- PYD** : Demokratik Birlik Partisi
- PKK** : Kürdistan İşçi Partisi
- SSCB** : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- TNT** : Teröre Karşı Terör
- YYÖ (JU)** : Yahudi Yeraltı Örgütü
- YSL (JDL)** : Yahudi Savunma Ligi

GİRİŞ

Günümüzde terörizm ve şiddet sarmalının farklılaşan yönlerini temsil eden oluşumların önemli bir kısmının dini motivasyonlu örgütlenmeler olduğu ve bunların içerisinde de özellikle İslami motifle faaliyet gösterenlerin uluslararası kamuoyunda ön plana çıktığı görülmektedir. Bundan dolayı bazı çevrelerce din ile terörizm arasında bir bağ kurulmaya çalışıldığı ve bu bağlamda kültürel değerler üzerinden olay ve olguların değerlendirilmeye çalışıldığı göze çarpmaktadır. Dini motivasyonlu terörizm, radikal dini grup veya oluşumların ürettikleri söylemler doğrultusunda gelişen bir olgu olduğu ve bu tür gruplar söz konusu dini söylemlerin ışığında terörist faaliyetlerine meşruiyet kazandırma çabası içinde oldukları için sorunun köklerine inilememekte, bu da yanlış algıyı daha da beslemektedir. Bu bağlamda öncelikle vurgulanması gereken nokta dini motivasyonlu terör olgusunun büyük oranda siyasal boyutları olan modern bir olgu olduğu ve dinlerin tarihinde bir sapma teşkil ettiği değildir. Bu tür örgüt ve oluşumların, içine doğdukları sosyo-ekonomik ve tarihi bağlam göz ardı edilerek anlaşılabilmesi mümkün değildir. Bu tür yapıların, farklı dini aidiyete sahip gruplar arasında sosyal, siyasi, ekonomik gerilimlerin yaşandığı ve bu gerilimin şiddetinin tarihi süreç içinde giderek daha da derinleştiği bölgelerde ortaya çıktığı ve tarafların kendi tabanlarına meşruiyet sağlama noktasında dini araçsallaştırdıkları görülmektedir. Uluslararası sistemdeki değişikliklerin bölgesel ve alt bölgesel dinamikler üzerinde tetikleyici etkisiyle birçok bölgede ortaya çıkan gerilimler diğer farklı türlerin yanı sıra Afganistan'dan Hindistan'a, Myanmar'dan İsrail'e kadar yerkürenin her yerinde dini motivasyonlu terör örgütlerini de üretebilmektedir. Dolayısıyla Hoffman'ın da belirttiği üzere, bu tür bir terör olgusunun yalnızca İslam dünyası ve Ortadoğu genelinde; İran ve El-Kaide özelinde tekelleştirilecek bir olgu olmadığını; diğer semavi dinlere ve Budizm'e mensup birçok toplulukta da "dini motivasyonlu terörizm" olgusuna rastlanıldığını söylemek mümkündür (Hoffman 2006: 88).

Dini motivasyonlu terör olgusuna örnek olarak, El-Kaide gibi güncel örgütlerin yanı sıra 1990'lı yıllara damgasını vuran İzak Rabin suikastı ve el-Halil saldırısı, daha önceki yıllarda gerçekleşen Şii grupların üstlendiği Lübnan olayları¹ ve Tokyo'da gerçekleştirilen kimyasal saldırı² gösterilebilir. Buradan da anlaşılacağı gibi dinsel terör uygulamalarının belirli bir dini toplulukla yahut tek bir etnik kimlikle özdeşleştirilemeyeceği aşikârdır. Aynı zamanda dini motivasyonlu terör olgusu büyük oranda modern bir olgu olmakla birlikte Yahudiler, Hristiyanlar, Müslümanlar ve Hindular arasında geçmişe giden kökleri olduğu da bilinmektedir (Hoffman 2006: 88).

Bu bilgiler ışığında, kimi zaman yabancı karşıtlığı kimi zaman ise radikal dini hareketler olarak adlandırılan bu durumun, hangi kesimden olursa olsun, dini yorumlama ve algılama şekilleriyle -istisnasız tüm dinler için- terör ve şiddet eylemlerine meşruiyet argümanı olarak kullanıldığı bir gerçekliktir. Çağımızın bir gerçekliği olarak ise, içinde bulunulan devrin kaotik şartları doğrultusunda Orta Doğu coğrafyasında baş gösteren ve dinin çok uçlarda cereyan eden yorum farklılıkları ile kendisine saha bulan dini motivasyonlu terör olaylarına çok daha sık rastlanmaktadır. Dini motivasyonlu terör olgusu ve bu motivasyonla hareket eden gruplara yönelik literatürde birçok çalışma olmakla birlikte, İsrail'de Musevilik dinine mensup kişi ve grupların oluşturduğu dini motivasyonlu örgütler ve bunların etkileri üzerine literatür – özellikle Türkçe – oldukça bakirdir.³

¹ 1970'li ve 1980'li yılların Lübnan'ında cereyan eden ve 1982'de İsrail'in Lübnan'a saldırısının ardından daha da güçlenen şiddet olayları, İran-Suriye-Lübnan Şii birlikteliğinin de etkisiyle siyasi ve sosyolojik pek çok karmaşayı beraberinde getirmiştir.

² 20 Mart 1995 tarihinde Japonya'nın başkenti Tokyo'daki çeşitli metro istasyonlarına eş zamanlı bir sarin gazı saldırısı yapılmıştı. 12 kişinin ölümüne, 6 bini aşkın kişinin de yaralanmasına sebep olan bu saldırının faili Aum Shinrikyo adlı suç örgütü olarak belirlenmişti. Aum Shinrikyo'nun lideri Shoko Asahara ve diğer üyeler 1995 yılında tutuklandı ve 26 Temmuz 2018 tarihinde idam edilene kadar tutuklu kaldı.

³ Din temelli terör olgusu hakkında, İsrail'de de oldukça az sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların da hemen hepsi İsraili araştırmacılar tarafından yapıldığından - konunun tam olarak ele alınmasını kolaylaştırıcı etkisine karşın - arka planını ve ideolojik kökenini aynı netlikte ortaya koyamadıkları da bir gerçektir. Bunlardan bazıları şu şekildedir: A. Pedahzur ve A. Perliger, *Jewish Terrorism in Israel* (New York: Columbia University Press, 2011); daha çok terör faaliyetlerine odaklanmış olan Ahmed Khalifa'nın "Terrorism in Israel," *Journal of Palestine Studies* 14, no. 1 (Autumn 1984) çalışması; İsrail Devleti üzerinde terör, mesihçilik ve demokrasi gibi konularına yoğunlaşmış ve tanınmış bir isim olan Ehud Sprinzak'ın *Fundamentalism, Terrorism and Democracy: The Case of Gush Emunim Underground* (Washington: Wilson Center, 1986) çalışması. Bu eserlerin konuyla doğrudan ve yakın şekilde ilgili olduğu bilinmektedir.

Tez konusu olarak İsrail’de dini motivasyonlu terör olgusunun araştırılmasının tercih edilmesinde; en yakın coğrafyalarımızdan birinde cereyan eden ve neredeyse tüm dünyanın etkilendiği bir konu üzerinde aydınlatıcı bir rol oynamak isteği ve toplumsal hayatta önemli gündem maddelerinden olan terör, din ve devlet ilişkisi üzerine literatüre katkı sağlamak amacı etkili olmuştur.

Bu tezde temel olarak; İsrail’deki dini motivasyonlu terörizm olgusunun kökenleri, eylemlerde kullanılan meşruiyet söylemleri, bu tür örgütlerin etki alanının genişliği ve işlerliği ortaya konularak, Filistin sorunu bağlamındaki rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmamızın problem durumu; “Dini motivasyonlu terörizm ile devlet ve toplum arasında bir ilişki olup olmadığı”, “dini motivasyonlu terör oluşumlarının hangi kaynaklardan beslendiği ve İsrail ulusal kimliği ve devletin kurucu ideolojisi ile ne derece bağının olduğu”, “bu örgüt ve oluşumların İsrail’deki siyasal yaşam ile etkileşimi” gibi noktalar üzerinden şekillenmektedir.

Araştırmamızın önemi; özellikle dini ve etnik yapıdaki terör faaliyetlerinin ve ülkeler arası ilişkilerin yalnızca o ülkeleri ya da terör taraftarlarını etkilememesi ve tüm insanlık bazında da yankılar yaratması açısından ortaya çıkmaktadır. Örneğin ABD’de meydana gelen bir terör olayı neredeyse tüm dünya devletlerinin ve insanlığın bu eylemden etkilenmesi sonucunu doğurabilmektedir. Terörizm ve inanç bağlamında terör, toplum ve devlet arasında gerçekleşecek olan ilişkiler hem konjonktürel açıdan hem de ülkelerin komşuları açısından geniş çaplı olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum da terörü ve bilhassa etnik ve dini motivasyonlu terörü daha büyük bir noktaya ve öneme taşımaktadır. Araştırmamız içerisinde İsrail’in Filistin uygulamalarının 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren hangi boyuta ulaştığı ve bu dönemdeki din-terör ve devlet-terör bağıntılarının yansımaları mercek altına alınmaktadır.

Bu çalışmada, konunun aydınlatılması adına *kavramlara* ve kavramların dayandırıldığı tarihsel temellere vurgu yapılarak, konu belli *örnekler* üzerinden

araştırılmıştır. Bu durum; terör ve bilhassa da dini motivasyonlu terör oluşumlarının araştırıldığı çalışmalar yapılırken, üzerinde ortak bir kanıya varılamamış kavramların ve tanımlamalarda karşılaşılan çeşitliliğin kesinlik açısından doğurabileceği olumsuzluklar göz önüne alınarak, kavramsal olarak inceleme yapılmasını tercih sebebi olarak karşımıza çıkardığından ileri gelmektedir.

Bu çalışmada veri toplama ve değerlendirme tekniklerinden tümevarım tekniği ve söylem ve eylemlerin yazılı metinler ile olan bağlantısı üzerinde durularak kronoloji yöntemi kullanılmakta; kaynak olarak ise dergi, kitap, tez ve diğer katı kaynaklara başvurulmaktadır. Bu tekniklerin seçilmesinde araştırmanın modelinin tarihsel araştırmaya uygun olması, verilerin yazılı kaynaklar olarak toplanabilmesi ve doğruluğunun sağlanabilmesi amacı etkilidir.

Bu konu hakkındaki bilgi düzeyinin belli rivayetlerden ve ideolojik önyargılardan ileriye gidemediği hakikati göz önüne alındığında pek çok yardımcı kaynağa da müracaat etmek adeta kaçınılmaz olmaktadır.⁴ Özellikle İsrail'deki terör örgütleri ve faaliyetlerine tarihi perspektiften konuya eğilmek isteyenlerin karşısına büyük oranda devletin kuruluş aşamasında aktif olan Haganah ve Lehi gibi seküler ve sömürgecilik karşıtı olarak bilinen terörist gruplar çıkmaktadır. Öte yandan; İsrail'de dini motivasyonlu terörün nereden ve hangi kaynaklardan beslendiği, bu terörün örgütleniş şekli, yapısal özellikleri, şiddet eylemleri ve İsrail yönetimindeki siyasi etkinlikleri üzerinde yeterince çalışılmamıştır. Bu çalışma ile bu konudaki literatürün değerlendirilmesinin yapılması ve mütevazı de olsa bir katkı yapılması arzulanmaktadır. Çalışmamızın diğer bir amacı ise dini motivasyonlu bu örgütlerin örgütleniş biçimleri, temel dinamikleri, dayandığı öğretiler, siyasi hedefleri ve ideolojik kökenleri, söylem ve eylemlerinin meşruiyet dayanaklarını tespit etmektir. Bunun yanında da faaliyet biçimleri, başat aktörleri/liderleri, taraftar toplama biçimleri ve İsrail siyasi hayatına doğrudan ve dolaylı etkileri doğrultusunda sorunsalların saptanması ve bu düzeyde cevapların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Akabinde yukarıda belirlenen perspektif

---

⁴ Yardımcı kaynakların, konuya doğrudan teması olmasa da gerek kavramsal açıdan ve gerekse de örneklem açısından faydaları oldukça fazladır. Dolaylı olarak kaynak oluşturan bazı eserler şu şekildedir: Bruce Hoffman'ın *Inside Terrorism*'i; Richard Jackson'ın *Handbook of Critical Terrorism Studies* isimli eseri ve Mark Juergensmeyer'in *Terror in the Mind of God* isimli çalışması. Bu ve benzeri pek çok çalışmanın din ve terörizm hakkında yol gösterici olduğunu da belirtmek gerekir.

gereği, dini motivasyonlu terör faaliyetlerinin doruğa ulaştığı Rabin suikastı ve el-Halil operasyonları çerçevesinde konunun daha net biçimde anlaşılması hususuna çalışılacaktır.

Bu bağlamda tezin ilk bölümünde terör, toplum, din ve devlet ilişkisi kavramsal düzeyde incelenmiş, tarihi süreç içinde bu konudaki gelişmeler irdelenmiş ve tezin odak aldığı dini motivasyonlu terör olgusu üzerinde durulmuştur. Tezin ikinci bölümünde İsrail'deki dini motivasyonlu terör olgusunun tarihi arka planı, İsrail ulusal kimliği ve İsrail devletinin kuruluş süreci göz önüne alınarak incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise dini motivasyonlu terör örgütleri mercek altına alınmış, bu örgütlerin ideolojileri, yapılanmaları, faaliyetleri, Filistinlilere yönelik eylemleri ve İsrail siyaseti ile ilişkileri değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE: TERÖR, TOPLUM, DİN VE DEVLET İLİŞKİSİ

1.1. Terör ve Şiddet Kavramları

Şiddet, kökeni itibariyle Arapça bir kelime olup; sert tutum ve katı davranış, kaba kuvvet gibi anlamlar taşımaktadır. Etimolojik olarak şiddet kavramı incelendiğinde geniş bir kullanım alanına sahip olduğu görülebilir (Hobbart 1996: 32). Şiddet; bir kişiye güç yahut baskı uygulayarak, o kişinin istemediği (rızası dışında) bir işi yapmak ya da yaptırmak; şiddet faaliyetleri ise zor kullanma, hücum, saldırı, kaba kuvvet kullanma, fiziki ya da psikolojik acı çektirme yahut işkence, vurma ve yaralama olarak tanımlanmaktadır (Ünsal 1996: 29). Şiddet kavramının tanımı konusundaki bu açıklığa karşın, terör kavramının tanımına dair aynı şeyi söyleyebilmek mümkün değildir. Terör olgusunun birçok sosyal bilimci tarafından farklı tanımlar ile tarif edilmesini Grant Wardlaw “terörizmin kontrol altına alınmasındaki en önemli sorun bu olgunun tanımlanamamasıdır” şeklinde ifade etmiştir (Wardlaw 1982: 19). Diğer yandan terör konusunda çalışma yapanların buldukları konum ve eğilimleri istikametinde terörist faaliyetlerin, meşrulaştırılmaları yahut gayri meşru kılınmaları adına yürütülen gayretler de uzlaşmış bir tanıma ulaşmanın önünde engel teşkil etmektedir. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa, şiddet içeren herhangi bir faaliyet, kimilerine göre terör, kimilerine göre ise bir nevi kahramanlık olabilmektedir. Bu doğrultuda, terör konusuna odaklanan çalışmada Schmid, terörizmi açıklamak ve anlatmak adına yüzden fazla tanımın yapıldığını ifade etmiş, yalnızca ABD’nin resmi literatüründe ve muhtelif belgelerde birçok tanımın bulunduğunu ortaya koymuştur (Schmid 1986, Aktaran: Özerkmen 2017: 255). Buna ek olarak, ortaya çıkan farklı terör

tanımlarının ülkelerin muhtelif siyasi rejim sistemleri dolayısıyla olduğu; uluslararası arenada devletlerin buldukları konum ve ideolojiler farklılaştığından dolayı da ortak bir tanım çıkarılamadığı söylenebilir. Terör olgusu üzerinde herkesi kapsayacak ortak bir tanımlamanın oluşturulamamış olması nedeniyle pek çok kaynakta farklı tanımlara rastlanmaktadır. Kuşkusuz bu durum terör ve terörizm olgusunun bölgelere, zamana ve şartlara göre değişen kavramlar oldukları anlamına gelmemektedir. Başka bir deyişle, asıl sorun, terörizm olgusunun kavramsal olarak hudutlarının belirlenmesinin zor oluşu ve tüm dünya devletlerinin ve milletlerinin ortak bir tanımlamaya henüz varamamış olmasıdır (Öngün 2001: 11).

Epistemolojik açıdan “terör” kavramı, Latince “terrere” sözünden türemiştir ve “korkudan dehşete düşmeye sebep olma” yahut “korkudan sarsıntı geçirme” manalarına gelmektedir (Güzel 2002: 9). Bu kavramın ilk kullanımının 1789 yılında yayınlanan Dictionnaire de l’Académie Française’de olduğu belirtilmektedir (Laquer 1977: 6). Dilimizde terör kelimesinin karşılığı olarak “yıldırma, korkutma” ifadeleri kullanılmaktadır (Çağlar 1997: 119).⁵ Fakat bu korkutmanın, yıldırmanın ve dehşete düşürmenin yoğunluğunun yeterince büyük boyutta, kişi ya da toplumun fiziki ya da ruhi yapılarına –aniden kuşatan bir korkma hali ve şiddet durumunda- tesir eden seviyede olduğu belirtilmelidir. Bununla birlikte, Türkiye Cumhuriyeti’nin 12.04.1991 tarih ve 3713 sayılı *Terörle Mücadele Kanunu*’nun 1. maddesindeki terör tanımı da şu şekildedir: “Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”. Bu hususiyetlerdeki tüm kişi ya da gruplar, terörist olarak adlandırılır. Teröre ait bu nitelikler, benimseyen ve faaliyetlerde bulunan bazıları için ana gayeler bağlamında farklılık gösterebilir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi bu argümanlar arasında dinin ve siyasetin yeri diğerlerinden ayrılmaktadır. Esasında terör

⁵ TDK’nin Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü’nde de buna yakın olarak şu şekilde ifade edilmektedir: Yıldırma, cana kıyma ve malı yakıp yıkmak, korkutma, tedhiş.

oluşumlarının ve şiddet eylemlerinin yalnızca dini ve siyasi olmadıklarını söylemekte bir beis de yoktur. Çünkü terörist faaliyetlerin pratikleri incelendiğinde, toplumsal zeminde bir fark gözetilmeyerek hareket edildiği anlaşılabacaktır. Buna göre, terör sorunu İngiltere’de ortaya çıkabildiği gibi Suudi Arabistan’da da ortaya çıkabilmektedir. Yani terör eylemlerine maruz kalma ihtimallerinin Londra’daki bir Hristiyan ile Endonezya’daki bir Müslüman için eşit ihtimalde olduğu söylenebilir (Biçer 2001: 263).

Günümüz terör olgusunun ayrılmaz kavramlarından olan “radikalizm” ve “fundamentalizm” benzer anlamlar ihtiva etmektedir. Bu kelimeler epistemolojik açıdan değerlendirildiğinde, radikalizm “kök” anlamındaki “radix”ten türemiştir; fundamentalizm ise “kökencilik” yahut “köktencilik” manalarına gelen bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Radikalizmin genel itibarıyla hoşgörüyü karşı bir bağnazlık olarak zihinlerde yer ettiği söylenebilir (Çelik 2015: 103-104). Buna karşın, fundamentalizmin günümüz konjonktüründe genellikle dinden beslenen ve onu sömürmekle tavır devşiren, “İslami” söylem içerisindeki gruplaşmalar için söz konusu olduğu belirtilmektedir (Bodur 2005: 72). Fundamentalizmin daha çok I. Dünya Savaşı yıllarında, aşırı muhafazakâr Protestanlarca ABD’de söz konusu edilmeye başladığı bilinmektedir. Bu ideolojinin temelinde yatan düşünce, din eleştirisi ile yaşamın hemen her yanından dini uzaklaştıran ve dinin tesirini ortadan kaldıran modernist bakış açısına karşı eleştirel bir yaklaşımdır (Salur 2009: 14). Bu açıdan bakıldığında fundamentalizmin kavramsal olarak İslam ile değil Hristiyanlık ile daha yakın bir noktada durmakta olduğu anlaşılabacaktır. Zira Hristiyanlığın “öze dönüş” gerektiren bir hal aldığı gerçeği, bu dinin günümüz şekline ulaşana kadar konsüllerde ve ruhban sınıfının elinde biçimlendirildiği hakikatine dayanmaktadır. Bu minvalde, Hristiyanlık içinde ortaya çıkmış ve varlığını sürdüren fundamentalist oluşumların bu doğrultudaki amaçlara hizmet ettikleri belirtilmektedir (Hawzen 2017; Kirkpatrick 1993). Buradan da anlaşılacağı üzere, İslam dünyasında sorun olarak ortaya çıkan şey nasıldaki anlayış ve uygulamayı farklılıklarının var olmasıdır. Zira Kur’an ve hadis olmak üzere iki ana kaynağın kabulü Müslüman dünyada ekseriyetle hakim olmuştur. Ancak bu kaynakların yorumu günümüze kadar önemli bir tartışma konusu olagelmiştir.

Günümüzde inanç sistemlerindeki menfi durumları işaret etmekte kullanılan birçok benzer ifadenin, benzer manaları çağrıştırdığı söylenebilir. Bunlardan bazıları; radikalizm, aşırıcılık, fundamentalizm, konservatizm ve bağnazlık olarak sıralanabilir. Söz konusu ifadelerin yakın anlamlar çağrıştırmaları yanında birbirleri adına gerekli oldukları ifade edilmektedir (Dedeoğlu 2017: 803). Bu isimlendirmeler bağlamında dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da şudur: devletin resmi ideoloji ve söylemi ile örtüşmeyen yaklaşım, görüş ve hareketler otoriter rejimler tarafından kendi yönetimlerine bir tehdit olarak görülerek radikal ya da terörist olarak tanımlanabilmektedir. Nitekim Özbekistan örneğinde de görülebileceği gibi, politik anlamda iki tür “İslam” öne çıkmaktadır. Birincisi, devletin benimsediği ve politik olarak uyguladığı resmi İslam; ikincisi ise Özbek devletinin siyasi yaklaşımları ile örtüşmeyen, tarikat, cemaat ya da diğer dini gruplar tarafından benimsenen İslam’dır; ki bu tür gruplar Özbek yönetimi tarafından tehdit potansiyeline göre radikal ya da terörist olarak tanımlanmaktadır (Çaman ve Dağcı 2014: 13).

Bununla birlikte, bilhassa semavi dinlerin, kendilerini müdafaa amacıyla ve belli ölçütlerde şiddete başvurulmasına teolojik manada meşruiyet kattığı söylenebilir. Ancak problemin kaynağı, çalışmanın giriş kısmında ve diğer konu başlıkları altında da incelendiği şekliyle, esasında teolojik olmaktan çok politiktir. Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde görülmektedir ki, söz konusu dinlerin takipçileri Tanrı adına bir yerleri ele geçirme, fetih mücadeleleri ya da emperyalist yayılmacılık gibi kutsal ve kutsal olmayan amaçları doğrultusunda “din”i bir meşruiyet aracı olarak kullanagelmiştir. (Esposito 2015: 1068). Bu yüzden din ile şiddet ve dolayısıyla terör arasındaki bağ üzerinde çalışma yapılırken teolojik bir temelde tartışma yürütmektense, siyasete ve bu doğrultuda terörizmin kendi tabiatına dönmek daha faydalı olacaktır.

Uluslararası ilişkiler güvenlik yaklaşımlarında “öncelikli tehdit” şeklinde tanımlanmakta olan dini motivasyonlu terör, diğer terör türlerine göre, bünyesinde pek çok ilave risk barındırmaktadır. Birinci olarak bu tür terörist faaliyetlerde yer alan kişilerin kendilerini “iyilik” için “kötülükle mücadele”de bulunan “kutsal savaşçılar” olarak tanımlamaları bu açıdan önem arz etmektedir. Bu zihniyetin yansıması olarak, bu tür kişilerin amaçlarında muallaklık söz konusudur. Bununla birlikte de kendi dini

gruplarından ya da mezheplerinden olmayan hemen herkesin potansiyel düşman olarak tanımlanması ve bunların kötülüğe hizmet eden kimseler olduğu anlayışı yaygındır. Ayrıca bu mantalitedeki kimselerin, ilahi bir merciden aldıklarını iddia ettikleri emirleri ifa etme hususunda da herhangi bir tereddütleri bulunmamaktadır. Dolayısıyla uyguladıkları şiddet ve terörizm de ölçsüz ve öngörülemez olarak karşımıza çıkmaktadır (Cronin 2003: 41).

Yukarıdaki nitel ve nicel farklılıklara karşın, dini motivasyonlu terör oluşumları da terörizm olgusunun bir parçasıdır. Dolayısıyla terörizme ve onun tabiatına ilişkin tespitler, burada da aynı şekilde geçerliliğini muhafaza etmektedir. Muhtelif yerlerde belirtildiği gibi terör, eski bir uygulamadır ve en başından beri bir sonuç odaklı olmaktan ziyade stratejik niteliktedir. Terörizmin ve bilhassa dini motivasyonlu terörizmin kullandığı yöntemler, tarihten bu yana siyasi birtakım amaçlara göre biçimlenmektedir. Bu bağlamda, kime karşı yürütüldüğüne bağlı olarak terörizmin uygulama biçimi ve yöntemlerinde değişiklikler gözlenebilmektedir. Bu yüzden terörizmi salt birtakım ideoloji yahut siyasi fikirlerle bağlantılı bir olgu olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır (Laqueur 2005: 154). Aynı şekilde, din ile terörizm olgusunun – bilhassa belli inanç gruplarının- da birlikte ve irtibatlı şeyler olduğu değerlendirmesi hatalı bir tutumdur. Çünkü dinin bu aşamadaki görev ve işlevi herhangi bir ideolojinin işlevine yakın bir noktadadır. Buradan hareketle ideolojilerin, terör örgütlenmelerinin temel dayanaklarından olduğu ve işledikleri motifler değişiklik gösterse de işlevlerinin benzeştiği ifade edilebilir. Kişilerin tüm duygu ve düşüncelerini harekete geçiren bir mekanizma olarak ideoloji, bir taraftan insanı eylem ve mücadele için hazırlarken, diğer taraftan ise örgütlenmenin temel dayanaklarına ve bu doğrultuda yapılan eylemlere meşruiyet oluşturur (Korkmaz 1999: 52). Din olgusunun, radikal oluşumlar tarafından terör faaliyetlerinde meşruiyet argümanı olarak kullanılması yeni bir durum değildir.

Günümüz tecrübesinin tanıklığındaki dini motivasyonlu terör oluşumlarının önemli bir kesiminin İslami argümanlarla hareket ettiği ve İslam dünyasında boy gösterdikleri görülmektedir. Ancak yukarıda da değinildiği üzere, bu oluşumların, 20. yüzyılın sonlarından itibaren belirginlik kazanmaya başladıkları açıktır. Bu süreçte dini motivasyonlu oluşumlar, Arap milliyetçiliğinin ve sosyalizmin ideolojik olarak

önemlerini yitirmesi ve bu fikirlerin yerini tutacak başka ideolojilerin olmayışı ile ortaya çıkan boşluğu doldurmuşlardır. Dolayısıyla dini köktenciliğin ivme kazanmasıyla diğer radikal fikirlerin düşüş seyrinde olmaları arasında bir bağ olduğu söylenebilir.

1.2. Tarihi Perspektiften Dünya Üzerindeki Terörist Oluşumlar

Terör denilen olgunun geçmişi yaklaşık olarak 2000 yıllık bir temele dayanmaktadır. Bunların en eskisinin Filistin topraklarındaki Sicarilik olduğu bilinmektedir. 10. yüzyılın sonlarından itibaren kendisini gösteren Haşhaşilik vb. oluşumlar da yine terörün tarihi süreç içerisindeki örneklerinden bazılarıdır. Bu bağlamda, Hindistan'da gerçekleşen Thug eylemleri, biraz daha yakın tarihe bakıldığında Amerika'da 1860'lardan itibaren ortaya çıkan Ku-Klux Klan hareketinin gerçekleştirdiği eylemler ve bunun yanında aynı yılları takip eden dönemde Fransız Devrimi sırasında ihtilalcilerin 1878-1891 tarihleri arasındaki terörist faaliyetleri sayılabilir. Bununla birlikte 1900'lerin başından itibaren Makedon, Sırp, Ermeni ve İrlandalı bazı eylemci oluşumlarının yaptığı özerklik ve hürriyet adına gerçekleştirildiği ileri sürülen şiddet faaliyetleri de teröre birer örnek olarak gösterilebilir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan Rusya'daki terörist faaliyetler ve de 1947 yılında Hindistan'daki bölünmenin etkisiyle birlikte kendini gösteren eylemler de göz ardı edilmemelidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise Filistin topraklarında cereyan eden iç savaş ve Kıbrıs'ta EOKA'nın faaliyetleri aynı ölçüde değerlendirilmeye müsaittir. Bu denli geniş ölçekte ortaya çıkan oluşumlar değerlendirildiğinde, terör yelpazesinin dünya üzerinde ulaştığı seviye ve saldırı yöntemlerindeki çeşitlilik anlaşılacaktır. Terör örgütleri faaliyet biçimleri itibariyle kimi farklı yöntemler geliştirmiş ve denemiştir. Mao, Castro ve Che Guavere kent eylemleri ve savaşçılığı yerine kırsalda örgütlenmeyi ve kırsal Gerilla taktik türlerini tercih ederek bunların geliştirilmesine sebep olmuştur. 1915-1918 yıllarında ise Ermeni çetelerinin Türkiye topraklarında pek çok terörist faaliyette buldukları bilinmektedir. Bu çetelerin bir devamı niteliğinde ortaya çıkan 1970'li yılların gündemindeki ASALA Ermeni terör örgütü de yaptığı eylemler ve suikastlar bağlamında bu doğrultuda listelenebilecektir

(Kantarcı ve Laçiner 2003: 111). Filistin topraklarında kurulması planlanan İsrail devleti için de Yahudi ve Siyonist menşeli terör grupları oluşturulmuş ve bu gruplar değişik eylemler gerçekleştirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası iki kutba ayrılan dünyada, Soğuk Savaş yıllarının getirdiği dehşet dengesi ile kimi devletlerin, terör oluşumlarını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiği ve bu oluşumlardan faydalandıkları görülmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasının ardından iki kutuplu dünya düzeni ortadan kalkmış ve terör kavramı ve eylemleri, uluslararası bir boyutta değerlendirilmeye başlamıştır. Bu örgütlerden bazıları⁶ silahlı ve katliam tarzı eylemlerde bulunmayı tercih ederek, suçsuz yere cana kıymayı kendilerini dünyada duyurmak için bir adım olarak görmüşlerdir.

1.3. Dini Motivasyonla Hareket Eden ve Terörü Yöntem Olarak Kullanan Örgütlenmeler

Din temelli terör örgütlenmelerinin ilki olarak “Sicarilik” kabul edilmektedir (Kurt 2019: 82). M.Ö. 1. yüzyılda bugünkü Filistin bölgesinde örgütlü bir şekilde hareket eden ve dini temellere dayalı argümanları olan Sicarilik, Zeolatlar'dan kabul edilen bir örgüttür. Radikalist Yahudi cemaatlerinden biri olan ve eylemlerinde Filistin topraklarına hâkim olan Roma İmparatorluğu aleyhtarlığı güden grubun, bu istikamette suikastlarda ve şiddet eylemlerinde bulunduğu bilinmektedir (Jones 2012; Wandrey vd. 2013). Bu eylemlerin uygulanış biçimleri koşullar doğrultusunda farklılık gösterse de genellikle gündüzleri ve bilhassa insan yoğunluğu olan zaman ve yerlerde gerçekleştirilmiştir. Filistin dışında yaşamlarını sürdüren ve eylemlerinde şehir ahalisini hedef alan Sicarilik, bu davranışları ile toplumsal bazda bir korku ve yıldırma atmosferi oluşturmuş; böylelikle de din temelli şiddetin ilk temsilcileri olarak kabul edilmişlerdir (Lester 2000: 285). Radikal doğrultuda hareket eden bu örgütün en belirgin özelliği, eylemlerini –yukarıda da belirtildiği gibi- suikast biçiminde gerçekleştirmesidir. Radikal Yahudi milliyetçileri olarak aktarılan Sicarilerin hedefinde; Romalı politikacılar, devlet

⁶ Özellikle DAESH, PKK, Taliban, El-Kaide, PYD ve YPG gibi.

adamları ve askerler olduğu gibi, Roma İmparatorluğu'na karşı ılımlı tavırlar içinde olan zengin Yahudiler ve din adamları da vardı. Bu yüzden Sicariler için halkı doğrudan hedef almamış bir örgüttür denilmişse de, eylemleri yoluyla halkı da korku ve sindirme ile büyük ölçüde etkilemişlerdir. Mesihçi düşüncelere sahip oldukları bilinen Sicarilerin, dünyanın sonunun geldiği şeklindeki inanışları bu eğilimlerinde etkili olmuştur (Stern 2008, <https://www.jewishvirtuallibrary.org/terrorism>, 5 Haziran 2019'da erişildi). Sicariler hakkında dikkati çeken bir başka husus ise, bazılarının Yahudi din adamlarınca menfi istikamette kullanılarak –günümüzdeki terörist gruplar da görüldüğü gibi– maşa fonksiyonu gördükleridir.⁷

Din temelli terör oluşumlarının bir diğeri ise Karmatilerdir. Karmatilerin Abbasiler döneminde, Zenc Ayaklanması sırasında ortaya çıkmış oldukları kabul edilmektedir. Sicarilerde olduğu gibi bu grupta da dini istismar ve tedhiş hareketleri söz konusudur. Daha çok Abbasi döneminde hacı adaylarını hedef alan saldırılarıyla terör oluşumu olarak adlandırılan bu örgütlenmenin, başlarda eğitimci fonksiyonda bir görüntü çizdiği bildirilmektedir.⁸ Bu tür oluşumların İslam dünyasındaki en belirgin örneklerinden birisi de hiç şüphesiz İsmaililerin bir koludur. Hz. Muhammed'in torunlarından Cafer Sadık vefat ettikten sonra, imamlık makamının kimin temsilinde devam edeceği hususundaki ayrılıktan doğan İsmaililik, Hasan Sabbah'ı içinde barındıran bir hareket olarak bilinmektedir (Öz 2007: 419). İslam dünyasında dini temelli argümanlarla hareket ederek şiddeti meşrulaştıran bir başka grup ise Selefiliktir. (Büyükkara 2009: 21). Arabistan yarımadasında baş gösteren ve Muhammed b. Abdulvehhab'a ait fikirlerle hareket eden grubun genel ideolojisi Vehhabilik'tir. Bu grup kendisini "Selefi" olarak isimlendirmektedir (Kocaoğlu 2017: 340-343).

Günümüzün şiddet eylemlerini içeren ve İslami argümanlardan beslenen grupların neredeyse tamamı Selefi düşünce ile hareket etmektedirler.⁹ Bu grupların

⁷ L. G. Lester (2000)'in ifadelerine göre; Sicarilerin Romalı yöneticiler tarafından bile suiistimal edildikleri bilinmektedir.

⁸ Abdullah Ekinci (2016)'nin aktardıklarına göre; Karmatilerin, Kâbe biçiminde bir ibadethaneleri olduğu ve bunun için Mekke'yi işgal ettikleri dönemde Hacerü'l Esved'i alıp bu ibadethaneye götürdükleri, ancak sonra iade etmek durumunda kaldıkları bilinmektedir.

⁹ Bu konu hakkında detaylı bir çalışma yürütmüş olan Diyanet İşleri Başkanlığı, "DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları Raporu", Din İşleri Yüksek Kurulu, Ankara, 2015, (6 Haziran 2019'da erişildi).

ideolojik yaklaşımları; kendileri gibi düşünmeyen Müslümanları tekfir etme ve onlarla mücadele etme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu görüşte olan Selefi hareketler, davranışlarının Kur'an ve sünnete dayandığı iddiasındadır (Abdülhakim ve es-Suri 2014: 278).

1.4. Devlet – Terör İlişkisi ve Batılı Devletlerin Terör Konusundaki Tutumları

Dünyada terörün, tarihteki konumuna göre, günümüzde bulunduğu seviye ile hayatı çok daha ileri bir boyutta tehdit emekte olduğu söylenebilir. Bu durumun, terörün mevcut imkânlarının, geçmişe nazaran gelişmişlik gösterdiği gerçeğiyle açıklanması mümkündür. Bilhassa ABD'nin ve Avrupalı devletlerin, 20. Yüzyılın ikinci yarısı boyunca, komünizmin yayılması tehdidi karşısındaki tutumları, 11 Eylül saldırıları neticesinde tamamen bir travmaya dönüşmüştür. 11 Eylül'deki terör eylemleri ABD ve Avrupalı devletler başta olmak üzere, dünya devletlerinin güvenlik konusundaki nispi rehabetlerinin ortadan kalktığını anlamalarını sağlamıştır. ABD başta olmak üzere Batılı devletler, ortaya çıkan bu yeni tehdit olgusunu radikal dini motivasyonlu terörizm olarak saptamış ve bu radikal dini terörün Orta Doğu menşeli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu dönemin başka bir tehdit unsuru da dünya devletlerinin birbirleri aleyhinde yürüttükleri karşı casusluk hareketleri olarak tanımlanmaktadır. Amerikan Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) bu kabil terör ve şiddet unsurlarından kaçınabilmek amacıyla, tehditle bizzat mücadele, karşı istihbarat, uluslararası düzeydeki organize suçlarla ve her türlü uyuşturucu kaçakçılığı ile savaş, iç ve dış eksenli silah taşımacılığı denetimi gibi meselelerde aktif olacak istihbarat masaları ve değişik birimler oluşturmuştur.¹⁰

Bu birimler Amerika'nın güvenlik anlayışı üzerinde birtakım değişikliklere giderek terör konusunda yaklaşımın revize edilmesini sağlamışlardır. Bu türden bir girişimin asıl belirleyici faktörünün Bush doktrini olduğu da ilave edilmelidir. Kısaca ifade etmek gerekirse Bush Doktrini; uluslar ötesi savaşlarının olabileceğini öngören ve güvenlik tehditlerine karşı “önceden haber alma” ve “müdahale etme” ya da “önleme”

¹⁰ Bu konuda detaylı bilgi kaynağı olarak CIA, "CIA Hakkında" <https://www.cia.gov/tr/>, (30 Mayıs 2019 tarihinde erişildi) gösterilebilir.

gibi stratejiler üstüne bina edilmiş bir yaklaşımdır. 11 Eylül 2001'deki saldırılardan hemen sonra dönemin ABD başkanı Bush, terör hakkındaki ilk konuşmasında; bu stratejilerin kati bir surette tespit edilerek, şahsı ve devleti adına terörle olan mücadeledeki kararlı tavrını dünya kamuoyuna iletmiştir. Bu konuşmanın özü şu cümlelerle ifade edilebilecektir: “Terörle mücadelemiz devam edecektir. Her ulus kendi bölgesinde kararını versin. Ya bizimlesiniz ya da teröristlerlesiniz.” (Karabulut ve Değer 2015: 74-76).

Bush'un söz konusu açıklaması tüm dünya devletleri nazarında net tutum takınmanın gerekliliği olarak görülürken, terörün her an varlığını sürdüren ve dikkat edilmesi gereken bir husus olduğunu yine tüm dünyaya hatırlatmıştır. Bu bağlamda realizmin düşünsel ve politik etkinlik sahası genişlerken, BM gibi idealist oluşumların realizm karşısı görüşlerinin kabul edilirliliği zayıflamış ve yeni oluşan durum bu tarz oluşumların yeniden tartışmaya açılmasına zemin hazırlamıştır. Bu konuda açık bir örnek olarak, İsrail'in güvenlik algısı doğrultusunda Filistinli siviller üzerine kara ve hava harekâtları düzenlemesi ve bunun neticesinde BM'ye ait bir tesisin bombalanması hususunda AB ve BM'nin bu saldırgan eylemi yalnızca kınaması gösterilebilir.

Bu terörizm algısının, çoğu dünya devletlerinde, siyasi veya stratejik manada karşıt ve sorunlu oldukları rakipler aleyhine taktiksel bir politika malzemesi olarak uygulandığı bilinmektedir. Birçok devletin başka bir devlet içinde terör ve kaos ortamını canlı tutarak bu tarz oluşumları destekledikleri açıktır. Terör ve devlet arasındaki ilişkiye örnek olarak; ABD-PYD (2016), Suriye-PKK (1980-1990) ve Pakistan-El-Kaide ilişkisi gösterilebilir. Bu destek ve ortaklık ilişkilerinin günümüzde sürdüğü örnekleri de mevcuttur.

Devletler ve terör ilişkisi bağlamında, 2016 yılında Almanya'da beş gazetecinin tutuklanarak ömür boyu ceza alması üzerine ortaya çıkan bilgiler dikkat çekicidir. Çünkü burada bahsi geçen gazeteciler, Almanya'nın 2002-2008 arası dönemde, silah üreten fabrikalarının Meksika'ya örtülü şekilde silah ticareti yaptığı, bir takım silahların da yine aynı devlet üzerinden İsrail gibi Ortadoğu ülke ve örgütlerine ulaştırıldığı hakkındaki bazı gizli belgeleri açığa çıkarmakla suçlanmışlardır. Gazetecilerden Jürgen

Grasslin'in avukatının yaptığı açıklamada, Alman Heckler Kochun şirketinin Meksika'ya illegal olarak silah sattığı bilgisinin, Almanya federal bakanlık yazışmalarında ortaya çıktığı ifade edilmektedir.¹¹ Bu belgelerin orijinali daha sonraları Netzwerk des Todes (ölüm şebekesi) isimli bir kitapta yayınlanmıştır (Grasslin 2013, Aktaran: Abdurrahmanlı 2019: 103). Modern dünya devletlerinin birçoğunun kendi stratejileri doğrultusunda terör örgütlerine silah satışı ve desteği yaptığı, hatta kendi menfaatleri adına bazı konumları taahhüt ederek yiyecek ve içecek gibi yardımlarda bulunduğu bilinmektedir.

Bu çerçevede, Almanya Başbakan yardımcısının¹² Sonntag gazetesiyle yaptığı mülakatta; kendilerinden önceki Alman hükümetlerinin DAESH örgütü dâhil olmak üzere Orta Doğu'da faaliyet gösteren terör gruplarına yardım ettiği, hatta diktatörlere silah yardımı yaptığını açıklaması da manidardır. Bildam'ın açıklamasında geçen bazı örnekler şu şekildedir:

- 1 Silah sevkiyatının kökeni 2003 yılında Irak-ABD savaşına kadar uzanıyor. O yıllarda İslam coğrafyasında bulunan, düşmanlarının düşmanları konumundaki, DAESH, Taliban, El-kaide, PKK gibi örgütlere ve Irak'taki Kürt aşiretlere ve bazı diktatörlere silah temin edilmiştir.
- 2 Almanya'nın CDV'si¹³ ABD ile sıcak savaşta yer almaktansa terörist örgüt ve diktatörlere yardım yapılarak ABD'nin zayıflatılması hesaplarını yapmaktaydı.
- 3 Orta Doğu'daki diktatör devlet başkanlarının ABD ile girişilen mücadelede kaybedeceklerini kestirdikleri için, ülkeyi terk etmektense bu tür silah yardımlarının kabul edecekleri Alman hükümetince biliniyordu.
- 4 Diktatör liderler, ABD'ye karşı yaptıkları mücadelenin kaybedildiğini gördüklerinde küçük ve büyük ölçekli bazı terör örgütleri oluşturarak Almanya'dan getirilen silahları bu örgütlere dağıttı.

¹¹ BBC, "Almanya'da 'gizli belge yayımlayan' gazetecilere soruşturma talebi" https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/04/160427_alman_gazeteciler, (30 Mayıs 2019 tarihinde erişildi.)

¹² Sosyal Demokrat Partisi (SDP) genel başkanı Sigmar Gabriel Bildam'dır.

¹³ Hristiyan Demokratik Parti.

NATO eski Avrupa komutanı General Wesley Clark'ın, CNN'ye verdiği demeçte müttefiklerinin DAEŞ, Taliban, El-Kaide gibi terör gruplarına silah ve cephane temin ederek onları şiddet eylemlerinde cesaretlendirdiğini bildirmiş olması da bu kapsamda değerlendirilebilecek bir konudur. Hizbullah'tan gelen açıklamalarda ise DAEŞ'ten alınan yerlerde, ABD menşeli silahlara rastlanıldığı ifade edilmiştir. Bu durum ABD'nin Irak'taki istikrarı bozmayı amaçladığı şeklinde yorumlanmıştır. Aynı açıklamada, ABD'ye ait uçakların DAEŞ'in elinde olan bölgelere silah ve erzak gibi yardımlar ulaştırdığı ve bunun ortaya çıkması üzerine de yanlışlıkla gerçekleştirildiğinin iddia edildiği aktarılmıştır. Bu bağlamda ise açık olarak terörü besleyen ABD için, sahip olduğu teknoloji sayesinde bu türden basit yanlışları yapmasının olanaksız olduğu ifade edilmiştir.¹⁴ Bu konudaki bir diğer önemli açıklamaysa İran Genelkurmay Başkanı yardımcısı Mesut Cezair tarafından yapılmıştır. Açıklamada özetle DAEŞ terör oluşumunun CIA tarafından bizzat meydana getirildiği; hatta ilişkin dokümanların ellerinde var olduğu iddiasında bulunulmuştur.

DAEŞ terör örgütü hakkında yapılan başka bir haberde ise 1 Haziran 2015 tarihinde Londra'da görülen bir dava üzerinden konuya doğru değerlendirmelerde bulunulmuştur. Haberde şu ifadeler yer verilmiştir: “İsveçli Bherlin Gildo isimli militanın Suriye’de terör eylemlerine katılmak için orada bulunmuş ve bazı terör faaliyetlerinden sonra da tutuklanarak yargılanmıştır. Dava sonucunda hakem heyetinin verdiği kararsa İsveçli terör zanlısı olan Bherlin Gildo’ya müebbet hapis cezası oldu. Fakat bu kararın ardından zanlı kendisinde mevcut olan gizli belgeleri hakem heyetine vermesi için izin istedi. Bir sonraki duruşmada İsveçli zanlının mahkemeye sunduğu belgelerde Büyük Britanya’nın Secret Intelligence Service ya diğer adıyla MI6 olarak bilinen birimlerinin bu işin içinde olduğu gösteriliyordu. Bu istihbarat servislerinin ABD İstihbarat birimi olan CIA ile birlikte DAEŞ-İŞİD oluşumunu desteklediği de bu belgelerle kanıtlanmaktaydı. Hakem heyetinin mahkemeye sunulan belgeleri incelemesiyle davanın seyri aniden değişti. Gildo'nun bu dokümanları mahkemeye sunması hem mahkemede, hem de Batıda son derece rahatsızlık uyandırmıştır. Bunun ardından terör hakkındaki kapatıldı ve dava düşürüldü. Bherlin Gildo ise serbest bırakıldı” (Guillaume 2004: 537-548).

¹⁴ Hizbullah'ın genel sekreter yardımcısı Hüseyin Ramahi'nin açıklamalarından aktarılmıştır.

1.5. Terörün Faaliyet Türleri Açısından Değerlendirilmesi

Terörün, günümüz dünyasında muhtelif formlarda ortaya çıktığı bilinmektedir. Bu farklı türdeki terörizm olguları; gerek tercih ettikleri eylem biçimleri, gerek kaynak sağlama ve destekleri açısından değişiklik arz etmektedir. Terörizmin, yalnızca belli bir ülkeye has ya da belli bir ülkeye yönelik olmadığı açıktır. Bu oluşumların ulus ötesi bir yelpaze ile birden çok devletin de tehdit edilebildiği yansımaları; bu doğrultuda da kullandıkları yöntemleri ile birbirinden ayrılmaktadır. Buna ilaveten, terörizmin artık yalnızca basit silahlı eylemlerle gerçekleşmesinin ötesinde, iletişim serüvenindeki yüksek hızlı değişim sayesinde teknolojinin başkaca uzantıları ile de yapılabilmektedir. Bu açıdan bakıldığı zaman, terörizmin birden fazla sınıflandırmasının ortaya çıkacağı görülebilir. Günümüzde görülen terörizmin ulusal terörizm, uluslararası terörizm, uluslar ötesi terörizm, modern terörizm ve devlet terörizmi gibi farklı boyutlarda ortaya çıkan farklı biçimleri söz konusudur. Bu bölümlemenin konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından birer başlık altında incelenmesi uygun olacaktır.

Ulusal Terörizm: Ulusal ya da ülke içi terörizm, karakteristiği ve eylemleri bakımından, yalnızca bir devlet içinde sınırlı olan, dışsal bir etmen, bağ ya da eklenmenin söz konusu olmadığı genellikle de tek boyutlu sistematik bir şiddet oluşumudur. Bu yönü ile ülke içi terörizmin, uluslar-ötesi terörizm ile bağdaştığı pek çok nokta mevcuttur. Buna mukabil, ikisinin en mühim farklılığı, ülke içi terörlerde şiddet eylemlerinin, yalnızca o ülke insanlarına karşı yöneltildiği gerçeğidir. Bu doğrultuda, ulusal terörizmin herhangi bir devlet idaresince direkt olarak desteklenmeyeceği bildirilmiştir (Taşdemir 2006: 34). Ulusal terörizmin, yalnızca belli bir ülke içerisinde varlığını sürdüren ve o ülkenin hukuk sistemini ilgilendiren bir terör türü olduğu, dış kaynaklardan herhangi bir şekilde beslenmediği ve aidiyeti bulunmadığı görülebilir. Bu açıdan bakıldığında, ulusal terörizmi hedefleri arasına diğer ülkeyi ya da yabancıları dâhil etmeye yönelik herhangi bir faaliyeti olmadığı görülecektir.

Ancak bu türden yalın bir terörizm türünün yalnızca teoride kalabildiği de gözlemlenebilir. Çünkü günümüz terörizminin asker-sivil ayrımı gözetmeksizin her birey, her toplum ve her devlete karşı şiddet eylemlerinde bulunduğu açıktır. Netice

itibarıyla, ulusal terörizm dendiğinde; suçlunun da, maktulün de, hedef kitle ve eylemcilerin de, yani tüm aktörlerin, bahis mevzuu ülkeye ait olduğu ve başka etkilenen bir ülkenin ya da yabancı vatandaşın bulunmadığı anlaşılması gerekmektedir.

Uluslararası Terörizm: Bu terörizm çeşidinde, bir devletin kendi sınırları içerisinde cereyan eden ve başka devletlerin veya başka milletten insanların haklarının ihlal edildiği, birbiriyle bağıntılı şekilde yürütülen şiddet eylemleri akla gelir. Söz konusu terörist faaliyet gerçekleştiğinde çeşitli ülke vatandaşlarının çıkarlarının söz konusu olduğu yahut bu eylemden zarar gördükleri zaman, terörün, "uluslararası" vasfını kazanmış olacağı bildirilmiştir (Çora 2008: 24). Diğer bir açıdan uluslararası terörizmin, büyük devletlerin ya da diğer hâkim aktörlerin etkisinde ya da kontrolünde olan bireyler ya da topluluklar tarafından gerçekleştirilen; sınır ötesi tesirde şiddet eylemleri olduğu söylenebilir. Uluslararası terör organizasyonlarında esas unsur, takibi yapılan gayenin genellikle siyasi olmasıdır. Buradan hareketle, uluslararası terörde bazı politik hedefler istikametinde, birtakım siyasi farklılıklar oluşturmak amacının güdüldüğü görülebilir. Tüm devletleri çekindiren ve tüm ulusları tedirgin eden uluslararası terörizm, ne şekilde ve nereden geleceği belli olmayan bir düşman statüsünde olup, devletlerin huzurunu kaçırmaktadır.

Uluslararası Terörizm: Uluslararası terörizm çeşidi, herhangi bir şekilde devletlerin belli bir dahli olmaksızın, devlet dışı birtakım odaklar tarafından eyleme dökülen terörizmi tarif etmektedir. Bu perspektiften bakılarak, uluslararası terörizmi uluslararası terörizmden farklı kılan en bariz farkın, terörist gruplaşmalar tarafından hayat geçirilen operasyonların belli bir devletçe idare ya da kontrol edilmemesi olduğu ifade edilmiştir (Taşdemir 2006: 334-37).

Uluslararası terör kavramı incelendiğinde, söz konusu terör olaylarının birden çok ülke içerisinde vuku bulması ve bu olayların bir ülkeden doğup başka ülkelerde sonlanması tanımı ile karşılaşılmaktadır. Bu durumu örneklendirmek için Rosendorfy (2005)'nin "A ülkesinden kalkan bir uçağın, kaçırıldıktan sonra B ülkesine yönlendirilmesi bir uluslararası terörizm şeklidir" ifadeleri açıklayıcı olacaktır (Şimşek 2016: 325).

Uluslararası teröre yönelik farklı bir tanımlamada ise, katillerin uyrukları ile maktullerin uyruklarının farklı olduğu terörizm uluslararası bir hüviyette olduğu ifade edilmektedir. İlâveten, eğer kurbanların kimlikleri, terörün gerçekleştirildiği ülke topraklarından farklı ise uluslararası bir terörizmin varlığından söz edilebilir demektir. Uluslararası bir terörizm olarak, 11 Eylül 2001 saldırıları örnek gösterilebilir. Nitekim bu olayın gerçekleştiği yer Amerika Birleşik Devletleri'dir. Fakat eylemciler Amerikalı olmayan militanlardır; hem olayın kurbanları da birçok farklı ülkeden insandır. Burada belirtmek gerekir ki; yabancı diplomatların hedef alındığı saldırılar, uluslararası bir kuruluşa veya arabuluculuk yapan kişi ya da birimlere yapılan saldırılar gibi uluslararası terörizme örnek teşkil etmektedirler (Enders, Sandler ve Gaibulloev 2011, Aktaran: Şimşek: 325).

Modern Terörizm: Günümüzde terörizmin gerek yöntemlerindeki değişiklikler gerekse elinde bulunan araçların çeşitliliğine bakıldığında, bu terör türü modern terörizm olarak adlandırılmaktadır. Modern terörizmin şu özelliklere sahip olduğu aktarılmıştır: Terörizm her zaman ve mekânda ortaya çıkabilen ve bir benzeri bulunmayan fenomene dönüşmüştür. Terörizm, bu muamma da dikkate alındığında, şimdilerde insanlık için karşılaşılan en mühim ve tehlikeli problemlerin başında gelmektedir. Terörizm aynı zamanda haksızlığın karşı cevabıdır. Bu noktadan hareketle, siyasi, ekonomik ve sosyal bir adaletsizlik hüküm sürmeseydi terörizmin de ortaya çıkmayacağı öne sürülmüştür. Aynı pencereden bakılarak denilebilir ki teröristler, tahammül edilmez şartların umutsuzluğa sürüklediği ve de fikirleri ziyadesiyle ideolojik çerçeveli fanatik kimselerdir (Laqueur 2002, Aktaran: Şimşek 2016: 326).

Tayyar Arı (2004)'ya göre 1970'lerden itibaren sık ve sürekli rastlanır bir hale gelmiş olan modern terör, birçok insanın hayatına mal olmuş bir oluşumdur. Modern terörizmin hedef belirlemede, iyi korunan yapılardan ziyade istasyon, tesis ve insanlar kullanılmaktadır. Modern terörizme ait diğer bir hususiyet ise, tasarlanan faaliyetlerin hazırlık aşamalarında yüksek miktarda para, silah ve patlayıcıya ihtiyaç duyulmasıdır. Bunun yanında, modern terörizm için olağanüstü bir örgütsel yapıya dayanmakta olduğu ifade edilmiştir (Arı 2004: 545). Terörizm, savaşların hem tarafı olan hem de tarafı olmayan devletlere mensup masum insanların mustarip olduğu ideolojik bir

savaştır. Geçmişte teröristler, düşman hükümet ile doğrudan ilişkisi bulunan kişi ve mekânlara sınırlı saldırılar yaparlardı. Modern terörizmde ise –Filistin, İsrail, Irak ve Afganistan’da kendi idari yeteneğini ortaya koymak istemektedir. Bu açıdan teröristler düşman olarak görülen yönetimin masum vatandaşlarına saldırmaktadırlar (Bowen 1987, Aktaran: Şimşek 2016: 153-154)

Devlet Terörizmi: Devletlerin, özellikle de otoriter rejimlerin, devleti korumak ya da otoriter siyasal rejimin devamını sağlayabilmek için teröre bir araç olarak başvurabildikleri görülmektedir. Bu tür durumlarda devletin ülke içindeki vatandaşlarına yönelik sistematik olarak şiddet eylemleri gerçekleştirdiği görülmektedir. Devletin güvenlik birimlerinin bazı unsurları terör eylemleri gerçekleştirmekte ve eylemler, çoğunlukla faili meçhul olarak kalmaktadır. Bu noktada devlet terörü ile devlet destekli terörü de ayırmak gerekir. Devlet destekli terör, devletlerin terörü kendi amaçlarını gerçekleştirebilme doğrultusunda bir dış politika enstrümanı olarak kullanması durumudur (Saraçlı 2007: 1058).

Devlet terörünün, genel itibariyle uluslararası arenada ABD, İngiltere, Rusya Almanya ve Çin gibi büyük devletlerin, daha zayıf olan devletler üzerinde tahakküm kurmak amacıyla, uyguladıkları taktiksel unsurlardan biri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, ABD’nin Afganistan ve Irak müdahalelerinde bulunurken, makul sebepler üretmek ve meşruiyet zeminini kendi retoriği ile sağlaması, devletlerin uyguladığı terörün bir boyutunu temsil etmektedir. Bunun yanında, Çin hükümetinin, Uygur Türkleri üzerinde, eğitim kampları ve kültürel baskılarla dünya kamuoyundan saklayarak uyguladığı soykırım ve işkenceler, kendi çıkarları için başka topraklar üzerinde zorbalık gösterebilen devletlerin terörist faaliyetlerde bizzat bulunduğu örneklerindedir. Bunun yanında İsrail’in kuruluş aşamasında ve Araplarla girişilen savaşlardaki kazanımların korunarak, bu durumu tersine değiştirecek bazı barış görüşmelerini dahi sabote edecek şekilde terör faaliyetlerini görmezden gelerek hareket etmesi, dolaylı devlet terörü niteliğindedir. Aynı şekilde, Ermeni devletinin, Karabağ halkı üzerinde uyguladığı son derece şiddetli tutum ve katliamlar, devletlerin bizzat terörist faaliyetlerine iştirakinin bir örneğidir.

II. BÖLÜM

2. ŞİDDET SARMALINDA İSRAİL ULUSAL KİMLİĞİ VE DEVLETLEŞME SÜRECİ

2.1. Çatışmanın Geçmişi: Diaspora ve Siyonizm

İdeolojik hareketlerin oluşumunda ortaya çıktıkları zamanın ve şartların izleri görülmektedir. Siyonizm'in de ortaya çıkışında Yahudiliğin karakteristiği olan diaspora kültürü yatmaktadır denilebilir. Bu sebeple, Yahudiliğin şiddet ve terör sarmalındaki tarihi incelenirken Siyonizm düşüncesinin doğuşu ve farklı dinamikleri ile sürece olan etkileri gözden kaçırılmamalıdır.

Yahudilik tarihinde ulus bilincinin oluşmasında ve geliştirilmesinde, Yahudilerin diasporadaki yıllarında Avrupa'da bulunmaları ve Avrupa'nın bu fikirlerle çalkalanması etkili olmuştur (Hüseyin 1990: 159). Avrupa'nın içinde bulunduğu bu şartlar hiç şüphesiz Yahudi karşıtlığının da zirveye çıkmasını tetiklemiştir. Diasporadaki Yahudiler tarafından milliyetçi duyguların filizlendirilmesi ve bunun farklı ülkelerde yerleşik olanlar tarafından da belli ölçüde kabullenilmesi ile birlikte gözler yeniden Kudüs'e çevrilmiş oldu (Karaman 1991: 12). 1800'lü yıllarda ortaya çıkan, Orta ve Doğu Avrupa'nın dağınık yerleşimcileri ve zulüm gören milleti olarak Yahudi soydaşları milli şuur çerçevesinde bir araya getirmek maksadı taşıyan Siyonizm, Kudüs merkezli bir Yahudi devleti kurmak ülküsüyle hareket etmiştir. Siyonizm, kelime kökeni bakımından Siyon'dan türemiştir. Siyon, Yahudiliğin kutsal devletinin başkenti olan Kudüs'e nazır bir tepenin ismidir (Dursun 1995: 85). Bu tepenin önemi Hz. Davud'un Kudüs başkentli bir devlet kurmasına kadar uzanmaktadır. Babil'deki Yahudi mabedinin yıkılıp, İsrailoğullarının Roma İmparatorluğu coğrafyasındaki sürgün hayatının başlamasıyla

birlikte tam manasıyla bir diaspora yaşayan milleti, Siyonizm ile birlikte Filistin topraklarına çekmek adeta kutsal bir ideal olmuştur (Öke 2002: 22). Mesih'in gelişi ile Davud'un kurduğu devletin yeniden kurulacağı inancı hahamlar tarafından devamlı işlenmiştir. Siyonizm'in politik varoluş gayesini oluşturan Kudüs'e geri dönme ülküsü dini kaynaklıdır. Siyonizm siyasi ve sosyal kararları kutsal kitabın hükümleri ışığında almaya özen göstermiştir.

Yahudileri Filistin topraklarına dönüş gayesinden uzaklaştıran/soğutan bazı etkenlerin de olduğu bilinmektedir. Örneğin, 16. ve 17. Yüzyıllarda Kudüs'e dönüşün önderliği iddiasındaki sahte Mesihlerin çoğalması; buna ilaveten Avrupa'nın Batıdan başlayarak aydınlanma sürecine girmiş olması ve Yahudi diasporasının da bu süreçten etkilenmesi Siyon'a dönüş ülküsü üzerinde olumsuz etkilerde bulunmuştur. Buna mukabil, Çarlık Rusya'sında zulüm görmekte olan Yahudilerin Filistin arzularının önemini koruduğu bilinmektedir (Umar 2002: 422). 19. yüzyılda filizlenen milliyetçilik düşüncesinin azınlık toplumlar nezdinde doğurduğu etkiler ile birlikte Avrupa'da Semitizm karşıtı hareketler ortaya çıkmıştır. Bu hareketlerin besleyici kollarından biri de emperyalizm ile yoğrulmuş olan Yahudi aleyhtarlığı tutumudur. Bu durum, İsrailoğullarında Siyonist anlayış çerçevesinde hizmet ederek bu hedefe ulaşılması gerekliliğini ateşleyen bir kıvılcım olmuş, kutsal gaye Siyon'a ulaşmak adına bir Mesih beklemenin doğru olmadığı fikirleri ortaya atılmaya başlanmıştır. Mesih eksenli Siyonizm bırakılarak siyasal hareketlere geçiş süreci bu gelişmeler ile birlikte başlamıştır (Cleveland 2008: 266).

Siyonizm'in fikir babası olan Theodor Herzl'in başta Avrupalı devletler olmak üzere birçok büyük devletin desteğini almasıyla, 1800'lerin sonunda Filistin'de ilk Yahudi kolonisinin yerleştirilmesi sağlanmıştır.¹⁵ Bu Siyonist faaliyetler Filistin'e yerleştirilen Yahudiler tarafından değil, Avrupa'da yerleşik, idealist Yahudiler tarafından sürdürülmüştür. Ancak bir devlet kurulması adına yapılan çalışmalar Osmanlı Devleti zamanında özellikle II. Abdülhamit döneminde engellenmiştir (Öke 1991: 56). Ancak Siyonizm'in hedefleriyle Avrupalı devletlerin yayılmacı tutumları arasındaki çıkar ortaklığı, bilhassa Birinci Dünya Savaşı sırasında, Yahudilerin

¹⁵ Bu girişimin "Zion'u Sevenler" adlı örgütün girişimleri ile gerçekleştirildiği ve Filistin'de ilk Rus Yahudi yerleşimleri kurulduğu, böylece bölgede Yahudi yerleşiminin temelleri atıldığı bilinmektedir.

Avrupa'dan uzaklaştırılmasına yardımcı olunmak maksadıyla Batı tarafından desteklenmiştir (Fromkin 1993: 26). Bu sayede Siyonistler kabul ettikleri programları çerçevesinde toprak satın alma yoluna giderek nüfus artırma stratejisini geliştirmişlerdir. Kudüs'ün asıl hedef oluşu ve kimse ile paylaşılmayacağı kabulü mahfuz olmakla birlikte, bu gaye doğrultusunda kapıyı aralamayı başarmışlardır (Hollstein 1975: 38).

2.2. Vatansız Bir Milletin Yurt Arayışları

Avrupa'daki milliyetçilik dalgası tesirini devam ettirirken, diasporadaki Yahudiler arasında da milli şuur ve vatan kurma ideali gelişmeye devam etmiştir. Doğu Prusya'da haham olarak görev yapan Zevi Hirsch Kalischer, kutsal kitapta işaret edilen hedeflerin insan çabalarıyla ileriye taşınması gerektiği ve diasporadaki Yahudilerin vaadedilen topraklara dönmeleri mefkuresine sahip çıkmıştır. Bu ideoloji için çabalayan diğer düşünür ise Kalischer'den etkilenerek 1862'de Roma ve Kudüs kitabını yazan Moses Hess'tir.¹⁶ Hess, Yahudileri ilerici düşünceye karşı olmaksızın asimile olmaktan kurtaracak programları uygulamaya davet etmiştir. 19. Yüzyıl Rusya'sında etkisini gösteren soykırımın başlamasından dolayı, Dr. Pinsker ise 1882'de kaleme aldığı "Kendi Kendine Kurtuluş" adlı eserinde Yahudi kurtuluşunu "kendilerine ait topraklarında" kendi geleceklerini tayin ederek Yahudi meselesinin halledilebileceğini öne sürmüştür; fakat bu toprakların neresi olduğunu/olması gerektiğini belirtmemiştir. Bu fikirlerin etkisiyle Yahudilikteki mesiyani anlayış, yerini yavaş yavaş siyasi ve gelişmeci bir örgütlenme şekline bırakmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda 1884'te Filistin topraklarında Yahudilerin yerleşimlerinin daha etkin şekilde gerçekleşmesi için "Siyon Âşıkları Derneği" kurulmuştur. Neticede Siyonizm ifadesi Yahudi milliyetçilerince kabul görmeye ve kullanılmaya başlanmıştır. Yahudiler arasında başlayan örgütlenme faaliyetleri Siyonizm'in atası kabul edilen ve Siyonizm'i siyasal tabana oturtan Theodor Herzl ile hız kazanmıştır (Turan 2004: 147).

¹⁶ Moses Hess, Sosyalizm etkisindedir. Bu fikirleri Siyonizm ile birleştirerek sosyalist Yahudi devleti teziyle hareket etmesine sebep olan isim ise; sınıf arkadaşı Karl Marx'tır.

Siyonizm'in fikir babası olan ve kendisini bu hedeflere ulaşmaya adanmış Herzl, tüm dünyada Yahudiler aleyhine sürdürülen baskı ve zulüm faaliyetleri ve "Dreyfus" olayı neticesinde bu davayı benimsemiştir. Dreyfus davasını Avusturyalı bir gazeteci olarak yakından takip eden Theodor Herzl, Yahudilerin geleceği hususunda üzerinde durarak her şeyden evvel teşkilatlanmanın gerekliliği üzerinde durmuştur (Koç 2006: 112). Zengin ve iş dünyasına karışmış olan elit Yahudilerin desteğini dilediği ölçüde göremeyen Herzl, daha alt kesimdeki kitleye yönelmiştir. Bu doğrultudaki çabaları neticesinde Dünya Siyonist Örgütü, ilk kongresini İsviçre'nin Basel kentinde gerçekleştirmiştir. 1897'de gerçekleştirilen kongre, "Filistin'de bir yurt edinmek, organize olmak, Yahudi milli bilincini güçlendirmek ve gerekli devletlerden destek sağlamaya çalışmak" gibi kararların alındığı yer olmuştur. Buradaki kararların özde bir yurt edinmek maksadı taşıdığı ve de İsrail topraklarında bir devlet kurulmasının amaçlanmadığı mesajı vermesi konusunda dikkatli olunduğu görülmektedir (Armaoğlu 2005: 485).

Dünya Siyonist Örgütü'nün ilk kongresinde alınan kararlar doğrultusunda, bu hedefleri gerçekleştirmek için Herzl, bu meselenin Osmanlı Sultanı ile bizzat görüşülmesi gerektiğine inanmıştır. 1901 yılında Sultan II. Abdülhamit ile görüşen Herzl, diasporadaki Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşmelerine izin verilmesi durumunda Osmanlı'ya ait dış borçların Avrupalı Yahudi bankerleri tarafından ödenebileceğini iletmiştir. Ancak padişah bu şartların yerine; Musevi göçmenlerin Osmanlı uyruğunu kabul etmek ön koşuluyla, Osmanlı borçlarının da ödenmesi halinde Filistin dışındaki herhangi bir yere yerleşmelerine izin verileceği şeklinde bir teklifi kabul edebileceğini iletmiştir. Siyon hedefinden uzak olan bu anlaşmaya Yahudi tarafının yanaşmaması; Akka gibi bir sancağın Yahudilere devredilmesi talebinin de yine padişah tarafından reddedilmesi ile girişimler sonuçsuz kalmıştır (Atmaca vd. 2007: 36).

Bu bağlamda, Birinci Dünya Savaşı'nın Siyonizm adına büyük bir fırsat olduğu söylenebilir. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ve 1914'te Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi, Siyonist hedeflerin gerçekleşmesi için politik bir zemin oluşturmuştur. Siyonist hareketin en önemli merkezi, 1914 yılında Berlin'e taşınmış ve Herzl ve ekibi

Siyon hedefinin Almanya'nın desteği ile gerçekleşebileceğine inanmışlardır. Liderliğini Weizman'ın yaptığı diğer Siyonist grup ise İngilizler ile temaslarda bulunarak ideallerini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Doğu Avrupa'daki mazlum Yahudi halklarını kendi menfaatleri doğrultusunda yönlendirmeyi amaçlayan Almanya, bu doğrultuda savaş yıllarında on binlerce Yahudi'yi Osmanlı tebaasına geçirmeyi başarmıştır (Şamil 1991: 32). Herzl, Yahudilerin Almanya'dan Filistin'e serbest şekilde göç hakkı reddedilince Almanya'yı itilaf devletleri tarafına geçmekle tehdit etmiştir. Bu arada Weizmann önderliğindeki Siyonist grup sayesinde İngiltere, Araplarla anlaşarak Osmanlı aleyhinde Yahudilerin ve Siyonizm'in en önemli savunucusu durumuna gelmiştir. Hatta topraklarında en az sayıda Yahudi olduğu halde, çıkarları gereği bu pozisyonu almıştır (Armaoğlu 1991: 18). Siyonistler, bu doğrultuda hareket ederek itilaf grubunun desteğini almak adına çok çabalamışlardır. Bu yüzden Siyonist çalışmaların yoğunlaştığı ülkeler daha ziyade İngiltere ve ABD olmuştur.¹⁷

İngiltere'nin Yahudi lobilerine verdiği desteğin neticesinde, Filistin'de Yahudi yurdu tesis edilmesi adına yayınlamak istediği deklarasyonun, Amerikan onayını ve de Fransız desteğini almış olması manidardır. Çünkü en büyük ve yoğun lobinin Amerika'da¹⁸ bulunduğu ve buna ilaveten Fransa'nın bu deklarasyona destek vererek Amerika ve Almanya'daki Siyonist lobilerden diplomatik ve yüklü miktarda maddi menfaat temin etmek istediği açıktır. Batılı büyük devletlerin sağladığı destekler neticesinde Osmanlı Devleti'nin Filistin bölgesinden tasfiye edilmesinin ilk adımı Balfour Deklarasyonu ile atılmıştır. Bu doğrultuda, İngiltere tarafından Filistin'de kurulması planlanan Yahudi milli yurdu prensibinin tanınması, göçün serbest bırakılması ve Yahudi Milli Kolonizasyon Teşkilatı'nın kurulması kararlaştırılmıştır.¹⁹

¹⁷ Diasporadaki Yahudilerin, yani Siyonist çalışmaların hangi ülkelerde ve ne derece birbirleriyle eşgüdümlü olduğunun anlaşılabilmesi için Ömer Rıza Doğrul (2004)'un "İsrail; Tedhiş, İstila ve Harp Kaynağı" isimli eseri incelenmelidir.

¹⁸ Birinci Dünya Savaşı yıllarında ABD'de yaşayan Yahudi sayısının yaklaşık 3 milyon olduğu bilinmektedir.

¹⁹ İngilizlerin, Yahudilerin Filistin'e yerleşmesi için yaptığı gizli anlaşmalar ve politik çalışmalar konusunda Mesut Kardeşhan'ın çevirisiyle Türkçeye kazandırılan Alan Taylor (2000)'un "İsrail'in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi" isimli çalışmasına bakılabilir.

Bu çalışmaları yürüten Siyonist organizasyonun²⁰ Filistin bölgesindeki hak iddialarını dayandırdığı beş temel unsur söz konusuydu. Bunlar: 1) Bu toprakların İsrailoğullarının tarihi yurtları olduğu, en büyük gelişimlerini yine bu topraklarda gösterdiklerini ve buradan dünyanın çeşitli yerlerine yayıldıklarını, insan soyuna üstün moral ve ruhsal değerler kattıklarını, diaspora ile yurtlarından yüzyıllardır ayrı kaldıklarını ve yıllardır buraya dönme umudu içerisinde yaşadıklarını öne sürmüşlerdir. 2) Bilhassa Doğu Avrupa’da yaşayan Yahudilerin zor yaşam şartları nedeniyle Yahudiliğin var olma gereksinimlerini vurgulamışlardır. 3) Musevilerin inançlarını sürdürme arzusu ve manevi ihtiyaçları belirtilmiş; buna ilaveten Filistin topraklarının zaten dünyadaki bütün Yahudilerin sığıacağı genişlikte olmadığı ifade edilmiştir. 4) Dünyada dağınık şekilde yaşamak zorunda kalan Yahudilerinse milli bir Yahudi vatanını kendilerine ruhsal bir merkez bilerek, hâlihazırda yaşadıkları yerlerde faydalı yurttaşlar olma doğrultusunda ilham kaynağı olacağı söylenmiştir. 5) Filistin’in tüm dünya için bir değer olacağı görüşünün altı çizilmiş ve bu toprakların içinde bulunduğu olumsuz koşullardan kurtulması için, aydınlanmış bir hükümetin ve kendisini o ülkeye adanmış Yahudilerin gerekli olduğu inancı üzerinde durulmuştur (Gökçınar 2009: 15).

2.3. İsrailoğullarının Devletleşme Çalışmaları

Yahudi devletinin kurulması planlanan sınırlarının tarifi kabaca şu şekilde verilmektedir: Kuzeyinde Akdeniz’e kıyısı olan Sidon’dan itibaren buradaki su çizgisi doğrultusunda Lübnan’a ait tepelerin kıyılarına kadar ulaşan, doğusunda Hicaz demiryoluna yakın bir hattır. Bunun batı kıyısında Akabe Körfezi’nde sonlanan kesimi içine alan bölge vardır; güneyindeki sınırlar Mısır devleti ile yapılacak anlaşmanın neticesinde belirlenecektir; batı sınırı ise Akdeniz olacak şekilde tarif edilmektedir. Buna göre, sınırların genişliği; Filistin’in tamamını; Sidon’u, Hermon Dağı’ndaki Ürdün Nehri’nin kaynağını ve Litani Nehri’nin güneyi de dâhil olmak üzere Güney Lübnan’ı; Golan Tepelerini, Yarmuk Nehri’ni ve El-Hammah sıcak su kaynaklarıyla beraber Suriye’yi kapsamaktadır. Ürdün Vadisi’nin tamamını, Ölü Denizi ve Amman’ın

²⁰ Dünya Siyonist Örgütüne, 27 Şubat 1919 tarihli Paris Barış Konferansı’nda görüşlerini anlatma şansı tanınmıştır. Bu konuya ilişkin Celil Bozkurt (2008)’un “Türk kamuoyunda Filistin problemi, ilk Arap Yahudi çatışmaları (1920-1939)” adlı eserine başvurulabilir.

başladığı yere kadar olan tepeleri, Hicaz demiryolundan güneye Akabe Körfezi'ne doğru Ürdün'ün bağlantısını ortadan kaldıracak şekilde önemli bir kısmı; Akdeniz'de ise El-Ariş'ten başlayarak Akabe Körfezi'ni kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Bu geniş sınırların haklı gösterilebilmesi için Siyonistlerin argümanı; toprakların Yahudi nüfusunu beslemeye yetecek kadar geniş ve de Filistin ekonomik yaşamının bağımlı olduğu su kaynaklarını kapsayacak derecede büyük olması gerektiği teziydi. Bu doğrultuda Siyonistler, neredeyse civardaki tüm su varlıklarını kaynaklarıyla birlikte kontrol altına almak istediklerini de saklamıyorlardı. Pek çoğu Araplara ait olan bu sınırların belirlenişinde ise Arapların haklarından söz edilmiyordu (Yılmaz 2009: 56).

Siyonist grubun çabaları neticesinde gerçekleşen Balfour Deklarasyonu ile Kudüs ve çevresine yapılan Yahudi göçü hızlanmıştır. Bu göç dalgalarını; 1919-1923 tarihleri arasında Rusya'dan yapılanlar, 1923-1932 tarihleri arasında öncelikli olarak Polonya'dan ve diğer Avrupa ülkelerinden yapılanlar ve en nihayetinde de 1930'lu yıllarda Nazi Almanya'sının baskıları karşısında yapılan göçler olarak sınıflandırmak mümkündür. Neticede, Filistin'in sosyo-ekonomik yapısı bu göçlerden fazlasıyla etkilenmiştir. Bölgedeki yeni dengeler, ticaretin Yahudilerin ellerine geçmeye başlaması ile Filistin halkının aleyhinde cereyan etmeye başladığından, sükûneti bozarak çatışmaları körüklemiştir. İki halk arasındaki gerilim, 1930'lu yılların başından itibaren silahlı çatışmalara evrilmiş²¹; böylece sorun bugünkü boyutlarına kadar ulaşarak, çözümlenemez bir noktaya ulaşmıştır (Altınöglü 2005: 304).

Filistin'de bulunan İngiliz Yüksek Komiserliği'nin komutasının bir Siyonist olan Sir H. Samuel'de olmasından ötürü, Manda yönetimi Yahudi yanlısı bir tutumdaydı. Bu doğrultuda hız kesmeden devam eden Yahudi göçünün, bölgede Filistin halkı aleyhinde bir şekillenmeye sebep olması kaçınılmazdı. Neticede, Filistin halkı, Arap milliyetçisi komşularının da desteğiyle 1936 yılının 15 Nisan'ında bir ayaklanma başlatmıştır. Üç yıl sürecek olan ayaklanmanın adı Büyük Arap Ayaklanmasıydı (Şamil 1991: 23). Filistin halkının her şehirde kurduğu komitelerin bir araya gelerek oluşturdukları

²¹ Söz konusu halkların arasındaki şiddetin tırmanmaya başlamasında; Haganah, ve 1931'de kurulan Etzel gibi silahlı örgütlerin payı büyü olmuştur. Özellikle Etzel, Haganah'ın faaliyetlerini eksik görerek hem İngilizlere hem de Araplara karşı faaliyetlerde bulunmuştur. Bu örgütlere 1940'ta kurulan ve en aralarındaki en militan grup olan Lehi de eklenince, İngilizlerin bölgedeki varlığı tehdit altına girmeye başlamıştır denilebilir.

Yüksek Arap Komitesi, Yahudilere toprak satışını durdurmak ve seçimle belirlenen temsili bir halk meclisinin himayesinde milli bir hükümet kurmak gibi hedefler doğrultusunda hareket etme kararı almıştır. Filistin halkının örgütlü olarak gerçekleştirdiği ilk ayaklanma olan Büyük Arap Ayaklanması, İngilizlerin bölgeye Lord Peel önderliğinde bir heyet göndermesine yol açmıştır.

L. Peel başkanlığındaki heyet, 1937'nin Temmuz ayında raporunu İngiliz hükümetine sunmuştur. Rapor; Araplarla Yahudilerin bir devlet çatısının altında yaşamalarının mümkün olamayacağı, Filistin bölgesinin Arap, Yahudi ve İngiliz mandasında kalmak suretiyle bir Kudüs uluslararası parçası olacak şekilde üç kısma ayrılması gerektiğine işaret etmiştir. Arapların karşı çıktığı bu taksim, önceleri küçük de olsa bir devlet sahibi olmak hevesindeki Yahudilerce kabul edilmiştir. İki dünya savaşı arası dönemde Almanya ile çatışma ihtimali bulunan İngilizlerin, Araplar üzerindeki nüfuzunu korumak niyetinde olduğu ifade edilmektedir (Ercan 2000, <https://21yyte.org/tr/assets/uploads/files/238-250%20suna.PDF>, 5 Haziran 2019'da erişildi).

Bu bağlamda, Filistin'deki Arapların -1936-1939 yıllarını kapsayan- Büyük Ayaklanmasını durdurmaya hedefleyen "McDonald White Paper" 1939'un Mayıs ayında yayınlanmıştır. Bu belgede deklare edilen nokta; Siyonizm'in Filistin topraklarında bir devlet kurmasının, İngilizlerin politik amaçlarından biri olmadığı, buna istinaden gelecek olan Yahudi göçlerinin Arapların onayı neticesinde gerçekleşebileceği olmuştur. Bütün bunların yanında, gelecek on yılda Arap ve Yahudi halklarının birbirleri ile geçinebilmeleri istikametinde varabilecekleri ortak işbirliğinin ve de iki toplumlu Filistin Devleti'nin kurulabileceği; aynı zamanda da Yahudi göçmenlerinin sayısının beş yıl içerisinde 75 bin kişi ile dondurulması yönünde adım atılacağı belirtilmiştir (Gökçınar 2009: 5). Bu belgenin doğurduğu etki ile birlikte Filistinli Arapların direniş grupları arasında ayrılıkçı fikirler ve kopmalar başlamıştır. Bu nedenle ayaklanmada zafiyetler görülmüştür. Diğer yandan ise Siyonistlerin cephesinde bu belgeye "Kara Belge" denilmiş ve bundan sonraki eylemlerde İngiliz Mandater Yönetimi de hedefe konulmaya başlanmıştır.

Yukarıdaki gelişmeler neticesinde Siyonist örgütlerin ve Yahudi lobilerinin, güçlü bir devletin desteğini alma stratejilerinde değişikliğe sebep olarak, İngiliz Devleti'nin desteği yerine ABD'nin himayesi kabul edilmeye başlanacaktır. Bu köklü değişimin paralelinde Siyonistler önceki hamileri olan İngilizler aleyhinde epeyce faaliyet yürütmüşler de İngilizlerin yanında savaşmaktan da vazgeçmemişlerdir.²² Yahudi Ajansı Başkanı Ben Gurion bu çelişkili durumun stratejik bir karar doğrultusunda gerçekleştiğini öne sürmüştür (Şamil 1991: 30). Bu gelişmelerin ardından 1942 yılında New York'ta toplanan Dünya Siyonist Örgütü, "Baltimore Programı" kararları istikametinde; Yahudilerin Filistin'e göçünün sınırsız olması, Yahudi ordusunun donatılması ve Filistin topraklarının Yahudi devletine ait olması görüşlerini savunmuştur (Bishara 2003: 32).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizlerin manda yönetiminin Filistin bölgesinde takip edeceği politikanın kestirilememesi, Yahudilerin İngiltere'ye karşı silahlanmayı sürdürmeleri ve artan Siyonist propaganda ile İngiltere'nin bölgedeki durumu kritik bir hal almıştır. Bunların yanında, süren Yahudi göçlerinden kaynaklanan Yahudi-İngiliz-Arap çatışmalarının da tırmanması, Filistinlilerin 1939 Beyaz Belgesinin uygulanması yönündeki talepleri karşısında İngiliz idaresi çıkmaza girmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan henüz çıkmış ve yaşanan ekonomik tahribattan ötürü bölgedeki şiddet eylemlerini ve çatışmaları kontrol altında tutamayan İngiltere, Arap-Yahudi sorununu Birleşmiş Milletler nezdinde çözümlene yolunu seçmiştir. Bu doğrultuda, 1947'de BM'ye müracaat ederek Filistin meselesinin Genel Kurul gündeminde değerlendirilmesini talep eden İngiltere'nin Hindistan'daki idaresinin de sona ermiş olması sebebiyle Ortadoğu'daki manda yönetimini devam ettirecek birincil neden ortadan kalkmıştır (Attias 2002: 51).

2.4. Filistin'in İngiliz Mandater Yönetiminden Çıkışı ve BM'nin Rolü

Birleşmiş Milletler zeminine taşınan Filistin meselesi, Mısır'ın, Arabistan'ın ve Suriye gibi diğer Arap devletlerin, manda idaresine son verilmesi yönündeki çabalarıyla

²² Bu ikilem hakkında Yahudi Ajansı Başkanı Ben Gurion'un ifadeleri şu şekildedir: "Bu savaşta ortada son İngiliz kararı yokmuş gibi İngilizlerle birlikte savaşacağız ve savaş yokmuş gibi İngiliz kararıyla mücadele edeceğiz."

gündem olurken; Siyonistler ise kendilerine ait bağımsız devletlerinin sağlanması adına BM'yi etkilemeye çalışmışlardır. Bu bağlamda BM Genel Kurulu bir komite kurulması yönünde karar almıştır. İran, Hindistan, Hollanda, Avustralya ve Kanada gibi devletlerin²³ içinde bulunduğu Filistin Özel Komitesi belli incelemelerde bulunmuş ve çoğunluğun ve azınlığın taraftar olduğu iki plan tasarısı hazırlanmıştır. İki tasarıdan biri olan Taksim Planı; Filistin'de bir Arap devleti, bir Yahudi devleti ve de Kudüs'ün içinde olacağı -BM gözetimindeki- üçüncü bir bölge kurulması esaslarına dayanmaktaydı. Bu plan çoğunluğun taraftar olduğu bir Taksim Planı'dır. Diğerisi ise başkentinin Kudüs olduğu ve Arapların ve Yahudilerin dâhil olduğu federal bir devletin oluşturulması yönündeki tasarıydı.

İki milletin ayrı devleti olmasını öngören tasarı Yahudilerce şartlı da olsa olumlu karşılanmış, buna mukabil, Araplar Taksim Planını; Filistin'in toprak bütünlüğüne aykırı olduğu gerekçesiyle; federatif devlet tasarısını ise, örtülü şekilde bölücü maksatlar barındırdığı için reddetmişlerdir (Sander 1998: 299). Burada Arapların taraftar olduğu bir çözüm olduğu da belirtilmiştir. Bu çözüm, Filistin'de yaşayan tüm insanların hakları korunacak şekilde demokratik bir devlet düzeni tesis edilmesi şeklindedir. Neticede BM, Filistin meselesinde yetkili olduğu kararı ile birlikte; ekonomik ve sosyal ilişkileri devam eden iki ayrı devlet kurulması şeklinde bir karara varmıştır.²⁴

Filistin topraklarının Yahudiler ve Araplar arasında bölünmesinin öngören 181 sayılı karar şunları öngörmüştür: 1) Filistin'deki İngiliz mandater yönetimi sona erecek ve İngiltere'ye ait askeri birlikler 1 Ağustos 1948'den geç olmamak şartıyla geri çekilecek, 2) Bir Arap ve bir Yahudi devleti kurulacak, Kudüs için ise BM konseyince yürütülecek uluslararası bir rejim tayin edilecek, 3) yeni kurulacak iki ülkenin ekonomik ve transit bir birlik tesis edebilmeleri için sulama, toprak koruma ve ekimi, devletlerarasındaki tren yolu, otoyol, iletişim, havaalanı, liman işletmeciliği, ortak geçerli bir kur sistemi ve tek bir yabancı döviz kuru, ortak gümrük birliği oluşturulacak,

²³ BM Filistin Özel Komitesi toplam 11 devletten oluşmaktaydı. Bunlar: Hindistan, İran, Hollanda, Peru, İsveç, Uruguay, Yugoslavya, Avustralya, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala'dır.

²⁴ 29 Kasım 1947 tarihinde BM Genel Kurulu, yapılan oylama neticesinde 10 çekimser, 13 ret ve 33 kabul ile Filistin topraklarının Arap ve Yahudi devletine olarak bölüşülmesi, Kudüs'ün ise uluslararası denetim altında olacağı bir corpus separatum kararını aldı.

4) Bölünme planının sağlıklı şekilde gerçekleşebilmesi için beş üye devletten oluşan bir komisyon kurulacaktır (Yılmaz 2009: 78).

İngilizlerin bölgeden çekilme kararları doğrultusunda, Filistin’de bir Yahudi devletinin kuruluşunun zemini oluşturulmuştur. Bu gelişmelerden sonra, Yahudilerin ulusal konseyi Tel-Aviv merkezinde toplanarak, İngiliz manda yönetiminin Filistin topraklarını boşaltmasından birkaç saat önce, Filistin’de bir İsrail Devleti’nin kurulduğunu ilan etmiştir. 14 Mayıs 1948 tarihli Yahudi Ulusal Konseyi’nce ilan edilen Bağımsızlık Bildirisi şunları içermektedir:

İsrail toprakları Yahudi halkın doğum yeridir. Son yıllarda kitleler halinde buraya döndüler. Ülkenin bütün sakinlerine ilerlemenin nimetlerini getirdiler ve bağımsızlığı kazanacakları günü beklediler.

Bugün Filistin’de İngiliz mandasının sona erdiği gün, Yahudi halkın doğal ve tarihsel haklarının ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun kararının verdiği yetkiyle kutsal bir toplantı yaptık. Bu nedenlerle, Mediath Yisrael (İsrail Devleti) adı verilmek üzere Filistin’de Yahudi Devletinin kurulduğunu ilan ediyoruz.

Yahudi Devleti, dünyaya dağılmış olan bütün Yahudilerin göçüne açık olacaktır; ülkede yaşayan herkesin yararına ülkenin kalkınmasını sağlayacaktır; Yahudi Devletinin temeli özgürlük, adalet ve barış ilkelerine dayanacaktır; bütün yurttaşları için toplumsal ve siyasi eşitliği tam olarak sağlayacaktır; ırk, din ve cinsiyet ayırımı gözetmeden din, bilinç eğitim ve kültür özgürlüğünü garanti edecektir; bütün dinlerin Kutsal topraklarını güven altına alacaktır; Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’nin ilkelerine tam bağlılıkla uyacaktır Arı 2004: 228).

İlan edilen devletin meşruiyet için kendince zemini bulunsa da; “Ortadoğu’da kurulan bir Yahudi Devleti’nin Araplar tarafından tanınması pek mümkün görünmüyordu” (Çolak 2010: 19). Neticede, Yahudi Devleti’nin Filistin ve Ortadoğu bölgesinde yeni çatışma ve uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına neden olacak, Filistin meselesinin kronikleşmesinde de ana unsur olarak varlığını sürdürecektir.

2.5. İsrail Ulusal Kimliği ve Devletleşme Sürecinin Şiddet ve Güvenlik Ekseninde Değerlendirilmesi

İsrailoğullarının Filistin ve Ortadoğu topraklarına olan *teritoryal* bağı, Tevrat'ın işaret ettiği pencereden Eretz İsrail²⁵ olgusu üzerinden anlaşılabilir. Tarihi açıdan bakıldığında, İsrail'in bahsi geçen bu topraklar üzerindeki hâkimiyeti pek kısıtlı bir zaman diliminde gerçekleşmiş ve arzı mevud'dan göç etmek zorunda kalmış olsa da, Eretz İsrail düşüncesi zihinlerdeki canlılığını korumuştur. Bu coğrafya ile olan kadim bağlarının aydınlık ve modern dünyanın getirileriyle birlikte düşünüldüğünde, ideolojik bir olguya dönüştüğü görülecektir. Bu durum ise Siyasal Siyonizm'in vücut bulmasını ve devletleşme sürecini hızlandırmıştır. Yahudi devletinin oluşturulması sürecinde etkin olan odakların, bilhassa Doğu Avrupa topraklarında yerleşik olan Yahudilere karşı yürütülen asimilasyon politikalarına mukabil, 1800'lerin sonunda Siyonizm'e ve oradan da seküler bir programa doğru evrilen bir serüveni takip etmelerinin önemi büyüktür. En başta Dünya Yahudilerinin bir yurt edinme düşünceleri ana gaye olsa da; bununla birlikte Yahudi milli bilincinin canlı tutulabilmesi ve kimliğin baştan tanımlanması, beraberinde ise karşılaşılan olumsuz koşullara bir çözüm bulma çabası Siyasal Siyonizm'in de temelini oluşturmuştur. Söz konusu Yahudi yurdunun nerede olacağına dair farklı alternatifler gündeme gelmiştir (Herzl 2009: 41). İki seçenektен birinin, yani Filistin'in seçilmesinde ise sosyolojik ve politik²⁶ ve tabii dini pek çok sebep bulunmaktadır.

Filistin bölgesinin Selahaddin Eyyubi'ye kadar olan tarihine bakıldığında, çoğunlukla Hristiyan etkisinde bulunduğu söylenebilir. 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in bu bölgeyi Osmanlı topraklarına katmasıyla birlikte dünyada ve özellikle Avrupa'nın doğusunda zulüm gören Yahudiler kitleler halinde bölgeye göç etmeye başlamıştır (Umar 2002: 422-437). Osmanlı'nın uzun geçen 19. yüzyılının sonlarına doğru yayılan milliyetçilik akımı, Arap dünyasında olduğu kadar Filistin bölgesinde

²⁵ Tevrat'ın Çıkış bölümünün 23:31. ayetlerinde işaret edildiği en geniş şekliyle Eretz İsrail; Kızıldeniz, Akdeniz Fırat Nehri arasında kalan bir sahaya denk gelmektedir.

²⁶ Yişuv'un bölgedeki çalışmaları, Filistin'e yapılan düzenli göçler, Birinci Dünya Savaşı sonrasında bölgenin içinde bulunduğu şartlar ve bu minvalde birçok örnek.

kendini göstermemiştir. Bu yüzyılın sonlarına kadar Yişuv'un²⁷ yaşadığı şehirler; Safed, Hebron, Tiberias ve Kudüs olmuştur (Timm 2003: 8). Yahudi devletinin kurulmasından önce Filistin bölgesine yapılan göçlerin önemli bir kısmının Doğu Avrupa'dan, yani Rusya gibi ülkelerden gerçekleşmiş olması, devletleşme sürecinde farklı etkide bulunmuştur. İkinci Aliyah'ın²⁸ İsrail devleti ve kuruluşundaki etkileri; toplumsal birtakım reformlar karşısında Rusya'dan çıkan Yahudi işçi topluluklarının Filistin'e gelerek buradaki Yahudi devletinde etkisini gösteren sosyalist unsurların temelini oluşturmaları şeklinde olmuştur (Jensen 2000, Aktaran: Bulut 2018: 106). Bu işçiler, göç ettikleri toprakları işlemişler ve toplu yaşam alanları inşa etmişlerdir (Cohen 1983: 114-118). Bu bağlamda, özellikle Balfour Deklarasyonu neticesinde göç eden 3. Aliyah işçileri, Filistin topraklarında kendilerine ait bir ekonomik sektör, siyasi partiler ve gerekli olan örgütlenmeleri teşkil etmek üzere çalışmışlardır (Timm 2003, Aktaran: Bulut 2018: 8).

Yeni kurulacak olan devletin öncül çalışmalarını gerçekleştirecek olan Yahudilerin farklı devletlerden ve farklı iş, eğitim ve sosyal statülerden oluşmasının doğurduğu neticeler arasında; Siyasal Siyonizm'in İsrail devletine uzanan yolculuğunun Yahudi ulusu şuurunun ve milliyetçiliğinin modern zamana olan yansımaları en önde sayılabilir. İsrail'in devlet oluşumunda demokratik hüviyetin benimsenmesi, milli bilinç ve kimliğin ortaya çıkmasının uluslararası düzeyde de gerçekleşmesine sebep olmuştur. Uluslararası boyutta Yahudi kimliğinin ortaya çıkmasında etkili olan en önemli sebep kuşkusuz Holokost'tur. Binlerce yıldır diasporadaki bir milletin, tarihsel mitlerinin modern çağda ileri sürülenlerle arasında bir köprü vazifesi gören Holokost, kolektif kimlik inşasında tam manasıyla bir merkez rol oynamıştır (Dowty 1999, Aktaran: Bulut 2018: 1-23). Bu feci durum, İsrail milli kimliğini oluşturan Yahudi tarih ve mitlerinin güncelliğini koruyabilen argümanlarını yeniden gün yüzüne çıkarmıştır. Holokost, İsrailoğullarının kadim bir savunmasızlığının bulunduğu ve varoluşsal pek çok tehditle ve de düşman unsurlarıyla çepeçevre olduğu duygu ve inancının yaygın kabulünün önu

²⁷ Yişuv; 1882 öncesi Filistin topraklarındaki Yahudi nüfusuna verilen isimdir. Aynı zamanda bu şehirler Yahudilik için kutsal şehirlerdir.

²⁸ Dünya Yahudilerinin Filistin topraklarına yaptıkları göçlere Aliyah denmektedir. Bu bağlamda toplam beş büyük Aliyah'tan söz edilebilir. Bunlar: I. Aliyah, 1882-1903 yılları arasında yaklaşık 25-30 bin kişi; II. Aliyah, 1904-1914 arası dönemde yaklaşık 35 bin kişi; III. Aliyah, 1919-1923 yıllarında yaklaşık 35 bin kişi; IV. Aliyah, 1924-28 yılları arasında 67 bin civarı insan ve V. Aliyah, 1929-1939 arası dönemde gerçekleşen çeyrek milyondan fazla göçmenin Filistin topraklarına ulaşması şeklindedir.

açılmıştır (Samuel 1973, Aktaran Bulut: 2018: 108). Güvensizliği her devirde en üst seviyede olan Yahudilerin, tabii bir şekilde güvenlik ve savunma ihtiyaçlarının mukadder olduğu algısı üzerinden kimlikleri şekillenmiştir (Asher 1995: 164). Bu gelişmelerin ışığında, Yahudi milletinin uluslararası cemiyetler tarafından da korunamadığı kanısı güçlenmiştir. Yok edilmek istenen Yahudilerin dünyanın gözü önünde maruz kaldığı zulüm; Yahudi inancının, kendilerini koruyabilme ve kendi kendilerine yetebilme gereksinimlerini ve de devletleşmenin elzem oluşu yargısını güçlendirmiştir (Tidy 2012: 25).

2.6. Yahudi Milliyetçiliği ve Kimliğin Şekillenmesi

Yahudi kimliğini şekillendiren unsurlardan olarak Yahudi milliyetçiliğinin tanımında kullanılacak en önemli argümanların başında Siyonizm kavramı gelmektedir. Ancak bu kavramın kendi başına İsrail içerisindeki milliyetçi eğilimleri tanımlayabilmesinin de mümkün olmadığı bilinmektedir. Siyonizm mefhumuna bazıları dini ilkelerden ötürü sahip çıkarken, bazıları ise Yahudi inancını bir kültür olarak görmekte ve onun teolojik yanıyla bir bağ kurmamaktadır. Bu durumun en açık örneklerinin başında ise ateist Yahudilerin var oluşu gösterilebilir. Bu yüzden Siyonizm belli başlı ön ekler ile birlikte kullanılmakta; bu durum ise onu farklı gruplar arasında bir çatışmanın odağına oturtmaktadır. Fakat göz ardı edilmemesi gereken bir başka gerçeklik de vardır ki; İsrail'in kuruluşundan itibaren seküler yapısının ciddi seviyelerde olduğudur (Ulutaş vd. 2012: 12). Siyonizm'in din eksenli literatürünü geliştirenlerden biri olarak Rabbi A. Y. Kook'un, Siyonizm hakkındaki anti-dinci söylemleri reddederek oluşturduğu dinsel ve geleneksel değerler manzumesi ile birlikte bir kimlik inşası, hâkim düşüncelerden birisi olmuştur. Kook, Ortodoks ve seküler Yahudilik arasındaki bağı güçlendirmeyi hedefleyerek, "seçilmiş halk" ilkesi ile hareket etmiştir.

Kaufman'a göre, Yahudilik seçilmiş bir halk olmayı beraberinde getirdiğinden bu halk için olağan normlar esas alınamaz. Bu bağlamda, Tanrı bu halka Kenan'ı²⁹ idare etmeyi vademişse, bu durum uzlaşının yahut hoşgörünün imkânlarıyla değil şiddet ve

²⁹ Kenan, Tevrat'a dayandırılarak vaadedildiğine inanılan topraklardan oluşan ülke ülküsüdür.

güç ile gerçekleştirilecektir. Yeryüzündeki barışın ise ancak Mesih ile birlikte gerçekleşeceği inancı hâkimdir. Bu amaçlar doğrultusunda –ki Mesih ile gelecek olan gerçek barış dâhil- savaş ihtiyacı olursa da bundan kaçınılmayacaktır (Kaufman 2009: 418-419).

Yahudiliğin korku ekseninde var olma mücadelesi ve bu korku halinin Holokost'tan önce de şiddet içeren tarihi mitlerle şekillenmekte olduğu bilinmektedir. Babil, Roma ve İspanya gibi sürgünlerden başlayarak, Doğu Avrupa'daki pogromlar da dâhil olmak suretiyle iki medeniyet (Doğu-Batı) arasında kalmak ve zulüm görmek gibi meseleler üzerinde durulmaktaydı. Fakat Holokost ile birlikte bu algı kökünden bir değişikliğe uğramıştır. Yahudiler böylelikle Batı'nın da desteğini almışlar ve daha önemlisi korku mefhumu üzerinden şekillenen kimlik inşasında zalim-mazlum ikilemini kimlik bilincinin merkezine almalarının önü açılmıştır. İsrail Bağımsızlık Bildirgesi'nde üç ayrı yerde bu olaydan söz edilmesi Holokost'un Yahudi kimliği ve İsrail devlet bilincinin şekillenmesindeki önemini göstermektedir (Kaufman 2009: 418).

İsrail halkının, her ne kadar dini açıdan homojen bir yapıda olsa da, yine de bazı sosyal bölünmüşlüklerinin var olması nedeniyle toplumu bir araya getirci birtakım öğelere ihtiyacı olduğu kabul edilmektedir. Bu açıdan bakıldığında tarihi hikâyelerin ve Tevrat'a dayandırılan bazı mitlerin varlığı önem arz etmektedir. Yahudilerin kimlik inşasında işledikleri mitler içerisinde önemli bir yer tutan Masada Efsanesi, bu bağlamda etkin bir propaganda aracıdır. Devamlı olarak canlı tutulan ve her zeminde işlenmeye devam eden bu efsanenin, eğitim kitaplarında, akademilerde, şiir ve şarkılarda, tiyatro ve sinemada yoğun şekilde sergilenmektedir. Hikâyeye göre Roma'nın Yahudi halk üstündeki hâkimiyet simgesi olan Büyük Herod, Kudüs ve etrafını işgal ettikten sonra Sicariler olarak bilinen Yahudi bir grup Roma'ya isyan etmiş ve Masada denilen bu tepeyi ele geçirmişlerdir. Doğal yapısı itibariyle bir kaleyi andıran bu tepenin isyancı Yahudilerin ve Roma zulmünden kaçanların sığınağı olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Burada isyancı Yahudiler, Romalılara karşı düzenledikleri saldırıları da planlamış ve uygulamışlardır. Tepenin sonunda Roma askerlerince kuşatılmasının ardından Yahudiler Roma askerlerine teslim olmak, yenilmek ya da esir düşerek rezil köleler olarak yaşamak yerine onurlu şekilde kendilerini öldürmeyi tercih

etmişlerdir. Bugün de ders kitaplarından resitallere kadar işlenen bu efsane ile söz konusu topluluğun kendilerinden sonraki nesillere haysiyetli bir mazi bırakmış oldukları vurgulanmaktadır. Bu efsane üzerinden bir avuç Yahudinin büyük bir Roma ordusu karşısında nasıl onurlu bir tavır sergilediği tüm insanlığa ilan edilmektedir (Tütüncü 2014). Siyonizm, bu hikâyeyi Yahudileri bir araya getirici bir işlev olarak kullanmayı tercih ettikten sonra, 20. Yüzyılda Yahudi halk arasında öne çıkmıştır. Bugünkü durumla özdeş olarak bu hikâyede anlatılanlar, Yahudi halkının İsrail devleti ve Kudüs etrafında birleşmesi gereğini ve aynı zamanda düşman sayısının hikâyede olduğu gibi kendilerinden kat be kat fazla oluşunu ve birliği sembolize etmek maksadıyla vurgulanmaktadır.

Masalha'ya göre ortak hafızanın, toplumsal ve etnik gruplarca inşa edilmesi hatta icat edilmesi, manipüle edilmesi ve paylaşılması mukadderdir (Masalha 2009: 42). Bu bağlamda İsrail, Yahudi bilinci temelinde milli bir hafıza sahibi ulus devletin var olmasına çabalamıştır. Yahudi kimliği çerçevesinde ulusal bir bilincin inşa edilmesi adına anlatılara, yazılı ve görsel pek çok kaynağa müracaat edilmiştir. Bu bağlamda ortak bir hafızanın üretilmesinde başvuru, geçmişte yaşanmış ya da yaşandığı varsayılan milli ve dini öneme haiz hadiselerin manipüle edilerek siyasi gayeler adına kullanılması oldukça göze çarpmaktadır.

Bu bağlamda İsrail'in kullandığı dilde, diaspora kendisine epeyce büyük bir alan bulmaktadır. Bir milletin, inanç mensuplarının, anavatanlarından kopartılarak farklı yerlere sürgün edilmesi ve azınlık statüsünde yaşamalarını çağrıştıran diaspora –ki Türkçede “kopuntu” anlamındadır- Antik Yunan'da çeşitli bölgelerde kolonileri olan halk anlamındadır. Daha sonraları ise Babil ve Roma esaretlerinin ardından tüm dünyaya yayılan Yahudilik için kullanılmaya başlanmıştır. Bu kavramın Yahudi ulusal kimliğinin tespit ve tayin edilmesindeki önemi çok büyüktür.

Yahudiliği ve ulusal kimliğini şekillendiren bu kavramların Siyonizm ile birlikte Yahudiliği seküler ve ulusal bir yapıya taşımakta kullanıldığı da bilinmektedir. Siyonist hareket, etkinliğini de arttırmak maksadıyla Tevrat'ın belirlediği sınırları ülke sınırı olarak kabul etmiş ve bu bağlamda ulusalcı bir faaliyet alanı oluşturmuşlardır. Bu

açından bakıldığında, Filistin topraklarının yabancılar tarafından işgal edilmiş olduğu inancıyla hareket edilmiş ve hatta 1800'lerin sonlarına doğru gerçekleşen göçlerden itibaren bu bölgenin boş bir arazi olduğu anlayışı bile hâkim kılınmıştır. Buna göre bu zorluklar, aşılması gereken engellerdir. Taşların ve Filistinlilerin Yahudi yurdunu kurtarmak isteyen Siyonizm'e engel olamayacakları ifade edilmiştir (Pappe 2006: 11-12). Bu bağlamda, Yahudilerin yurtlarına olan geri dönüşleri ne kadar önemliyse, Filistin halkının yurtlarına dönüşleri o derece kabul edilemez olarak görülmüştür (Batır ve Aras 2011: 155).

2.7. Arap-İsrail Savaşlarının İsrail Ulusal Kimliğine Etkisi

Arap-İsrail savaşlarının ilki olan 1948 Savaşı, yaklaşık olarak bir yıl sürmüştür. Savaşın başlarından itibaren Arapların, belli bir oranda üstünlük sağlamış olmaları, bu savaşı sonrakilerden ayıran bir özellik olarak sayılabilir. Bu üstünlükle, Mısır Gazze'yi, Ürdün Kudüs'ün doğu kesimini ve Batı Şeria'yı ele geçirmiş; fakat ateşkes ilan edildikten sonra ambargo sürmesine rağmen Sovyetler Birliği'nden gelen silah yardımlarının Çekoslovakya kanalıyla ulaşması, bu durumda İsrail'in avantajı ele geçirmesi sonucu doğmuştur (Armaoğlu 1991: 95). Burada yalnızca İsrail'in teknik destek almasının sonuçları değil; aynı zamanda Arap devletleri arasındaki koordinasyon eksikliği ve lojistik desteğin sınırlı olması; hatta bunun yanı sıra, siyasal hedeflerdeki ihtilaf ve toprakların nasıl paylaşılacağı hususundaki tartışma da okunabilmektedir (Best vd. 2012: 144). Savaşın sonunda İsrail, Filistin topraklarının yaklaşık % 78'ine sahip olurken; Filistinlilere kalansa sadece % 22 olmuştur. Buna göre İsrail elde ettiği sınırlar açısından "bütünlüklü ve savunması mümkün" topraklara ulaşırken; Filistin halkına, Taksim Planı doğrultusunda verilmesi öngörülen yerler kaybedilmiş oldu (Arı 2007: 17). Şu halde yaklaşık olarak 150 bin Filistinli İsrail'de, 450 bin Filistinli Ürdün'de, 200 bin Filistinli de Mısır yönetiminde kalarak, toplamda 750-800 bin civarında bir Filistinli mülteci sayısı ortaya çıkmıştır (Best vd. 2012: 144).

İsrail tarafından yürütülen ve savaş sırasında Haganah³⁰ kanalıyla uygulanan Filistinli Müslümanları sistemli şekilde buldukları yerlerden çıkarmaya yönelik kampanya, Filistin halkının gruplar halinde göçmesine yol açmış ve İsrail'in Yahudilerin çoğunlukta olduğu, homojen bir Yahudi devletini kurmasına olanak sağlamıştır.

1967'deki Altı Gün Savaşları ile 1973'teki Yom Kippur Savaşlarının arasında geçen dönem, özellikle modern çağdaki şiddet ve terör faaliyetleri açısından İsrail tutumunun biçimlenmesi noktasında hayati önemi haizdir. Bu savaşların ilki olan 1967 Altı Gün Savaşları'nda rakiplerine karşı üstünlük sağlayan İsrail, Mısır'ın Süveyş Kanalı da dâhil olmak üzere Doğu Şeria, Gazze Şeridi ve Sina Yarımadası'nı; Suriye'nin Golan Tepeleri ile Ürdün'ün Batı Şeria'sını ele geçirerek bölgede toprak bakımından varlığını artırmıştır. Bu durumun savaşa taraf olan/ Arap devletlerinde oluşturduğu askeri, politik ve psikolojik yenilgi hissi çatışma ve gerilim ortamının geleceği hakkında da fikir vermiştir. Buna ilaveten, uluslararası kamuoyundaki tüm uyarılara rağmen İsrail, Knesset'te³¹ çıkarılan bir kanun doğrultusunda Altı Gün Savaşları'nda ele geçirilen yerlerde hâkimiyet iddiasında bulunmuştur.

İsrail'in bu tutumu karşısında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 242 sayılı karar, Altı Gün Savaşları'nda ele geçirilen toprakların işgal statüsünde olduğu ve buralardan çekilmesi gerektiğini belirtmiş olsa da İsrail yönetimi bu kararı dikkate almamıştır. Bu durumun en temel sebebi ise BM Güvenlik Konseyi kararının Arap devletler ile BM taraflarınca farklı yorumlanması olmuştur (Süer 2012: 226). Bu konu üzerine kendi yorumu istikametinde hareket etmek isteyen İsrail, özel bir konumu ve anlamı bulunan Golan tepelerini de kendi adına müzakere edilemez bir konu olarak ilan etmiştir. Arap devletlerin, kışkırtıcı olarak yorumladığı bu ilan neticesinde, bu devletler Sudan'da bir araya gelerek bazı kararlar almışlardır. Bu kararların en önemlisi; İşgalci İsrail'in 6 Gün Savaşları'nda ele geçirdiği topraklardan geri çekilmemesi halinde herhangi bir müzakere yolunun açık olmadığını deklere etmiş olmalarıdır (Goldberg 1993: 133). Ancak buna mukabil İsrail tarafı, bu savaşın sonuçlarından memnun bir görüntü çizmiş

³⁰ Haganah, Birleşik Krallık Filistin Mandası'ndaki Yahudi yerleşimlerini korumak amacıyla kurulan ve 1920-1948 yılları arasında faaliyeti gösteren Yahudi paramiliter örgüttür.

³¹ İsrail Parlamentosu.

ve rakipleri üzerindeki politik, askeri ve en önemlisi psikolojik üstünlüğünü, yani bu de facto durumu sürdürmek çabası içerisinde olmuştur.

Filistin bölgesindeki bu gergin statü karşısında iki süper güç olan Sovyetler Birliği ve ABD de bu ortamda taraflarını belirleyerek yerlerini almışlardır. Sovyetler Birliği bilhassa Mısır olmak üzere Arap devletlerini; buna mukabil ABD ise İsrail'i desteklemiştir. Sovyetlerin başta Mısır olmak üzere Arap bloğunu siyasi ve askeri anlamda desteklemesi; tıpkı ABD'nin İsrail'i desteklemekteki amacı gibi, bölgedeki üstünlüğünün ve çıkarlarının doğrultusundadır. Mısır'da iş başında bulunan ve Arap milliyetçisi olmasıyla tanınan Cemal Abdünnasır'ın 1970 yılında öldükten sonra yerine Enver Sedat gelmiştir. Konjonktür gereği Enver Sedat'ın ilk amacı Altı Gün Savaşları'nda İsrail tarafından işgal edilen tüm toprakların geri alınması yönündeydi. Bu hedefler doğrultusunda ilk yolun diplomasiden geçtiği düşüncesiyle Sedat, ABD ile temaslarda bulunarak İsrail üzerindeki ABD nüfuzundan faydalanmak istemiştir. Aynı zamanda Arap devletlerle de görüşmeler yaparak petrol ambargosu için ikna çabalarını sürdürmüştür. Bununla amaçlanan, İsrail üzerinde bir baskı meydana getirilmesi ve uluslararası arenadan gelen ikazlar ile İsrail'in işgal ettiği yerlerden çekilmesi amaçlanmaktaydı.

Enver Sedat bir önceki savaşın askeri bir hezimete dönüştüğü gerçeğine dayanarak hazırlıklarını tamamlamıştır. Amacı sınırlı boyutta bir savaşla Altı Gün Savaşları'nın izlerini silmek olmuştur. Diğer Arap devletlerini de aynı gayede birleştirebilen Mısır; 6 Ekim 1973'te işgal altındaki Süveyş Kanalı'na saldırmıştır. Suriye ise stratejik ve psikolojik önemi haiz Golan Tepeleri'ne hücum etmiştir. Bu tarihin Yahudilerin kutsal günü sayılan "Yom Kippur"³² denk gelmesi sebebiyle savaş bu isimle literatüre geçmiştir. Bu savaşta İsrail gerçek manada bir geri çekilmeyle başlangıç yapmış olsa da ABD'nin yardımları ile kurulan hava koridoru neticesinde, sonuç herhangi bir tarafın lehine olmamıştır.

İsrail'in büyük ölçüde Amerikan desteğiyle kurulmuş olmasını, bu savaşlarda ve sonrasındaki tam destekleyici tutumunda görmek mümkündür. Truman'ın seçim

---

³² Yahudilerin Kutsal Günü olan "Kefaret Günü"dür.

kampanyalarında Yahudi lobilerinin büyük desteği ve Truman'ın zaferiyle sonuçlanan başkanlık yarışından itibaren bu dostluk gittikçe güçlenmekteydi. Hatta İsrail Başhahamı'nın Truman için hayır dualarda bulunduğu ve Yahudilerin yeniden devlet kurmaları için yaratıldığını dahi söylediği ifade edilmiştir (Hüseyin 1990: 180).

İsrail'in tam olarak ABD desteği ile kurulduğu bilinmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak ABD-İsrail ikili ilişkilerinin daha da iyi olması kaçınılmaz olmuştur. ABD'nin emperyalist politikaları ile Siyonizm'in hedefleri birbirlerini destekleyen ideolojiler durumundadır. İsrail adeta, ABD'nin Ortadoğu'daki bir haber alma teşkilatı gibiydi. Bunun yanında İsrail ABD'ye karada, havada ve denizde doğal bir üs konumunda bulunmaktaydı. Bu özelliklerinin ötesinde, ABD'nin Ortadoğu coğrafyasında adeta bir kolluk gücü olarak hareket eden bir İsrail söz konusuydu. Hal böyle iken, ABD'nin İsrail'in Ortadoğu'da attığı herhangi bir adımı koşulsuz desteklemesi kaçınılmazdı. Bu koşulsuz desteklemenin en ileri örnekleri; Kudüs'ün ilhak edilmesi, Golan Tepeleri'nin işgali Gazze Şeridi'nin ele geçirilip buralarda yeni yerleşim bölgeleri tesis edilmesi şeklinde sıralanabilir.

ABD'nin sıkı desteği olmasının yanında İsrail'in meşruiyeti tasdik edilmiş değildi. Bu şekilde olmasına rağmen İsrail'in Ortadoğu'nun hatırı sayılır bir gücü konumuna dönüşmesi yine ABD eliyle gerçekleştirilmiştir. Esasında yapay bir oluşum olarak Batılı güçlerin güdümünde kurulmuş olan İsrail'in üzerinde bulunduğu topraklar, gerçek sahiplerinin -Filistin halkının- vatanlarından edilmesi şeklinde bir devletleşme ile cereyan etmiştir. Bu bağlamda denilebilir ki; İsrail, Ortadoğu'daki varlığını, sınırları belirsiz bir devlet olarak sürdürmeye devam ettiği müddetçe, bölgenin huzur ve refahı tartışmaları da devam edecektir (Dalar 2009: 49). Bu durum İsrail açısından süreklilik arz eden bir güvenlik sendromu doğurmuştur. Filistin topraklarında ortaya çıkan direniş hareketleri bu cebir ve hile ile gasp edilen kendi topraklara sahip çıkmak amaçlı olarak ortaya çıkmış, bu direniş de hem İsrail yönetimini hem de İsrail radikal sağını endişeye sevk etmiştir. Bu siyasi arka plan İsrail'de Filistinlilere yönelik resmi düzeyde zaman zaman devlet terörizmi olarak nitelendirilebilecek uygulamaları doğururken, İsrail toplumu içindeki radikal unsurlar arasında dini motivasyonlu terör oluşumlarının ve eylemlerinin ortaya çıkmasına da yol açmıştır.

III. BÖLÜM

3. İSRAİL RADİKAL SAĞININ YÜKSELİŞİ VE DİNİ MOTİVASYONLU TERÖR OLGUSU

3.1. İsrail’de Dini ve Siyasi Siyonizm’in Radikal Sağa Evrilmesi

İsrail devletindeki toplumsal ve siyasal hayat 1967 Altı Gün Savaşları ve 1973 Yom Kippur Savaşları’nın etkisiyle radikal bir değişim yaşamıştır. Bu değişimin en belirgin örneklerinden birisi İsrail siyasi hayatındaki değişimdir; İsrail’de 1977’de yapılan seçimlere kadar dini söylemden uzak ancak din argümanını kendine özgü siyasi hedefler doğrultusunda yorumlayan seküler kanadın hâkimiyeti söz konusu olmuştur. Seküler kesim, İsrail’de var olan dini grupları, ekseriyet itibarıyla kendi fikirleri etrafında toplamış ya da bu doğrultuda yönlendirerek üstlerinde bir baskı kurmayı başarmıştır. Bu yönlendirme ve baskının neticesinde dini topluluklar, Siyonizm güdümündeki seküler kanadın istek ve beklentileri istikametinde faaliyetlerde bulunmak için çaba göstermiştir. Ancak 1967’de yaşanan Altı Gün Savaşları ile söz konusu durumun tersi istikamete gidildiği ve koşullardan istifade ederek yeterince güç toplayan dini grupların siyaseten ne istediklerini ve beklediklerini söyleyebilmeye -hatta dikte etmeye- başladıkları görülmüştür. Bilhassa da savaşta ele geçirilen ve dini birer sembol niteliğine sahip yerlerin³³ dini gruplarda yarattığı güven duygusu paralelinde, radikal sağ görüşe sahip birçok örgütlenme ve dini grup türemiştir.

İsrail’de Knesset, hem ulusal hem de uluslararası kamuoyu gündeminde antipati ve öfkeye sebep olacağı bilindiği halde, 2018 yılında kabul ettiği bir yasayla İsrail devletinin Yahudilere ait olan bir ulus-devlet olduğuna dair düşüncüyü ilan etmiştir. Bu

³³ Bunlar; Golan Tepeleri, Doğu Kudüs, Gazze, Sina Yarımadası gibi kutsal sayılan bölgelerdir.

yasanın, İsrail'deki demokratik karakter söylemlerini tekrar su yüzüne çıkarmış olmasının yanında, bu durum, 1977 seçimleriyle başlayan gözle görülür siyasi değişimin artık hissedilir manada kabul gördüğünün ve geri adım atılmayacak şekilde bir sonuca evrildiğinin meşru ve hukuki zeminde taçlandırılması durumunu ifade etmektedir. İsrail'in Yahudilerin ulus-devleti olduğuna dair yapılan atıfla, İsrail sınırları içerisinde kalan ve nüfusun yaklaşık %20'sine tekabül eden ve İsrail vatandaşı olan Müslümanların dışlandığı açıktır. Bu noktada, asıl ayırt edilmesi gereken husus, bu yasanın Siyonizm'in 19. yüzyıl sonlarından bugüne kadar hukuki-sosyal ve siyasal sürecinde, Filistin topraklarına örgütlü şekilde yerleşen Yahudi toplumunun, din ve siyaset çerçevesinin en son boyutu olduğudur (Polat 2018: 376). Bu bağlamda siyasi Siyonizm, Theodor Herzl önderliğinde devlet kurma amacı ile dağınık haldeki Yahudi toplumunu örgütlemeye başladığında, kurulacak devletin coğrafyası olarak yalnızca Filistin toprakları olması gerekliliğini reddetmiş seküler bir oluşum formundaydı. Zira Yahudi toplumu içerisindeki çok çeşitlilik, Siyon'a dönüş fikirlerine olan bağlılığını yitiren ve buldukları topraklarda gerekli bütünleşmeyi amaç edinen grupları da barındırmaktaydı.³⁴ Neticede Filistin topraklarında toplanılması gereği doğrultusunda hareket eden Siyonizm, buldukları topluma olan entegrasyonu çare olarak gören Yahudilerce şiddetle eleştirilmiştir (Özalkan 2018: 121).

Yahudi toplumunun organize şekilde Filistin topraklarına/topraklarında yönlendiren siyasi Siyonizm'in seküler bir görünümde olması, İsrail devletinin dinsel ve milliyetçi mitler temelinde inşa edilmiş olduğu gerçeğiyle çelişir vaziyettedir. Kurucu Siyonist mefkûrenin mitsel mahiyeti, eğitim müfredatında, akademi ve sanatta kendini gösterdiği ölçüde "öteki" ile olan ilişkinin hasımlığa varan bir boyutta seyretmesinin yolunu açmıştır. Siyonizm'in devletleşme sürecinde ve sonrasında takındığı bu seküler ideolojinin yanında, İsrail devletinin üzerine bina edildiği romantik milliyetçi, muhafazakar ve revizyonist kollar, 1900'lerin başından itibaren örgütlenmelerini başlatmış ve devlet kurulduktan sonra da çalışmalarına devam etmiştir. Kurucu ideoloji ve İşçi Partisi birlikteliğinin sakınarak yönetimden ve işleyişten uzak tuttuğu söz konusu muhafazakâr ve aşırı sağcı hareketler, 1967 Savaşı ile ortaya çıkan yeni konjonktür istikametinde kendisine geniş bir siyasi saha tesis etmiş olacaktır. Bu

³⁴ Bu gruplardan bazıları Reform Yahudileri olarak bilinmektedir/anılmaktadır.

siyasi sahanın oluşmasındaki en önemli faktörlerden biri; Likud Partisi'nin özellikle 1967 Savaşı sonrası oluşan konjonktürde, desteğini almış olduğu Yahudi gruplarının ideolojik yaklaşım ve beklentilerini siyasal hayata yansıtması olmuştur. İkinci olarak ise, İşçi Parti iktidarının 1967 savaşı için; Araplarla 1948 sınırlarına geri dönülebileceği istikametinde bir söylem sahibi olmasının doğurduğu tepki gösterilebilir.³⁵

Bu gelişmeler ışığında, kuruluşundan beri İsrail'i yönetmekte olan seküler kanadın 1967 Savaşı ile ortaya çıkan sosyo-politik sahada iktidarını Likud Partisi'ne kaptırmasının yanında; söz konusu savaşın, dinin ve dini kültürün toplumsal zeminde yeniden ve farklı boyutlarda karşılık bulmasının önünü açtığı da bir gerçekliktir. İsrail'de, 1967 Savaşı realitesi ve bu yeni konjonktür ile birlikte, Yahudi dininin toplumdaki yeniden algılanışı, bireysel ve örgütsel bazda romantik milliyetçiliği ve bunun yanında da sosyo-politik tezahürleri beraberinde getirmiştir. Böylece toplum "öteki" karşısında kuruluştan itibaren takındığı tutumu değiştirmeye ve hem siyasi ve ideolojik olarak hem de sosyal manada birtakım şiddet ve gerginliğin temellerini oluşturmuştur. Söz konusu şiddetin ve gerginliğin daha önceki yıllardan itibaren – özellikle İsrail'in kuruluş aşamasında- aktif rol oynayan birtakım örgütlere yeni konjonktür bağlamında farklı kapılar açtığı söylenebilir. Bu bağlamda, 1930'lardan itibaren var olan Arap-Yahudi geriliminin, öncelikle Filistin'deki örgütlenmiş Yahudi toplumuna ait silahlı oluşumların, Arapları Filistin topraklarında kaçırmak adına sistemli şekilde uyguladığı orantısız şiddete; bu şiddetin akabinde oluşan bir iç savaşa ve bu iç savaş neticesinde de uluslararası bir çatışmaya dönüştüğü bilinmektedir (Norris 2008: 25). 1947'den itibaren cereyan eden iç savaş ve 1948'deki uluslararası çatışma dönemlerinde, İsrail devletinin kuruluşunda aktif rol alan Haganah ve Lehi gibi yeraltı oluşumlarının uyguladıkları orantısız şiddet neticesinde Filistin halkından olan yaklaşık bir milyon Arap'ın topraklarını terk etmeye mecbur kaldıkları da bir gerçektir (Morris 2004, Aktaran: Polat 2018: 384).

Bu bağlamda belirtilen şiddet uygulamaları ve yurtlarından çıkarılan Arapların içine buldukları durum, kendiliğinden değil, belli bir plan dâhilinde işlemiştir. Bu

³⁵ İsrail'in, 1977'de başlayan değişim ile birlikte 2001'e kadar ağırlıklı olarak, 2001'den sonra ise aralıksız şekilde muhafazakâr sağ hükümetlerce yönetildiği, sosyalist Siyonizm'in ise tek parti hâkimiyetinin 1977 seçimleri ile kapanmış olduğu söylenebilir.

sistemi kuran, planlayan ve uygulayan Emek Hareketi'nin liderliğinde bulunduğu askeri ve politik mekanizmadır. 1947-48 sürecinde Arapların korkutulması ve kaçırılması; bu başarısızlığı durumunda ise çok daha sert yöntemlere başvurulması, hatta bir ölçüde etnik temizlik³⁶ olarak değerlendirilebilecek bir dizi eylemin gerçekleştirilmesi söz konusu olmuştur. Bu şiddet hareketleri, aşırı ve radikal sağcı Lehi yahut İrgun tarafından değil; radikal sol grupların silahlı örgütlenmelerinden olan Palmach ve Ben Gurion önderliğindeki siyasi hareketin silahlı çete grubu Haganah tarafından yürütülmekteydi (Pappe 2007: 285). Filistin halkının “Dalet” planı ile sürgüne mecbur edilmesi ve 1948 Savaşı'nın sona ermesinin ardından, devam eden yıllarda –ki bu dönem 1949-1950 yılları arasını kapsar- onlarca Filistin köyü boşaltılmış ve hatta ortadan kaldırılmıştır (Pappe 2007: 202). Netice itibarıyla, yukarıda da işaret edildiği gibi 1967 Savaşı ile oluşan yeni sınırlar ve bu sürecin yarattığı yeni konjonktür, revizyonist hareketlere olduğu kadar din temelli siyasi oluşumlara da politika yolunu açmıştır. Bu bağlamda, söz konusu partilerin geleneksel bağlamdaki aidiyetlerinden öte, daha çok siyaseten güçlenmeye ve toplumu kendilerinin manevi değerleri etrafında şekillendirmeye olan çabalarını artırmıştır (Polat 2018: 394).

Radikal sağın 1967 Savaşı'na bakış açısı; bir zafer ve bu zaferin ilahi bir “mucize” olduğu çerçevesindedir. İşte bu mülahazalar toplumun genelinde karşılık bulmuş ve yaygınlığını artırmıştır. Neticede ise dini temelli sosyal ve politik oluşumlar, yukarıda bahsedildiği gibi, seküler siyasi oluşum ve partilere şirin görünmekten vazgeçerek yeni bir toplum inşası perspektifinden devletin kutsal bir yapıya kavuşturulmasına çabalamışlardır (Şami 2002: 11).

İsrail sosyo-politik yaşamındaki bu gelişmeleri takiben, artık işgal edilmiş ve elde tutulan Filistin topraklarında yeni yerleşim yerlerinin kurulması süreci başlamıştır. Ancak adaletin gözetilmediği bir hareket olarak İsrail devletinin bölgedeki yayılmacılığı, medeniyeti ve imarı sağlamaktan uzaktır.³⁷ Bu yerlerdeki meşruiyet meselesi ise, yerleşimlerin meşruiyetlerinin dini metinlere atıfta bulunularak ortaya konulması yolu ile çözülmek istenmiştir. Böylece amaçlanan şey hem bu yerleşim

³⁶ Burada bir etnik temizlik girişimi olan “Dalet Planı” çerçevesinde yapılan şiddet eylemlerine işaret edilmiştir.

³⁷ Bu tespitin kaynağı İbn Haldun'un Mukaddime'sinden seçmeler olan “Devlet” eseridir.

yerlerinin meşru olduğu, hem de kutsal kimlikleri öne çıkarılmak suretiyle İsrailoğullarına aidiyeti vurgulanmak istenmiştir. Bu bağlamda, İsrail'in yeni işgal ettiği toprakların, dini Siyonizm ideolojisini ve onun esas hedef olarak belirlediği “Büyük İsrail Krallığı” fikrine hizmet ettiği söylenmiştir.³⁸

Altı Gün Savaşları'nın İsrail'in sosyal ve politik yaşamında meydana getirdiği değişikliklerden biri de; dini söylemi kullanan ancak seküler hareket eden Siyonistlere ait olduğu bilinen bazı düşüncelerin, radikal sağ tarafından kendi mitleri ve dini-politik hedefleri doğrultusunda dönüştürülerek dini Siyonizm'in hizmetine sunulduğu gerçeğidir (Bermanis, Cannetti ve Pedahzur 2004: 161-166).

Dini Siyonizm'den ve onu destekleyen radikal sağcı gruplardan aldığı güçle, 1977'deki seçimlerde İsrail siyasi hayatında büyük çaplı bir değişiklik yaparak yönetimi soldan sağa geçiren Menahem Begin önderliğindeki Likud Partisi'nin iktidar oluşu, Ortadoğu ve Filistin halkları adına önemli sonuçlar doğuran bir gelişmedir. Bu partinin iktidara gelmesiyle, Dini Siyonizm ve etrafındakilere işgal edilen yerlerdeki ilerlemenin devam ettirilmesi fırsatı tanınmıştır. Buna göre; “Filistinlilere kendi kaderlerini belirleme ve bağımsız bir devlet kurma hakkı verilemez” prensibi kabullenilmiş ve de iktidardan talep edilmiştir. Söz konusu ideoloji çerçevesinde, Dini Siyonizm ve radikal sağın dikte ettiği Menahem Begin siyaseti, Filistin halklarının yönetsel haklarının kökten inkâr edilmesini; 1967 Savaşı'ndan itibaren işgal edilen yerlerde düzenli olarak silahlı güçlerin hazır bulundurulmasını ve de bu yerleşim yerlerine Yahudi halkın iskân edilerek orada yaşayanların sürgününü ortaya koyuyordu.

İsrail'in kuruluşundan itibaren yaslandığı seküler temelli güvenlik politikası icabı savaşın lüzumlu olduğu doktrini inandırıcılığını kaybetmeye başlamıştır. Bu tezin yerine, genel kabule göre “mistik-dini ve tarihi” gerekler öne sürülmeye başlanmıştır (Pappe 2007: 275-285). İsrail'in toplumsal ve siyasi yaşamında oluşan bu türden değişimler, terörü ve şiddeti beraberinde getirmiştir. Dini Siyonizm'in hedeflerine ulaşmasını isteyen grupların güdümünde dini, mistik ve tarihi gerekçe ve sebepler öne sürülerek, Filistinlilere ve bilhassa Müslümanlara karşı şiddet ve terör faaliyetleri

³⁸ Bu krallığın topraklarına, Ürdün Nehri ile Akdeniz arasında kalan tüm topraklar ve de bugün Filistin devletinin elinde kalan yerlerin tamamı dâhildir.

gerçekleştirilmiştir. Böylelikle İsrail hahamlarından duyulan şiddet yanlısı söylemler artmaya başlamıştır (Oruç 2017:155-187)³⁹.

Yukarıda anlatılan gelişmelerden hareketle kendini gösteren dini motivasyonlu terör, siyasi alanda hâkimiyet gösteren radikal dini grupların fikri yapıları çerçevesinde birçok özelliği barındırmaktadır. Bu grupların ideolojisine dair bazı ortak unsurlar söz konusudur:

- 1) Bu gruplara göre; işgal yoluyla ele geçirilen yerlerden Filistin halkının çıkarılması ve Tapınak Dağı'ndaki Mescid-i Aksa'nın ortadan kaldırılarak Üçüncü Tapınağın inşa edilmesi gerekmektedir. Bunun akabinde beklenen Mesih zuhur edecek ve İsrail Krallığı kurularak yeryüzü hâkimiyeti tesis edilecektir. Dolayısıyla bu görüşün dayandığı mit *Mesihaniktir*. Mesih'in gelmesini öne almak için uygulanan her türden şiddet eylemi (terörizm de dahil) meşru olarak görülmektedir.
- 2) 1967 Altı Gün Savaşı'nda işgal edilen yerlerin yani *Eretz Israel*'in (İsrail Yurdu) yalnızca İsrailoğullarına ait olduğu fikriyle hareket edildiği için *teritoryaldir*.
- 3) İşgal edilmiş olan yerlerde inşa edilen yerleşimlerin muhafaza edilmesi, İsrail-Arap ve İsrail-Filistin arasındaki barış görüşmelerinde olası bir geri çekilmeyi önlemek amacıyla kurulan ve kurulması planlanan yeni yerleşimlere önem verdiği için *politik*dir.
- 4) Bunlara ilaveten, Filistinlilerin ve Arapların İsrail'e ve Yahudi milletine karşı terör uyguladığı gerekçesinden hareketle, Yahudilerin de Araplara ve bilhassa Müslümanlara karşı terör uygulaması gerektiğini savunduğu için, genel manada *anti-Arap*'tır.
- 5) Nihayetinde ve en önemlisi olarak, uygulanan şiddet ve terör faaliyetlerini meşru kılmak adına, Yahudilerin Şeriatına, yani Halaha'ya başvurulduğu için *dini* motivasyonludur.

³⁹ Bu söylemlerin en fevri olanları Batı Şeria'daki halklarla -Filistinliler- savaş durumunda bulunduğu, bu nedenle de oradaki insanları öldürmenin -politik, dini-mesihanik, tarihsel hedefler temelinde bir hak olduğu, bu yaklaşımın tarihsel ve kutsal metinden alınan hakka dayandığı yönündeki açıklamalardır. Detaylı bilgi için bkz. John Bunzl, Barış Hareketleriyle Konuşmalar: Öteki İsrail (İstanbul: Metis Yayınları, 1988), 13-14, 82

3.2. İsrail’de Yeraltı Oluşumları ve Yerleşimci Terörü: Gush Emunim

1967 Altı Gün Savaşları ile birlikte Yahudilerce kutsal sayılan başta Ağlama Duvarı olmak üzere El-Halil Cami (Cave of the Patriarchs in Hebron) vb. birçok yer radikal sağ ve dini grupların ifadesiyle “özgürlüğüne” kavuşturulmuştur. Buraların İsrail eline geçmesi, yani kurtulması bilhassa ultra-Ortodoks ve Dini Siyonist ideolojiyi kabullenmiş gruplar tarafından; kurtuluş, “kefaretin şafağı” olarak adlandırılmıştır. Bu doğrultuda “Mesih’in yeryüzüne geleceğinin” ve “Büyük İsrail Krallığı’nın” kurulacağına bir emaresi olarak algılanmıştır. Buna göre bahsi geçen gelişmeler; Tevrat’ta vaat edildiği şekliyle arzı mevud’da Halaha’nın buyruklarına göre bir hayat sürme manasına gelmektedir (Pedahzur ve Perliger 2011: 43).

Bu inançlar bütünü etrafında şekillenen anlayış ile birlikte işgal edilen yerlerde kalıcı olmak için 1967 Savaşı’ndan itibaren düzenli ve yoğun bir biçimde yerleşim yerleri kurma faaliyeti başlamıştır. Ancak, 1973’teki Yom Kippur Savaşı’nda karşılaşılan nispi geri çekilme, Yahudi devletini müzakere masasına çekmeye başlamıştır. Savaştan sonra “toprağa karşı barış” anlayışında ortaya konan pazarlıklar Camp-David Barışı olarak tarihteki yerini almıştır (Balcı 2010: 118).

Yahudi devletinin, işgal altındaki yerlerden geri çekileceği ve yerleşim yerlerini kaldıracağı endişesi; bununla birlikte, 1967 Savaşı’ndan itibaren edinilen kazanımların elden çıkmaması adına yeni bir girişim başlamıştır. 1974’te kurulan Gush Emunim⁴⁰, bu girişimi hem politikada hem de askeri -şiddet ve terör- boyutuyla temsil edecek olan kuruluş olmuştur. 1974’te Batı Şeria’daki Yahudi yerleşimcilerince örgütlenen oluşum, “Torah’a Göre İsrail Halkı İçin İsrail Toprakları” sloganı ile yerleşim ve yerleşimcileri idare eden kuruluş konumunda olmuştur (Spinzak 1986, Aktaran: Kurt 2018: 8).

Gush Emunim hareketinin kurucularının büyük bir bölümü “Mafdal”⁴¹ üyesi Dini Siyonist grubun elemanlarından oluşmaktadır. Nitekim Gush Emunim hareketi, ilerleyen zamanlarda Mafdal Partisi’nin bir parçası şeklinde siyasete giriş yapmıştır. Bu

⁴⁰ Gush Emunim; İnanç Bloğu anlamına gelmektedir.

⁴¹ Mafdal: Ulusal Dini Parti. Bu örgütün savunduğu görüşlerin şu şekilde olduğu ifade edilmiştir: “İsrail sınırlarının Tevrat’a dayanarak belirlendiği iddiasındadır. Dışarıdan Yahudi göçünü desteklemekte ve yerleşimcilerin güçlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Kudüs sadece Yahudilerin başkentidir, Kudüs’te yerleşimler genişletilmeli, Filistinli mülteciler İsrail sınırından çıkarılmalıdır.” (Ulutaş vd. 2012: 130-140).

hareket, Yishuvlarda tahsil gören ve Mafdal Partisi'ne üyeliği olan dindar Yahudi gençlerince yeni bir yerleşim çabası için hareket etme şeklinde doğmuştur. Yeni ortaya çıkmış olan bu örgütlenmenin, iki haham olan H. Drukman ve T. Yehuda Kook tarafından idare edildiği bilinmektedir. Gush Emunim hareketinin ideolojik açıdan beslendiği kaynak ise ömrü boyunca ultra-Ortodoks kanadın seküler Yahudi kanatla aralarında bir uzlaşma için çalışan; 1921-1935 arası dönemde Filistin'deki Aşkenazi Musevilerinin hahamlık görevini üstlenen Abraham Kook'tur.⁴² Kook öncülüğünde Dini Siyonizm'in önemli merhaleler kat ettiği bilinmektedir. Bilhassa kurmuş olduğu "Merkaz Heraf" isimli *yeşiva*⁴³ Dini Siyonizm'in en önemli savunucularından olmuştur. Nitekim Gush Emunim'in kurucuları da bu yeşivada yetişmişlerdir. Bu doğrultuda, açık şekilde "kurtarıcı mesih" in çok yakın olduğunu ifade ederek, seküler ve dindar Yahudi gruplarının birlikte hareket etmesi gerektiğini belirtmiştir (Şami 2002: 90).

Nitekim babası gibi kendisi de haham olan oğlu Yehuda Kook, bu öğretileri Gush Emunim örgütünün istifadesine sunmuştur. Hâlihazırda gayeleri, işgal edilen yerlerdeki mevcut Yahudi nüfusunu artırmak, yerleşim yerlerini daha da genişletmek ve de var olan bölgelere başka yerleşim yerlerini eklemek olan Gush Emunim'e mesiyani bir bakış açısı eklenmiştir (Gürkan 2017: 213-224). Bu vizyon mitlerden ve mistik öğretilerden beslenen algılara yönelik, ideolojik inanç sistemleri çerçevesinde politika üretmek şeklinde ifade edilmiştir (Mezvinsky ve Shahak 2015: 122). Bu anlayışla hareket eden grup, Şami (2002)'nin ifadeleriyle; Yahudi Şeriatı istikametinde yürünmesi icabı ve "bu toprakları kurtarıp, yabancı elinde bırakmamanın gerekliliği" üzerine vurgu yapmış, ve tarihsel İsrail topraklarının bir bölümünden vazgeçmeyi öngören her türlü programa karşı çıktıklarını ve Batı Şeria'yı kesinlikle bırakmayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu yerlerin bırakılmaması ise Shahak Mezvinsky (2015)'nin aktardığı üzere, gelecekte "geçmişte var olduğu farz edilen o 'saf ve dindar' toplumu yeniden ihya ve inşa etme"nin bir ön adımıdır.

Dini inanç ve Mesiyani öğretisi ile harmanlanmış olan hareket, karşısına çıkan engelleri -ki bu engeller Filistinlilerdir- yok etmek ve Tanrı'yı hoşnut etmek için ortaya

⁴² A. Kook'un mefkûresine göre; Mesih'in gelişini hızlandırmak ve Yahudi halkının kurtuluşunu sağlamak amacıyla, İsrail Devleti'nin kuruluşu, gelecek olan Mesih'in ilk işareti olarak görülmektedir.

⁴³ Yeşiva, geleneksel dinî metinlerin, özellikle Talmud ve Tevrat'ın okutulmasına odaklanan Yahudi müessesesidir.

koyduğu şiddeti “kutsal terör” olarak addetmiştir. Böylece, şiddet ve terörün meşrulaştırılması sonucu doğmuştur. Mesianik hareketlerin terör ile ilişkisini, radikal dini sağ grupların terörle ilişkisini inceleyen ve Mesianizm ile aralarındaki mantıksal ve psikolojik bağı araştıran David C. Rapoport’a göre Mesianizm; geçmişte olduğu düşünülen, sürekli kargaşa hüküm süren şartların ortadan kalkarak, kusursuz bir hayatın yaşanacağı bir “altın çağ”dır. Bu yaşam koşullarını ve çağı oluşturacak kişi ise Mesih’tir. Rapoport’a göre Mesianizm bir toplum hayali kurmaktır. Bu toplumun oluşması için ise tamamlanması gereken bir eksik vardır. İnançlı Yahudiler açısından bu şey, tapınağın yeniden yapılmasıdır. 1967 Altı Gün Savaşları mesianik ideolojinin güçlenmesi ve fundamentalist fikirlerin yayılacak alan elde etmesinde bir dönüm noktası olarak görülür (Rapoport 1998: 196).

Bu sayede Gush Emunim gibi oluşumlar için söz konusu toprakların yeniden ele geçirilmesi adına Yahudi Mesianizm’i önemli bir çıkış noktası oluşturmuştur. Bu alandaki çalışmaları ile alakalı olarak Rapoport, Mesihçi anlayıştakilerin neden teröre müracaat ettikleri sorusunu sorar. Cevap olarak ise; önlerine çıkan engelleri olağan şekilde yok etmenin mümkün olmaması neticesi teröre kaçınılmaz olarak başvurmak durumunda olmalarını gösterir (Rapoport 1998: 204). Bu inanca göre hareket eden Gush Emunim, Camp David Barışı sürecini “kutsal topraklar”ın yeniden elden çıkması tehlikesini doğurduğu ve mesianik amaçların gecikeceği düşüncesi doğrultusunda reddetmiştir. Onlara göre elde edilen kazanımların muhafaza edilmesi ve müzakerenin engellenmesi adına terör ve şiddet eylemlerine başvurmak son derece elzemdir. Yahudilik-Mesianizm ve terör bağlantısının ortaya çıkması ise; 1980-1984 arasında Gush Emunim’in bir uzantısı olarak hareket eden ve terör eylemlerini organize eden Yahudi Yeraltı Örgütü (The Jewish Underground)’ın Mescid-i Aksa’yı bombalama girişimlerinin anlaşılması ile olmuştur.

3.3. Yahudi Yeraltı Örgütü (The Jewish Underground)

Gush Emunim’in bir uzantısı olarak kurulmuş olan örgüt, Mescid-i Aksa’yı bombalama planları ile bilinmektedir. Örgütün elemanlarının büyük çoğunluğu arkadaşlık ve aile bağları ile bağlı olan kişiler ve Yahudi yerleşimlerdeki komşulardan

meydana gelmektedir. Bu yönüyle, dar bir örgüt şebekesine sahiptir. Bunun doğal sonucu olarak da iyi düzeyde bir yapılanmadan söz edilemez. Örgüt mensupları arasındaki bağlantı ve ilişkinin zayıflığı, birbirlerinden habersiz ve bağımsız olarak değişik zamanlarda faaliyetlere kalkışmalarına sebep olmuştur. Merkezi bir idarenin ve örgütteki planlamanın bulunduğu kısmen söylenebilir. Bilhassa örgüt mensuplarının gündelik yaşamları ile bağlantılarının normal bir seviyede sürüyor olması, sıkı olmayan bir yapılanmaya sebep olmuştur. Bunun yanında örgüt çekirdeğinin, Menache Livni, Yehuda Etzion, Yeshu Ben Shushan ve Dab Be'er'den müteşekkil bir grup olduğu bilinmektedir. Bu merkez yönetimi altında dört farklı alt-grup daha mevcuttur. Bu gruplar da her biri değişik yerlerde faaliyetlerini sürdüren kollardır. Grubun temel hedefinin Mescid-i Aksa'yı yıkmak, Müslümanlara zarar vermek ve Camp David Barışı'nın uygulanmasını engellemek ve de mevcut yerleşim yerlerinin korumasını sağlamak olduğu ifade edilmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 48).

Yahudi Yeraltı Örgütü'nün asıl çalışma sahası işgal edilmiş bölgelerdeki yerleşimlerdir. Örgüt, "bu bölge bizimdir, Arap alanı veya toprağı yoktur, sadece Eretz Israel, atalarımızın edebi mirası, kutsal kitabın bütün sınırları ile İsrail yönetimindedir" şeklinde ifade edilen bir anlayışa sahiptir. Onların duygu ve düşüncelerini şekillendiren yaklaşım, düşmana duyulan nefretin doğal ve olması gereken bir şey olduğu üzerinde şekillenmektedir. Bu nedenle de anti-Arap ve Müslüman karşıtıdır (Khalifa 1984, Aktaran: Kurt 2018: 154). Yeraltı Örgütü'nün en belirgin hedefi şiddet ve terörü canlı tutarak Arapları bölgeden çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda da tarihte Amaleklilere⁴⁴ karşı yapılan şiddet ve terörün benzerinin uygulanmasının gerektiği inancı hakimdir.

Örgütün ilk kurucularından Yshua Ben-Shusman ve D. Be'eri, Tapınak Dağı'nın, çoktandır başkalarının hâkimiyetinde olduğunu ve bu durumun Yahudi kurtuluşunu geciktirdiğini ileri sürmüştür. Bu düşünceye göre Tapınak Dağı elde bulundurulmadığı müddetçe Batı Şeria'da oluşturulan yerleşim yerleri boş bir çaba olarak kalacaktır. Böylelikle bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulabileceği endişesiyle;

⁴⁴ Amalekler, Filistin topraklarının en eski halklarından. Büyük çoğunluğu maruz kalınan şiddet ile bölgeden çıkarılmıştır. Dini temelli terör faaliyetleri için bunun argümanı olarak Amaleklere uygulanan şiddetin meşruiyetinin tanrının emri olduğu düşüncesidir şeklinde aktarılmıştır. Bu konuda Paul Johnson'un "Yahudi Tarihi" kitabına bakılabilir.

Mısır-İsrail arasındaki barış müzakereleri, düşünülen ve faaliyette bulunan ülküyü engelleyecek bir olgu olarak algılanmıştır. Bu yüzden İsrail-Mısır görüşmelerini engellemek için faaliyete geçmişlerdir. Örgütün ideolojisi doğrultusunda Tapınak Dağı işgal edildiğinde Yahudi milletinin ruhsal bir dönüşüm yaşayacağı umulmaktaydı. Bu durum açıkça Müslümanlar ile olan çatışmayı daha da artıracak bir tehlike barındırmaktaydı. Örgütün düşünceleri ışığında, İsrail Devleti'nin ve vaadedilen İsrail Krallığı kurulmasının tek yolunun Mescid-i Aksa'nın yıkılarak üçüncü mabedin inşası ile mümkün olduğu bilinmektedir. Fakat Mescid-i Aksa'ya yönelik bir saldırı için daha büyük çaplı bir şebekeye ihtiyaç duyulduğu için, örgüte eleman devşirilmesi yoluna gidilmiştir. Gruba katılmanın sağlanması ise dindar gençlerin dini söylemler yardımıyla etki altına alınarak yapılmaktaydı. Neticede gruba sonradan dâhil olanlardan biri olan Y. Ganiram polise verdiği ifadesinde; Halaha bilgisiyle kendisini etkilediklerini ifade etmiştir. Bu durum, kendisine şu anki durumu izah eden bir kitap verilerek, genelini anlayamadığı bu kitapla gerçekleştirdiklerini eklemiştir. Anlaşılmamasının sebebi olarak, kitabın Kabala açıklamaları ile dolu olması gösterilmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 50).

Nihayetinde Mescid-i Aksa'nın ortadan kaldırılması ile ortaya çıkabilecek durumlar hakkında grup bazı fikir ayrılıkları yaşamıştır. Örgütün 1980-1984 tarihleri arasında birçok kez Mescid-i Aksa'yı bombalama planları düzenlediği; ancak bu eylemin Yahudilere zarar getireceği düşüncesiyle vazgeçildiği bilinmektedir. Bu eylemlerin gerçekleşmemesindeki asıl nedenin, Müslümanlarla yaşanabilecek toplu bir savaş ihtimali olduğu ve İsrail gizli servisinde engellendiği ifade edilmektedir. Bunların yaşanması üzerine gruptan ayrılanlar olmuştur. Ancak örgütün kalan üyelerinin odak noktası Filistinliler olarak değişmiştir.

2 Mayıs 1980 tarihinde El-Halil Cami'sinden dönmekte olan 6 yeşiva talebesinin el-Fetih örgütüne öldürülmesi, Yahudi Yeraltı Örgütü'nü Filistinlilere karşı şiddete yöneltmiştir. Bu doğrultuda, Filistinli belediye başkanlarını hedeflerine almış ve katletmeye karar vermişlerdir. İki Yahudi yerleşimcisi tarafından, Nablus'taki belediye başkanı Bassam Shaka, Ramallah belediye başkanı Karim Khalaf ve Bireh belediye başkanı İbrahim Tawil'e yönelik bombalı saldırılar gerçekleştirilmiş, ancak kayda değer

bir sonuç elde edilmemiştir. Bu saldırıları İsrail ordusunun engellediği ve eylemcilerin tutuklandığı bilinmektedir. Eylemcilerden birisinin verdiği ifadeye, yeşiva saldırısı karşılığında bir şeyler yapılması gerektiğinden hareketle bu eylemi gerçekleştirdiğini belirttiği bildirilmiştir (Friedman 1986, Aktaran: Kurt 2018: 12).

Yeraltı Örgütünün eylemler için Gush Emunim hahamlarından onay aldıkları; böylece Araplara ve Müslümanlara ders vermeye, Filistinliler karşısında bir eşitlik oluşturmaya ve bu bombalı saldırılar ile barış sürecini engellemeye çalıştıkları belirtilmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 51). 1983'ün Haziran ayında El-Halil'deki İslam Üniversitesi'ne yapılan otomatik silahlı eylemde ise 3 öğrenci hayatını kaybetmiş, 13 öğrenci de yaralanmıştır (Pedahzur ve Perliger 2011: 64-65). 30 Aralık 1983'te ise; Şeyh el-Rashad Camisi'nde giriş kapısına yerleştirilen bomba ile cami görevlisi Süleyman el-Zid'in yaralandığı; sonraki gece de Ali Baka Camisi'nin kapısında yine aynı eylem türü gerçekleştirilerek buradaki görevlinin de yaralandığı bildirilmiştir. 1984 yılında, bu kez eş zamanlı olarak Doğu Kudüs'te pek çok Arap otobüsünü bombalamaya çalışan örgütün Shin Bet tarafından üyeleri ele geçirilmiş ve bu süreci takiben de 1980-84 arası aktif olan örgütün dağıldığı bildirilmiştir (Weisburd 1989, Aktaran: Kurt 2018: 12). Buradan da anlaşılabilir üzere terör gruplarını motive eden birçok olgu vardır: Mesih'in geleceği ve Yahudilerin kurtuluşa ereceği, tapınağın yeniden yapılacağı inancı, yerleşimleri muhafaza etme, barışı engelleme çabası ve Arap karşıtlığı da bunlar arasında sayılabilir. Örgütün, çalışma stratejileri ve tehdit ve tedirgin etme çabalarının yerleşimcilere moral olduğu ve yeni bir güç katarak sonraki örgütlere ilham olduğu ifade edilmektedir (Pedahzur 2014: 2-8).

3.4. Meir Kahane ve Kach İdeolojisi

Modern Yahudi devletindeki dini temelli terör oluşumlarının yaptıkları en ciddi faaliyetler Amerika'da doğup yetişmiş olan Rabbi Meir Kahane (1931-1990) öncülüğünde tertiplenmiştir. İdeolojisini ve ilk gizli örgütünü New York'ta meydana getirmiş ve uygun koşullar kendini gösterdiğinde de İsrail'e taşınmıştır. Kendisi de, sahip olduğu fikirler de İsrail üzerinde kayda değer bir etki doğurmuştur. En başta da inanç

bağlamında yaptığı; Yahudiler ve Yahudi olmayanlar ayrımı ve bunun yanında, İsrail'deki Filistin halkının mevcudiyeti bağlamındaki tespitleri ve ortaya koyduğu terör faaliyetleri ile dönemine damgasını vurmuştur. ABD doğumlu Kahane, anti-Arap ve aynı zamanda Yahudi şiddeti yanlısı biri olarak bilinmektedir. Yahudilerin savaşçı özelliklerini ön planda tutmaya çalışan bir isim olan Kahane, fazlasıyla üretken bir yazar, vaiz, konuşmacı ve siyasi parti kurucusudur. Bu çalışmaları ve çok yönlülüğü sayesinde 1984 yılında Knesset'te milletvekili olarak görev yapmış; 1988 yılında ise ırkçı mülahazaları yüzünden siyasetten men edilmiştir (Friedman 1990, Aktaran: Kurt 2018: 14).

Kahane'nin sosyal ve politik karakteri hakkında birçok şey ifade edilmiştir. Ancak bunların içinde ırkçılık, anti-Araplık ve Yahudi üstünlüğü inancı gibi özelliklerden öte; kendisinin 2000 yıllık Yahudi ezilmişliği adına duyduğu nefret ilk sırada gelmektedir. Bu özelliği onu terörist faaliyetlerde bulunmaya iten esas neden olmuştur. Söz konusu nefretinin ortaya çıkışı ise diasporada yaşayan Yahudilerin zayıflıkları neticesinde vuku bulan Holokost zulmüdür. Kahane'nin gayesi, bir Holokost faciasının daha yaşanmasını engelleyerek, yabancıların elinde bulunan Eretz İsrail'i kurtarmak ve "Tanrının adını yeniden yükseltmek" şeklindedir. Bu hedeflere ise yalnızca Filistinli Araplara ve Müslümanlara yani yabancılara karşı Yahudi savaşçılığı ile karşı koymak ve intikam almak ile ulaşılabileceğine inanmıştır. Kahane'nin sosyal, dini ve siyasi ideolojilerini ifade ettiği birçok eseri bulunmaktadır.⁴⁵

Bu çalışmaların içinde en önemlisi, 1988'deki parlamento seçimlerine katıldıktan ve men edildikten sonra kaleme aldığı ve neredeyse tüm yazı ve fikirlerini özetleyen "The Ideology of Kach the Authentic Jewish Idea" başlıklı kitabıdır. Kahane'nin bu eseri Yahudilerin zayıflığına karşı geliştirdiği eleştiriler ile başlamaktadır. Kahane, kendisine bir idol olarak İsrail sağının kurucusu olan Ze'ev Jabotinsky'yi görmektedir. Jabotinsky'nin devletin kurucularınca kayda alınmasa da Holokost'un yaşanabileceğini öngördüğü kanaatindedir. Ancak bu öngörülerinin dikkate değer bulunmaması yaklaşık altı milyon İsrailoğlunun katledilmesine sebep olmuştur. Bu yüzden de eğer Yahudiler böyle bir facianın yeniden yaşanmasını

⁴⁵ Never Again: A Program for Survival; The Ideology of Kach the Authentic Jewish Idea; The Story of the Jewish Defence League; They Must Go ve The Jewish Idea bu eserlerdendir.

engellemek istiyorlarsa kendisini, yani geçmişte Jabotinsky'nin olduğu gibi, tehlikeyi önceden gören “zamanımızın bekçisi”ni dikkate almalarının gerektiği ifade edilmiştir (Kahane 2012: 5). Kahane'ye göre Yahudi milletinin herhangi bir dostu bulunmamaktadır. Böyle olduğu için de doğru zaman ve şartlar meydana geldiğinde yeniden bir Holokost yaşanmasının karşısında bir engel yoktur.⁴⁶

Kahane, Yahudi milli bilincinin dini kimliğinin gerçek anlamda korunması ve Halaha şeriatına sıkıca bağlanılarak yaşanması gerektiğini ifade etmektedir. Bilhassa da seküler kanattaki Helenleşme ve gentileleşme⁴⁷ işaretlerini eleştirmiş olduğu bilinmektedir (Kahane 2012: 7-12). Kahane'nin odaklandığı esas mesele ise Yahudiliğin mitolojik bir kurban görüntüsü içerisinde olma anlayışlarını aksine çevirmektir. Bu bağlamda, örgüt taraftarlarına ve kendi takipçilerine; Yahudi milletinin anti-semitist ve kan düşkününü gentile tarafından, özellikle de Araplarca kuşatıldıklarına vurgu yapmıştır. Buna göre, hiç kimsenin Yahudileri sevmeyeceği düsturundan hareket edilerek, militan bir tutumla, kendini koruma ve savunma meşru hakkı kullanılmalı; kendisine saygı duyulmalı ve diğer toplulukların da saygı duymaları sağlanmalıdır (Hoffman 2006: 98).

Kahane'ye göre, kendisini savunmaktan aciz ve kurban Yahudi imajının ortadan kalkması gerekmektedir. Bu durum İsrail hakkında yapılan çalışmalarda 2000 yıl süreli diaspora tarihinin hükümsüz hale getirilmesi olarak aktarılmaktadır. Bu konu üzerine çalışmalar yürüten araştırmacılardan birisi olan Gabriel Piterberg (2015)'in tespitlerine göre ise, İsrail'in seküler kanadının, Yahudilerin diasporadaki yaşamlarının tarihine hücum edildiğini -ki diasporanın sadece Yahudi ezikliğini ve güçsüzlüğünü çağrıştırdığını- bununla birlikte de geçmişte yaşanmış güçlü Yahudi milleti imajına tutunulduğu belirtilir. Bu bağlamda ise Kahane'nin seküler kanatla aynı hususları savunduğu, eylem-biçimsel olarak ise bugünkü diasporada ve İsrail topraklarında daha güçlü bir Yahudilik ortaya koymayı hedeflediği görülecektir. Bu doğrultuda, ilk iş olarak Yahudi Savunma Ligi'ni (Jewish Defense League, JDL) kurarak sosyo-politik sahada da ses getirmeye başlamıştır.

⁴⁶ Bu düşünce, Kahane (2009)'nin Holokost hakkındaki düşüncelerini içeren “Never Again, A Program for Survival” isimli eserinden alınmıştır.

⁴⁷ Gentile, Yahudi inancındakilere göre; Yahudi olmayanlara verilen addır.

JDL'nin 1968'de New York'ta kurulduğu bilinmektedir. Bu örgütün başlarda diasporadaki Yahudileri Afro-Amerikan ve Latin Amerikan kimlikli tehlikelere karşı muhafaza etmek maksadıyla kurulduğu ve "Never Again" (Bir Daha Asla) sloganı ile hareket ettiği bilinmektedir. Görüleceği üzere Kahane'nin öncülüğündeki JDL, güçsüz, savunmasız bir Yahudi algısıyla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Örgütün bir tek Yahudileri korumak gibi bir görevi olmadığı; Catskill dağlarında yapılan eğitim kamplarında birçok teröriste ateşli silah ve bomba dersleri verildiğinden anlaşılmaktadır. Ancak örgütün sonraki süreçte faaliyet sahasını açarak ve ABD'deki Sovyet ve hatta Arap diplomatlara yönelik saldırıları olduğu ifade edilmiştir (Khalifa 1984: 152). JDL'nin ilk silahlı faaliyeti; 1969 yılında gerçekleşen ve Yahudilerin İsrail'e göçmelerine mani olan Sovyetler Birliği'ni protesto etmek amacıyla "Am Yisrael Chai-People of Israel Live" ve "Let My People Go" sloganları eşliğinde yapılan New York Sovyet Kültür Binası saldırısı olmuştur. Bu binada yaşanan patlama neticesinde Kahane ve altı militan tutuklanmıştır. İlegal oluşumlarının gün yüzüne çıkması ile Kahane'nin İsrail'e göç etmesi zorunlu hale gelmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 78-79).

Bu gelişmelerden sonra Kahane 1971 yılında İsrail'e göç etmiştir. Ancak ABD'de kurmuş olduğu örgüt eylemlerini belli bir zaman devam ettirmiştir. Bu bağlamda, 1972 Münih Olimpiyatları sırasında İsrailli sporcuların Filistin kurtuluşu örgütlerince öldürülmesinden sonra İsrail'in sürdürdüğü karşı terör faaliyetlerinde JDL'nin de aktif olarak rol aldığı ileri sürülmüştür. Münih saldırısından sonra Kahane ve arkadaşları olan Abraham Hershkowitz ve Joseph Schneider'in, Libya'nın Roma'daki elçilik binasına saldırı planları olduğu; ancak eylemi gerçekleştirilmeden Kahane'nin ve bazı eylemcilerin tutuklandıkları ifade edilmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 80).

Meir Kahane'nin İsrail'e göç etmesinin ardından hedefindekiler Filistinliler olmuştur. 1971'deki göçünü takiben hedeflerini politik sahada gerçekleştirebilmek için 1972'de Kach Partisi'ni kurarak siyasete girmeyi gerekli görmüştür. Kahane açısından, yukarıda da anlatıldığı üzere, Yahudi devletini kurulması ve 1967 Altı Gün Savaşları'nın kazanılması başarıları açık mucizeler olarak anlaşılmıştır. Fakat

İsrail'in çevresi ve içerisi Arap, Filistinli ve Müslümanlarla çevrili iken, Yahudilerin varlık problemlerinin sürmekte olduğu ifade edilmiştir. Kahane'nin bakış açısıyla, seküler kanat hükümetinin Araplarla olan barış müzakerelerine iştirak etmesi yahut intifadalarda Araplara ve Müslümanlara gerekli sertlikte karşılık vermemesi, ilerleyen süreçte Filistin'in kurulmasına ve birçok Arap şehrinde FKÖ bayraklarının minarelere asılmasına yol açacak bir tutum olarak görülmektedir (Kahane 2012: 32).

Kahane, özellikle Filistinli şiddet eylemcilerinin, Yahudi milleti aleyhindeki terörist faaliyetlerini, Yahudi ölümlerine yol açtığı gerekçesiyle baştan önlemek gerektiği üzerinde durmuştur. Bu bağlamda Kahane (2012)'nin deyiimiyle: “bizim devletimiz var, bununla gurur duymalıyız, devlet ne gümüş madalya ile ne de çek yazarak kazanılır, devlet kan ve fedakârlıkla kazanılır” düsturu hâkim kılınmalıdır. Kahane ideolojisi temelde, Arap ve Filistin halklarının mevcudiyetini reddederek, “işgal edilmiş topraklar” olduğu düşüncesini en baştan geçersiz kabul etmektedir. Bu toprakların ata yurtları olduğu ifade edilmekte ve bir gün Mesih geldiğinde kurtuluşun şafağında Halaha şeriat hükümleri doğrultusunda hayat sürülecek yerler olarak görülmektedir. Bu bağlamda söz konusu toprakların Yahudilere ait olduğu, İsrail'in devletleştiği tek yerin de burası olduğu ifade edilmektedir. Arap milletlerinin ise 22 ülkesi olduğu; buralardaki kardeşleri, kız kardeşleri ve kuzenleri ile birlikte o topraklarda yaşayabilecekleri görüşü ileri sürülmektedir (Kahane 2012: 42). Kahane'nin ideolojisi, “ılımlı Arap”ın olmadığı, Arapların anladığı tek uygulamanın şiddet olduğu ve Yahudi devletinin Araplarla mücadelesinde terör kullanılması gerektiği sonucuna varmaktadır. Bu görüşten yola çıkarak, 1980 yılında hükümete “Arapları öldür ve onları İsrail topraklarından sür” fikrini benimseyecek resmi bir terör grubu kurulması çağrısında bulunulmuştur. Kahane, Filistinlilere yönelik olarak “köpek” yahut “pire gibi çoğalanlar” ifadelerini kullanarak varlıklarının gereksizliğini ve değersizliklerini vurgulamaya çalışmıştır. Bu şekilde davranarak, Yahudilerin uygulamasını istediği politik ideallerini daha rahat kabul ettirmeyi amaçlamıştır (Hoffman 2006: 99).

Kahane ideolojisine taraftar devşirmek ve dini motivasyonlu terörü meşru göstermek adına dayandığı iki temel olduğu bilinmektedir. Bunlardan ilki; Yahudi ırkının üstün olduğu ve gentilelerden farklı olduğu görüşüdür. Hatta bu konudaki

Kahane ideolojisi Őu Őekildedir: “Yahudiler diğer insanlar gibi değildir, Yahudi halkı, tım milletlerden farklı, ilahi, özel ve kutsal insanlardır” (Khalifa 1984: 155). Bu bağlamda, Tanrı'nın bu özel millete söz konusu kutsal toprakları bahŐettiđi ifade edilmektedir. Bu yzden, 1967'deki Altı Gın SavaŐları'nda özgrlüğüne kavuŐturulan toprakların, İsrail'e ilhak edilmesi ve yeni kurulacak yerleŐimlere de engel olunmaması, diğer halkların da bu topraklardaki hayat hakkının yalnızca ve yalnızca sečilmiŐ kutsal Yahudi millete tam anlamıyla itaati ile mümkün olabileceği kaydedilmiŐtir (Khalifa 1984: 156).

Yukarıdaki fikirler ıŐıđında bakılınca, bu türden bir yaklaŐımın Yahudiler ile Yahudi olmayanlar ačilından farklara iŐaret ederek aralarındaki iliŐki biçimini çatıŐmacı bir perspektife oturttuğu açıktır. Kahane, Halaha'yı yorumlarken; bir Yahudinin Yahudi olmayan herhangi bir insanı öldürmesinin hiçbir beis teŐkil etmediği anlayıŐıyla hareket etmiŐtir. Konunun uzmanlarından Israel Shahak, bu iki grup insan iletiŐiminin doğurduğu Őiddet olgusunun fundamentalist Yahudilerce nasıl anlamlandırıldığını ifade ederken; bu gruplar arasında “Yahudiliđe göre, bir Yahudi'nin Yahudi olmayan kiŐileri katletmesinin cinayet olmadığı ve suçu suz Arapların intikam hırsıyla öldürölmesinin bir suç olarak görölmemeyeceği...” Őeklinde bir bakıŐ açısı benimsendiğine iŐaret etmektedir (Shahak ve Mezvinsky 2015: 98). Yine aynı pencereden bakılarak, Yahudilik ile söz konusu toprakların bağlantısı ve bu bağlantının ortaya çıkardığı teolojik hedef ve dayanaklar üzerinde durulmuŐtur. Kahane ideolojisine göre, Yahudi milletin kutsal topraklarından çıkarılmıŐ olması, yalnızca Yahudileri küçük düŐürmemiŐ; bununla birlikte Tanrı'nın itibarını da zayıflatmıŐtır. Bu kanı, Tanrı ile İsrailoğulları arasındaki özel bađ nedeniyle Yahudilere verilen herhangi bir zararın doğrudan Tanrı'ya verilmiŐ bir zarar olduğu mitine dayanmaktadır. Kahane'ye göre gentilelerin Yahudi halkına karŐı iki bin yıldır uygulayageldiği “zulmün” karŐılıđının verilmesi, dolaylı olarak Tanrı'nın da itibarının yeniden sağlanması manasına gelmektedir. Bunun da yolu gentilelerden Yahudilerin ve Tanrının öcünün alınmasıdır (Aftermans 2015, Aktaran: Kurt 2018: 16).

Kahane bu durumu; “Lord intikamın Tanrısıdır”, “Kötölüğün kanını döken kişi, bir kurban getirmiş olarak kabul edilir”, “doğru olan intikamını gördüğu için sevinmek,

ayakları kötülüğün kanında yıkamaktır”, “Musa ölmeden önce Midyanlılara karşı intikam hasreti çekiyordu” gibi mitsel atıflarda bulunarak şiddeti “teolojik” bir bakış açısıyla meşrulaştırmaktadır (Kahane 2012: 51). Bu çerçeveden bakılınca Kahane’nin, Arapların silahlı direnişe geçtiği ya da çocuk yaparak demografik çoğunluğu sağlama peşinde oldukları bir zamanda Yahudi devleti ciddi bir tehdit altındadır ve bu durumda sessiz kalmak söz konusu olamaz. Sonuçta, Tapınak Dağı tekrar Yahudilerin olmalı ve Müslümanların buraya girişi engellenmelidir. Buna ilaveten, Tanrı’nın İsrail’e vadettiği topraklar yeniden ve bir bütün halinde geri alınmalı; Yahudi kurtuluşu ve Mesih’in inişi hızlandırılmalıdır (Kahane 2012: 72).

Kahane’nin, hükümetin bunları gerçekleştirmekten uzak olduğu düşüncesi ekseninde, yapılması gerekenlerin farklı yollardan halledilmesi öngörüsü, Teröre Karşı Terör (TNT) örgütünün kurulması neticesini doğurmuştur. TNT örgütü ilk olarak 1974 yılında Müslümanlara karşı eyleme kalkışan bir grup Yahudi eylemcinin tutuklanması ile gündeme gelmiştir. Eylemcilerin Kach hareketinin bir uzantısı olarak terörist faaliyetlerde buldukları açığa çıkmıştır. Bu gelişmelerden sonra örgüt kendisini Teröre Karşı Terör olarak adlandırmıştır. İsimden de anlaşılacağı gibi terörü negatif bir olgu olarak görmemekte ve diğer halkların terörüne karşılık Yahudi terörü ile mukabele etmeyi amaçladıklarını ifade etmektedirler. Örgütün gerçekleştirdiği birinci eylem, Kudüs’te Arapları taşıyan bir otobüsün yakılması şeklinde olmuştur. Bu eylemin hemen akabinde Doğu Kudüs’teki bir camiye kundaklama eylemleri sırasında yakalanmışlardır. Bunlara ek olarak, 1975’te Müslümanların ve Hristiyanların mabetlerine birçok saldırı gerçekleştirmişlerdir (Khalifa 1984: 152).

Örgütün çeşitli terör eylemleri arasında -İsrail’de oluşturulan bir komisyonun⁴⁸ raporuna göre- cami saldırıları, suikastlar, -çocuk da dâhil- sivil insanları öldürme, yakma, işkence ve boğma yöntemler benimsenmektedir. Bunun yanında okul ve ibadethanelere bombalı saldırılar, araba kundaklama, elektrik sistemlerine zarar verme, altyapı ve su sistemlerine çeşitli sabotajlar, petrol istasyonları ve marketlerin yakılması gibi çok farklı eylem biçimleri yer almaktadır. Bu saldırılarla örgütün amaçladığı, Batı Şeria’yı Filistinliler açısından yaşanmaz hale getirmeye çalışmaktır. Kahane belli bir

---

⁴⁸ Karp Komisyonu.

döneme kadar örgütün doğrudan yöneticiliğini yapmıştır. Bu süre zarfında Kahane, 1980 yılı içerisinde dini eğitim yapan bir okulun çatısında yüklü miktarda patlayıcı saklanmış olduğu gerekçesiyle yakalanarak altı ay süresince mahkûm edilmiştir. Bu okuldaki verilen eğitim aracılığıyla, öğrencileri Mescid-i Aksa'nın yok edilmesi hedefi doğrultusunda kendi terör oluşumuna hazırladığı ileri sürülmüştür (Khalifa 1984: 156).

Kahane öğretisinin de sahiplenmiş olduğu Üçüncü Tapınağı inşa etmek için Mescid-i Aksa'nın yıkılması planı birçok deneme yapılmasına rağmen gerçekleştirilememiştir (Hoffman 2006: 99). Bu terör faaliyetleri henüz planlama aşamasındayken İsrail ordusu ve Shin Bet görevlilerince engellenmiş ve de eylemciler gözaltına alınmıştır. İsrail hükümeti, ordu ve gizli servis aracılığıyla bu türden büyük çaplı eylemler planlayan terörist oluşumları, özellikle Mescid-i Aksa gibi çok ses getireceği düşünülen yapılara karşı, devlete zarar getireceği fikrinden hareketle sürekli takip altında tutmuştur. Buna mukabil, farklı türdeki ve küçük çaplı eylemler için İsrail devletinin pek önlem almadığı bilinmektedir. Bu duruma dikkat çeken kimi araştırmacılar, İsrail'deki dini motivasyonlu terör oluşumlarının hükümetlerle -özellikle Likud hükümeti ile- işbirliği içinde hareket ettiği kanaatine varmıştır. Kach terör oluşumunun siyasi uzantısının Knesset'e kadar uzanıyor olması, bu tarz örgütlerin faaliyet sahalarını genişletmiştir. Bu konuda araştırmalar yapan Pedahzur (2001), İsrail hükümetlerinin dini motivasyonlu teröre yönelik tutarlı bir politika takip etmediğini dile getirmiştir. Kahane'nin teröre kaynaklık eden ideolojisini aleni şekilde savunmasına ve örgütünün yaptığı eylemlerin açık seçik biliniyor olmasına rağmen hükümetlerin yeterince önlem almadığı, eylemlere gereğince müdahale edilmediği ya da suçlulara çok az ceza verildiği belirtilmiştir.

TNT örgütüne dâhil olanların büyük çoğunluğu göçmenlerden oluşmaktaydı. Ancak çekirdek kadrosunu, New York'ta Kahane ile irtibatlı olanlar ve JDL grubunun üyeleri oluşturmaktaydı. Bu bağlamda örnek gösterilebilecek bir militan olan Andy Green, birçok üye gibi olumsuz şartların hâkim olduğu bir mahallede yetişmiştir. Green, ABD'de iken Kahane ile iletişime geçerek silah eğitimi görmüştür. Bu şahsın, JDL'nin hemen tüm eylemlerine dolaylı dolaysız dâhil olduğu bilinmektedir. Green, Kahane'nin ideolojisi doğrultusunda Batı Şeria'da, kutsal toprakların ele geçirilmesi adına ikna

edilmiştir. 1978 yılında TNT'ye girdiği bilinen Andy Green, Doğu Kudüs'te Araplara ait bir yolcu otobüsünü bombalarken ele geçirilmiştir. Bu eyleminden sadece birkaç ay sonra Arap Öğrenci Birliği'ne bombalı eylem düzenlemek üzereyken yeniden yakalandığı ifade edilmiştir (Friedman 1986, Aktaran: Kurt 2018: 193).

Örgütün pek çok elemanı gibi, Levi Haza, Craig Leitner, Yahuda Richter, Matt Liebowitz ve Mike Guzovsky isimleri de JDL'nin ABD'deki kamplarında Kahane'nin eğittiği ve silah eylemlere hazırladığı kişiler arasındadır. Bu isimlerin neredeyse tamamı yirmili yaşlardan itibaren İsrail'e gelerek, JDL'nin terör operasyonlarını Filistin topraklarında devam ettirmeyi amaçlamışlardır. Bunlardan Richter ve Guzovsky'nin Kahane'nin talepleri doğrultusunda orduya katılarak farklı şekillerde terörist faaliyetlerini sürdürdüğü ifade edilmiştir. 1983 yılında gerçekleşen ilk eylemlerini araba ve otobüslere ateş açmak şeklinde gerçekleştirmişlerdir. Bu eylem sırasında Arap otobüsünde bulunan 4 Filistinli ölmüş, 28 Filistinli yaralanmıştır. TNT'nin Kudüs'te gerçekleşen eylemleri basın aracılığıyla duyurulmuştur. Devam eden süreçte eylemlerin şiddeti artmıştır. Ramallah'taki otomatik tüfekli saldırıları ile 6 kişi hayatını kaybetmiştir. Ancak grup 1984'te polis tarafından açığa çıkarılmış ve eylemciler tutuklanmıştır.

TNT'nin devamı niteliğinde kurulan Committee for the Safety of the Roads örgütü, 1987'deki ilk intifadada eylemlerini çoğaltmıştır. Örgütün Batı Şeria ve Kudüs'te etkili olduğu bilinmektedir. İntifadanın ortaya çıkardığı infialle birlikte radikalleşme ve örgütün eleman devşirmesi kolaylaşmıştır. 1988'de Kach örgütlenişi ırkçı tavırlarından dolayı seçimlere girememiştir. Bunun üzerine Kach, 27 Aralık 1988 tarihli bildirisinde Yahudi Krallığı'nı ilan etmiştir. Bu tutumlarından dolayı Kach ve Gush Emunim birbirlerine yakınlaşmıştır. 1990'lara gelindiğinde ise iki terörist oluşumun yakınlığı terör olaylarının artmasını beraberinde getirmiştir. Bu dönemde genellikle "yalnız kurtlar" olarak bilinen örgüt militanlarının bireysel olarak Filistin halkına karşı şiddet eylemleri gerçekleştirdikleri görülmüştür (Pedahzur ve Perliger 2011: 95).

Tüm bu oluşumlarının fikir babası ve hemen hepsinin bizzat yöneticisi olan Kahane, 1990 yılında faaliyetlerinin başladığı New York'ta, bir otelde Mısırlı bir genç⁴⁹ tarafından öldürülmüştür. Kahane'nin ölümü üzerine hareketin içerisinde ayrılıklar oluşmaya başlamıştır. Bazı gruplar siyasal yaşama ağırlık verme ve seçimlerde yarışmayı gerekli görürken; örgütün daha radikal bir kesimi olan partizan kesim terör eylemlerinin devam ettirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bu çalkantı ile paralel olarak, Mike Guzovsky, David Ben-Dor ve Benyamin Ze'ev Kahane⁵⁰ gibi isimlerin Kach'tan ayrıldıkları bildirilmiştir. Ayrılan grup sonraları Elnakam⁵¹ teşkilatını kurmuş ve Knesset seçimlerinde Kahane Chai⁵² ismi ile yarışmışlardır. Kahane Chai sloganı bir harekete dönüşerek yalnız politik yarışla sınırlı kalmamıştır. Özel olarak Kahane'nin yıl dönümlerinde Filistinlilere karşı terör faaliyetlerini gerçekleştirmiştir, saldırılarda birçok Filistinli sivil ölmüş ya da yaralanmıştır (Pedahzur ve Perliger 2011: 97).

Doğrudan terörizmi savunan ve çeşitli terörist eylemlerde bulunan hareket, 1994 yılında ABD ve İsrail devletleri tarafından da terör örgütü olarak kabul edilerek terör örgütleri listesine alınmıştır. 1994'te Batı Şeria'daki eylemlerinde 20 Filistinli öldürülmüştür. Kahane Chai hareketinin 1990'lı ve 2000'li yıllar boyunca Filistinli Müslümanlara karşı birçok terör saldırısı gerçekleştirdiği, Kahane'nin oğlunun öldürülmesi ile birlikte de terör faaliyetlerinde belli oranda bir azalma olduğu, ancak 2000'ler süresince saldırılarını devam ettiği görülmüştür (Kurt 2018: 19).

3.5. El-Halil Camii Saldırısı ve Baruch Goldstein Terörü

Baruch Goldstein, 25 Şubat 1994'te El-Halil Camii'nde⁵³, içlerinde çocukların da bulunduğu ibadet halindeki bir grup Müslümanı katletmiş, radikal dini görüşlere sahip bir doktordur. El-Halil saldırısında 29 kişinin hayatını kaybettiği ve 120 kişinin de yaralandığı bilinmektedir. Goldstein'in gerçekleştirdiği bu eylem, dini motivasyonlu

⁴⁹ Bu gencin, El-Sayid Nosair olduğu bilinmektedir.

⁵⁰ Kahane'nin oğlu.

⁵¹ İntikam Tanrısı/God of Vengeance

⁵² "Kahane Yaşıyor" şeklindeki slogan.

⁵³ Hz. İbrahim Camii yahut Halilurrahman; Yahudilik ve İslamiyet açıdan kutsal sayılan Hz. İbrahim, Hz. İshak ile torunları Hz. Yakup ve Hz. Yusuf'un eşlerinin kabirlerinin bulunduğu bir yerdir.

terörün en kanlı saldırılarından birisi olarak tarihe geçmiştir (Shahak ve Mezvinsky 2015: 192). Goldstein'in bu kanlı saldırısı, konuyla yakından ilgilenen araştırmacı ve uzmanlarca tam olarak kavranabilmiş değildir. Zira bireysel bir saldırı olması sebebiyle; tanımının terör vakası olarak mı yoksa şahsi bir kızgınlığın neticesi olarak mı kabul edileceği konusunda şüpheler vardır. Goldstein Komisyonu'nun açıklamalarına göre, bu kişi eylemini kendi başına ve herhangi bir örgüt bağlantısı bulunmadan gerçekleştirmiştir. Onu bu tarz bir terör faaliyetine götüren duyguların, dini manada kabul edemediği/edemeyeceği; Oslo görüşmeleri neticesinde Batı Şeria'nın Filistinlilere bırakıldığı, yani "kutsal toprakların" elden çıkarak Araplara geçtiği şeklindeki tezahürler olduğu düşünülmektedir. Ancak olayın derinine inildiğinde Goldstein'in yalnız bir eylemci olmadığı görülmektedir. Çünkü Goldstein, Kahane'ye yakın bir grubun üyesi ve Kiryat Arba⁵⁴ yerleşimcisi olması hasebiyle, daha çok dini duygularla motive edilen bir topluluk ile bağlantılıdır (Pedahzur ve Perliger 2011: 71).

Bu bağlamda, Juergensmeyer (2000)'in ifadesiyle, "Terörizm kişisel bir faaliyettir. Ama arkasında cemaatli bir yapılanma bulunur". Yani Goldstein, camideki insanları öldürürken yalnız olsa bile hemen tüm yerleşimcilerin ve bilhassa da Kiryat Arba'dakilerin duygu ve düşüncelerini aksettirmiştir. Bu eylemdeki amacına ulaşabilmesi için, yaygın bir şebekeye, yüksek morale, hazırlık süreci ve çevre desteğine ve bu kalkışmasının dinen meşru olup olmadığına bakmak adına bir hahamdan onay almasına gerek olduğu değerlendirilmektedir (Juergensmeyer 2000: 11).

Bu eylemlerin başkahramanı Baruch Kappel Goldstein, 1959'da New York'ta doğmuştur ve küçüklüğünden itibaren Meir Kahane'yi bilmektedir. O tarihlerden beri gerçek manada Kahane'nin tesirinde kalmıştır. Bu doğrultuda ise JDL'ye girmiştir. Doktor olarak Albert Einstein Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Dini Siyonizm taraftarı olarak Kiryat Arba yerleşimcileri arasında yerini almıştır. Doktor Goldstein'e, Kahane tarafından Kach Partisi'nden aday listesine girmesi teklifi götürülmüştür. Ancak bu siyasi partinin seçimlere girmesi yasaklanınca, Filistinlilerle şiddete başvurarak mücadele etme fikri yürürlüğe koyulmuştur. Goldstein'in, muhtemelen Kahane'nin

⁵⁴ Terör olaylarının çoğunluğu bu merkezden yönetilmektedir.

ısrarlarıyla orduda hekim olarak görev aldığı da bilinmektedir. Mesleğinin getirdiği ağır insani sorumluluğa rağmen; yine de hasta Arapların ve Yahudi olmayan diğerlerinin tedavisini yapmayı reddetmiştir. Lübnan ve El-Halil bölge tugayında görev aldığı bilinen Goldstein'in söz konusu eyleminin, Kach veya Kahane Chai örgütlenmeleri ve bahsi geçen yerleşimcilerden büyük destek gördüğü belirtilmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 71).

Goldstein'in meşhur saldırı sırasında ölmesinin ardından Kahane grubu üyelerince yayınlanan bildiri: “Kahane Chai üyeleri Baruch Goldstein'in yasını tutmaktadır, o bu sabah Hebron'da Tanrı'nın adını kutsayarak öldü” ifadelerinin yer aldığı ifade edilmiştir (Pedahzur ve Perliger 2011: 72). Üyesi olduğu Kiryat Arba yerleşimcileri ve hahamları ise; “Goldstein, yapmış olduğu şeyi tamamen Tanrı'nın rızasını kazanmak için yaptığından, erdemli bir insan sayılmalı”, “O, Müslümanlar tarafından günden güne çalınan İsrail topraklarının ıçığığını duymuş, O, bu toprakların ıçığığını teskin etmek için bunu yapmıştır” kabilinden açıklamalarda bulunmuşlardır (Shahak ve Mezvinsky 2015: 199).

Kahane'nin arzı mevud hakkındaki fikirlerinin Goldstein üzerinde büyük bir tesiri olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Goldstein terör eylemi için seçtiği günün, Yahudilere ait Pirum Bayramı⁵⁵ olması dikkat çekici bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır. Goldstein'in bu eylemini, günümüz Yahudilerinin önderi ve kurtarıcısı olmak iddiasındaki Kahane'nin görüşlerinden ilham ile yaptığı söylenebilir (Hoffman 2006: 100). Çünkü Kahane'nin ideolojisinde vurgulanan “hakları olan toprakları, işgal etmiş olan gentilelerin elinden şiddet kullanarak almak” fikri, onu büyük oranda etkilemiştir. Fakat 1993 yılında başlayan barış müzakereleri, bu kez de dikkatleri Batı Şeria'ya -tarihsel İsrail'in merkezine- çevirmiştir. Goldstein için Batı Şeria'nın geleceği⁵⁶ Kahane'nin ona öğrettiği “teolojik intikam”, “Mesih ve Yahudi kurtuluşu”, “kutsal topraklar ve Yahudi üstünlüğü” gibi fikirlerin /ayrıcalıkları yahut hayallerin nerdeyse tamamı Oslo müzakerelerindeki barış algısı tarafından tehdit edilmekteydi. Bilhassa FKÖ gibi bir kuruluşun resmen tanınması, Goldstein nazarında

⁵⁵ Bu bayram, Yahudilerin Pers hükümünde yaşadığı zamanlarda Pers hükümdarı vezir Haman'ın zulmünden kurtuluşunun kutlandığı gündür.

⁵⁶ Judea ve Samaria kentlerinin kaderi olarak da anlaşılabilir.

Yahudi varlığına karşı büyük bir tehlike idi. Neticede bu kriz duygularıyla hareket eden Goldstein'in, El-Halil'e düzenlediği saldırı, barış görüşmelerini sabote etmek için böylesine bir eylemi gerçekleştirmesi gerekliliği çerçevesinde gelişmiştir (Sprinzak 1988, Aktaran: Kurt 2018: 21). Goldstein'in bu eylemiyle birlikte ortaya çıkan en gerçekçi durum ise; Yahudilerin ve Müslümanların üzerinde hak iddiasında bulunduğu böylesine köklü bir caminin üçte ikisinin sinagoga çevrilerek ortak kullanıma açılmış olmasıdır.

3.6. İsrail'de Dini Motivasyonlu Terörün Yansımaları ve İzak Rabin Suikastı

İsrail Başbakanı İzak Rabin'in 25 yaşlarındaki bir üniversite öğrencisi⁵⁷ tarafından öldürülmesi, şüphesiz ki tarihteki en etkili suikastlardan biridir. 4 Kasım 1995 tarihinde gerçekleştirilen Rabin suikastı sosyal ve politik anlamda olduğu kadar, dini anlamda da İsrail radikal sağının hangi saiklerle terör uygulamayı bir yöntem haline getirdiğini gösteren iyi bir örnektir. Fakat bu bağlamda maktul olarak bir Yahudi'nin hedefte olması açısından Rabin suikastı, yepyeni bir olgudur. Bu yenilik penceresinden radikal sağ kanadın seküler kanadı nasıl anlamlandırdığı ve bunun Rabin suikastına olan yansımaları bağlamında özel bir önemdedir. Öncelikli olarak bu terör hadisesinin Oslo Barışı süreciyle yakından ilgisi bulunduğu açıktır. Çünkü öldürüldüğü tarihten iki yıl önce İzak Rabin, Beyaz Saray'da Yaser Arafat ile aynı masaya oturmuş ve kısıtlı da olsa bir Filistin idaresinin teşkil edilmesini onaylayacak ilk adımı atmıştır. Radikal sağ için 1993 yılında müzakereleri başlayan barış sürecinin, Yahudi yerleşim yerlerine ek olarak 1967 Altı Gün Savaşı'ndan itibaren ortaya çıkan tüm duygu ve düşüncelerin ve hatta hayallerin tamamen silinmesi anlamına geleceği ifade edilmektedir (Filkins 2015: 2015).

Bu bağlamda 1993 yılında gerçekleşen Oslo Süreci açıklaması, pek çok kişi ve örgütün, süreci baltalamak adına muhtelif eylemlerini beraberinde getirmiştir. Ancak İsrail'deki bilhassa hahamların güdümündeki kesim, bu sürecin ve Yahudi sıkıntılarının asıl nedenini seküler hükümet ve onun başındaki Rabin'de görmekteydi. Haham Kook

⁵⁷ Suikast Yigal Amir tarafından gerçekleştirilmiştir.

ve Kahane gibi aktörler başta olmak üzere, pek çok Yahudi hahamı, İsrail Devleti'nde özellikle seküler Yahudilerin Halaha'ya saygı duymayarak, devlet idaresinde onu göz ardı ettiklerini ciddi manada bir sorun olarak algılamışlardır. Bunun için Kahane'nin birinci İntifadada seküler yönetimin; eylemcilere karşı yumuşak tavrını eleştirdiği, Halaha'nın emirlerinden uzak kaldığı için Yahudilerin acı çekmesine ve Filistin bayraklarının minarelerde dalgalanmasına sebep olacaklarını ifade ettiği bilinmektedir (Kahane 2012: 32-33).

Bu düşünce çerçevesinde Oslo müzakereleri süresince, bilhassa Yahudi yerleşimlerdeki hahamlar Rabin'in yargılanabileceği yönünde fikirler geliştirmiştir. Neticede Rabin ve başında bulunduğu hükümet, Yahudi yaşamı aleyhinde davrandıkları gerekçesiyle ihanet ile itham edilmişlerdir. 1995 yılında bu hahamlar *din rodef* ve *din moser*⁵⁸in Rabin'in davranışlarını kapsayabileceğini, yani Rabin'in ölümüne cevaz verilebileceğini hükme bağlamışlardır (Sprinzak 1988, Aktaran: Kurt 2018: 22). Rabin'in Oslo görüşmeleri adımlarını bu açıdan değerlendiren hahamlar, bu düşüncede olan Yigal Amir'i suikast için meşruiyet hususunda ikna etmişlerdir.

Yigal Amir, dini eğitim görmüş ve bilhassa da Oslo Barışı karşıtı hahamların etkisinde kalmıştır. Dini grupların Rabin karşıtı olan pek çok gösteri ve eylemlerinde ön saflarda yer almıştır. En önemli faaliyetlerinden birisi öğrencileri kutsal sayılan yerlere - Batı Şeria ve Gazze yerleşimlerine- götürmek olan Amir 1993 yılında kardeşinin yardımıyla barış karşıtı bir örgüt kurarak; liderleri öldürmeye yönelik bilgi toplama, silah temin etme ve üye devşirmeye başlamıştır. Amir'in takipçilerinin ekseriyeti askeriyeden ve yeşivada eğitim gördüğü yıllarından arkadaşlarıdır. Bu küçük örgüt, Rabin'e ait arabanın kundaklanması, geçeceği yollara bomba döşeme, anti-tank roketi ile arabasını hedef alma, evinden çıkacağı esnada keskin nişancı yardımıyla vurma gibi çok sayıda ve ilginç planların tasarlamıştır. Diğer yandan militanlar, Rabin'in katli için hahamlardan cevaz bulmaya çalışmışlardır. Neticede *din rodef* ve *din moser* hükmü bağlamında, Rabin suikastının meşruiyeti hazırlanmıştır. Bu hedefler doğrultusunda, Amir "İsraili insanları menfaatlerine aykırı hareket ettiren" Rabin'i, Oslo Barışı ekseninde bir konuşma yaptığı sırada silahını yakınından ateşleyerek öldürmüştür.

⁵⁸ Bir Yahudi'nin öldürülmesine sebep olan şeyi ifade etmektedir.

Eylemden sonra ise Amir, mahkemede kendisini “Ben *din rodef*”e göre hareket ettim. Bu kişisel bir hareket” şeklinde savunmuştur (Pedahzur ve Perliger 2011: 107). Ancak sorgulamadan sonra Amir’in eyleminin bireysel bir hareket olmadığı açığa çıkmıştır.

Goldstein ve Amir eylemlerinin İsrail radikal sağında ve seküler kesim arasında ciddi manada bir ayrışmayı beraberinde getirdiği bilinmektedir. Ancak söz konusu terörü kınayan ve bu türden eylemleri hedef alan çok sert eleştirilerin geldiği de ifade edilemez. Aksine eylemciler radikal sağın nazarında şehit (Goldstein) ve kahraman (Amir) olarak addedilmişlerdir. Bu terör faaliyetleri neticesinde barış görüşmeleri büyük çapta zarar görmüş ve İsrail politik yaşamının radikal sağa doğru meylini hızlandıran tetikleyici bir işlev görmüştür. ABD’nin dayatmalarıyla süren barış müzakereleri Rabin’in taşıdığı noktada yerinde sayarak ve amaçlanan hedeflere ulaşmadan donmuştur. Bu doğrultuda, 1996’daki seçimlerde başa gelen Benyamin Netanyahu başkanlığındaki Likud iktidarı barış hususunda isteksiz davranmıştır. Sonuç olarak değerlendirilecek olursa, El-Halil terörü ve Rabin suikastı gibi radikal sağı tırmandıran şiddet eylemlerinin barış sürecini baltalayarak sosyo-politik hedeflerini gerçekleştirdiği söylenebilir.

IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Geçtiğimiz yüzyılda meydana gelen ve insanlık tarihinin seyrine doğrudan ve dolaylı olarak tesir eden gelişmeler, dünya üzerindeki devlet sayısının ve insan popülasyonunun olağandışı artmasını beraberinde getirmiştir. Bu gelişmelerin ve artışın tabii sonucu olarak ise pek çok problemin doğuşu gözlenmiştir. Bu problemlerin barışçıl yollardan çözülmesinde yaşanan başarısızlıklar; birey, toplum -ve hatta devlet- gibi unsurların çözüm adına şiddete müracaat etmeleri ile birlikte, terör kavramının uluslararası gündemde daha çok mevzu olmasına yol açmıştır. Bireyin, toplumun ve devletlerin mücadelelerinde yasal ve barış yanlısı hareketleri tercih etmemesi, terör ve şiddet faaliyetlerinin ortaya çıkışına yol açmıştır. Böylece oluşan bu kaotik ortamın neticesinde; sadece çatışan tarafların değil, masum insanların ve de herhangi bir tarafı bulunmayan diğerlerinin zarar görebildikleri bir düzen/düzensizlik ortaya çıkmıştır.

Terörün ve her türlü şiddet eylemlerinin zirveye ulaştığı 21. yüzyılda hal böyle iken terörizm hususunda iki temel konunun açıklığa/aydınlığa kavuşturulamadığı görülmektedir. Bu konuların ilki olarak, “terör”ün henüz ortak kabule mazhar olmuş bir tanımının yapılamamış olduğu gösterilebilir. Bu bağlamda önemli bir adım sayılabilecekken, yürürlüğe giremeyen 1937 tarihli “Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi”nden başka genel kabul görmüş kapsayıcı bir tanımlama bulunmamaktadır. İkinci mesele ise, nitel ve nicel olarak gün geçtikçe etkisini artıran terör oluşumları ile hukuk zemininde hangi şekilde mücadele edileceğinin kestirilememesidir. Terörizmi açıklamaya kalkan her çalışmada genellikle şiddet, tehdit vb. öğeler üzerinde durulurken, terörizm kavramı ve bu kavramın tanımı hususunda bir konsensüs sağlanamamıştır. Yine bu kapsamda ele alınabilecek diğer bir sorun da, teröre ilişkin tanımlamalarda, ya çok yüzeysel ya da fazlaca derinlemesine bir

çalışma yapılmış olmasıdır. Tanım konusundaki ortak kanaat yetersizliği; terörizm çeşitliliği, amacı ve uygulanışı ile birlikte farklılıklarının da tasnifini zorlaştırmaktadır.

Terörizmin her geçen gün farklı tür ve amaçlar ile kendini göstermesi, kaçınılmaz bir durum gibidir. Değişik gerekçe ve eylem cinsleriyle kendisini ispatlayan terör olgusu; artık kaynağı ve geliş şekli belli olmayan, toplum üzerindeki tedhiş silahı ve devletlerde yarattığı kısıtlama ve baskı formasyonu, hedefinden cayması imkânsızlaşmış ve önlenmesi zorlaşmış bir haldedir. Uluslararası sahanın durumu gözlemlendiğinde, terörizmin pek çok farklı biçimlerde örnekler sunduğu anlaşılabilir. Bu doğrultuda, teröre vesile olan ideolojik, siyasi, etnik ve dini faktörlerin de çoğalmasıyla; terörizmin amacına ulaşmada muhtelif yollar denediği açıktır. Sınır tanımayan bir seviyeye tırmanan terörizm, artık tüm ülke ve milletlerden taraftar devşirebilmekte ve bu durum terörizmin çok daha tehlikeli olabileceğini işaret etmektedir.

Terör oluşumlarının dinamik yapılar olduğu bilinmektedir. Bilhassa iletişim teknolojilerindeki kontrol edilemez ilerleyiş ve bunun bir öncülü olarak, şehirlere olan göçlerdeki sürekli artış, yine bu bağlamda dünya üzerindeki kimi yerlerde siyasi, sosyal ve ekonomik istikrarsızlıkların devam arz etmesi gibi terörün temel parametreleri olarak sayılabilecek sebeplerle, şiddet her geçen gün tırmanmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken en önemli hususlardan birisi ise radikal ya da fundamentalist dini grupların sayılarında ve etkilerinde gözlemlenen artışın, terörizmin etkinliğini ve yayılma alanını göstermesi bakımından önemli bir parametre olduğu gerçeğidir. Söz konusu radikal dini oluşumlardaki artış, terörizmle doğrudan paralellik gösterdiği için, terör olgusunun çeşitlenerek şiddetlendiği ifade edilebilir.

Terörün şiddeti günbegün artış gösterirken, şiddet eylemlerinde kullanılan yöntemlerde ve araçlarda da çeşitlilik söz konusu olmaktadır. Başta dini motivasyonlu terör oluşumları olmak üzere günümüz dünyasında, bilhassa da son yıllarda, teröre olan temayülün gözle görülür şekilde artması, bu oluşumların “araçsallaşması” geleneğini beraberinde getirmiştir. Bu grupların ihtiyaç duydukları teknik donanımlara ulaşmalarında -özellikle çıkarları doğrultusunda bu faaliyetleri besleme amacı güden

devletlerce- sağlanan basitlik etnik ve dini motivasyonlu terörün kapasitelerini artırmaktadır. Dini motivasyonlu terör oluşumlarının bu derece etkilerinin artmış olması, dini gruplaşmaların ve şiddet içerikli eylemlerin merkezi olarak algılanan Ortadoğu için geçmiş yüzyılda olduğu gibi gelecekte de dezavantaj niteliğinde olmaya devam edecektir. Bu açıdan bakıldığında, Ortadoğu siyasi ve sosyal yaşamının belirleyici erklerinin, terör, şiddet ve hatta savaşlar yoluyla bu gibi bölgelerde tahakküm sürmeleri kaçınılmaz görünmektedir.

Küresel aktörlerin özellikle 1900'lerin başında ilgilerinin İslam coğrafyasına yoğunlaşması, bu bölgenin adının neredeyse yüz yıldan fazla bir zamandan beri kausun, savaşların, ihtilallerin ve tabii terörün merkezi olarak anılır olmasına sebep olmuştur. Bilhassa zengin fosil kaynaklarının tespit edilmesiyle başlayan süreç, emperyalist güçlerin bölgedeki her türlü karışıklık ve şiddeti doğrudan ya da dolaylı beslemeleri ve "istikrarsızlığın istikrarı" için tasarrufta bulunmaları gerçeğinin anlaşılmasını sağlamıştır. Küresel aktörlerin bu politikaları, yalnızca terörün ve düzensizliğin hâkim olduğu bir Ortadoğu yaratmamıştır. Aynı zamanda bu toprakların binlerce yıldır ortak yaşayabilen sakinlerinin, sınırlarında var edilen heterojen bölünmelerle birbirleriyle geçinememesi gibi bir durumun ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu da Ortadoğu'yu iktidar mücadelelerinin, mezhepsel çekişmelerin, büyük savaşların ve özellikle dini motivasyonlu terör oluşumlarının merkezi konumuna itmiştir. Yer yer devletlerin de ana aktör olarak dâhil olduğu terör ve şiddet sarmalı içinde çalkalanan bölge çatışmanın tüm tarafları için süreklilik arz eden bir güvenlik sendromu üretmiştir.

Ortadoğu'da düzensizliğin etkisi altında olacak bölgeler var etmek amacındaki Britanya, bu bağlamda Filistin-İsrail anlaşmazlığının temellerini Balfour Deklarasyonu'yla atmıştır. Filistin topraklarında bir Yahudi devletinin kurulmasını destekleyen İngiltere, bir milletin yurt kazanmasını sağlarken, o toprakların yaşayan halkı olan Filistinlileri adeta yok saymıştır. Batılı devletlerin, Filistin bölgesinde bir Yahudi yurdu inşasını desteklemekteki amaçları, Ortadoğu bölgesinde adeta "jandarma" bir İsrail kurulması ve böylece iki asırdır aralarında yaşadığı halde kendi dini ve etnik kimliklerini muhafaza etmekte ısrar eden bir halka karşı tahammülsüzlüklerinden kurtulmaktır.

Bu gelişmeler ışığında Filistin topraklarında kurulmuş olan Yahudi devleti, diasporadaki günlerini unutarak, Filistin halkına karşı baskıcı bir tutum izlemeyi başından itibaren devam ettirmiştir (Davutoğlu 2003: 375). Bu türden ağır bir baskı altına alınan Filistin halkı, kendi topraklarından çıkarılmaları için büyük katliamlara maruz kalmıştır. Tüm bu dinsel ve etnik temelli şiddet eylemleri karşısında uluslararası toplum ve küresel güçler çoğunlukla sessiz kalmayı tercih etmiştir. Bunun en önemli sebebi ise yukarıda değinildiği gibi, Başta ABD'nin ve Batılı güçlerin Ortadoğu'daki jandarmalığının İsrail tarafından yapılıyor olmasıdır.

İsrail tarafından uygulanan baskı ve şiddet politikalarına uluslararası camianın müdahale etmeyerek dolaylı yoldan destek vermeleri, Filistin halkını şiddete, daha doğrusu haklarını korumak için her türlü yola başvurmaya itmiştir. İsrail ile Filistin çekişmesinin gün geçtikçe tırmanması, bölge devletlerini de harekete geçirmiş ve hem emperyalizme karşı hem de Filistinli Arapların korunması maksadıyla bir dizi savaşların yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda yaşanan çekişmelerin en tesirlisi şüphesiz 1967 Savaşı olmuştur.

1967 Altı Gün Savaşı'nda İsrail'in kazanımları, toplumda birtakım ideolojik dönüşümleri tetiklemiştir. Bu durumun göstergesi olarak, İsrail kuruluş sürecindeki romantik milliyetçi ve inanç eksenli mitlerin, devletin politik ve toplumsal yaşamında, her geçen gün etkinliğini artırarak kendini ispat etmesi kayda değerdir. Söz konusu ideolojik palazlanmanın, çalışmamızın sorularından olan “din temelli terörizm ile devlet ve toplum arasında bir ilişki olup olmadığı” sorunsalını açıklayıcı niteliktedir. Zira bu dönüşümlerin neticesi olarak tırmanışa geçen dini motivasyonlu terör, 1970'lerden itibaren İsrail'deki radikal sağın yükselişiyle paralellik göstererek, o yıllardan itibaren birçok terör oluşumu aracılığıyla Filistin halkına karşı çeşitli şiddet faaliyetleri yürüterek canlılığını korumuştur. Bu bağlamda, İsrail 1960'lı yıllara kadar seküler kesimin yönetimindeki bir devlet iken, daha sonraki süreçte dini Siyonizm doğrultusunda hareket eden grupların önemli oranda etkisi altına girmiştir.

Araştırma çerçevesinde ortaya konan önemli bir bulgu da dini motivasyonlu terör oluşumlarının büyük oranda dini motifli argümanlara dayanması, dini önderlerinin

-ki hemen hepsi hahamlar tarafından organize edilmiştir- bulunması, meşruiyet kaynaklarının Yahudi inancının kutsal metinleri olarak gösterilmesi ve tarih ve dini mitlere dayalı Mesiyani bir perspektife dayanmasıdır. Bu bağlamda, İsrail'deki bazı grupların Filistinlilere karşı yürüttüğü terörizmin; diasporadan Filistin'e gelen göçmenler, 1967'deki savaştan önce ve sonra kurulan yerlerdeki yerleşimciler ve bu gruplarla dini Siyonizm'in çıkarlarının bir noktada kesiştiği destekçileri olan ultra-Ortodoks Yahudiler tarafından doğrudan ve dolaylı olarak yürütülmüş olması açıklayıcı niteliktedir. Bu örgütlenmelerin kutsal kaynaklara dayandırılan mitsel meşruiyetten destek olarak ortaya çıkan şiddet eylemlerinde bulunabilmeleri bazı Yahudi din adamlarının büyük katkılarıyla gerçekleşmiştir. Nitekim, dini motivasyonlu terörizminin, Dini-Siyonizm temsilcileri olan hahamların önderliğindeki Gush Emunim gibi örgütlerin işgal edilen yerlerdeki yerleşimciler üzerindeki tesiriyle meydana geldiği çalışmanın önceki bölümlerinde de ortaya konulmuştur. Bunlara ilaveten, İsrail devletinin kuruluş aşamasında aktif rol alan Haganah ve Lehi gibi seküler ve sömürgecilik karşıtı olarak bilinen terörist grupların varlığı ile terörizm ile arasına mesafe koyamamış bir Yahudi devletinden bahsetmek de mümkündür. Bu ve benzer grupların ilerleyen yıllardaki faaliyetlerinden El-Halil Camii saldırısı buna iyi bir örnek olacaktır. Bu ve buna benzer eylemlerin, teşkilatlı bir şebeke aracılığıyla yapılırken radikal sağ ve dini ideolojilerden beslenmiş olması dini motivasyonlu terörün kaynaklarını göstermesi açısından önemlidir.

Bu bağlamda ifade edilmesi gereken bir husus da, dini motivasyonlu terörün İsrail siyasi yaşamıyla ve devletin kurucu ideolojisiyle zaman zaman örtüşen ya da etkileşime geçen bir olgu olmasıdır. Bu noktanın, özellikle İsrail'deki siyasi yaşamın, 1967 Savaşı'yla birlikte ortaya çıkan ideolojik ve sosyal yönelim paralelinde gösterdiği köklü değişim ile yakından ilgisi vardır. Radikal sağ ve dini motivasyonlu terör olgusu arasındaki ilişki ve devletin bu oluşumlara yaklaşımdaki değişim (ya da en azından önemsememe durumu) özellikle Likud'un iktidara gelmesi ve sağ iktidarlar döneminde daha net olarak görülmüştür. Radikal sağ ve dini motivasyonlu terör oluşumlarının birçok konudaki görüşü hem sağ iktidarlar ile örtüşmekte hem de birçok noktada İsrail devletinin kuruluş temelleri olan mitsel ve milliyetçi düşüncelerle de paralellik arz etmektedir. Bu düşüncelerin İsrail siyasi yaşamını şekillendiren önemli isimler etrafında

örgütlenen bazı yeraltı grupları doğurması ve var olanları da köklü siyasi ideolojiler istikametinde sevk etmesi kaçınılmaz olmuştur. Böylece İsrail siyasi yaşamının ve toplumsal etkileşimin uygun zeminini bulan birtakım örgütler faaliyetleriyle gündeme gelmeye başlamıştır. Örneğin, vaat edilen topraklardaki hakların geriye alınmasında şiddet kullanmanın gerekliliği üzerinde duran Kahane'nin benimsemiş olduğu ideoloji, dini motivasyonlu terörizmin ideolojik arka planını önemli ölçüde şekillendirmiştir. Bu doğrultuda, Mesih'in yeryüzüne inişini öne alma, Yahudi kurtuluş şafağını garantileme, kutsal yerleri gentilelerden geriye alarak muhafaza etme ve tüm bunların ilişkisi olarak olası bir barışı engelleme maksadına matuf terör ve şiddet faaliyetlerinin başarılı olduğu ifade edilebilir. Sonuçta ise dini Siyonizm'in hahamlarının ve Kahane başta olmak üzere, diğer vaiz, düşünür ve aktivistlerin etkisi ile Goldstein ve Amir'in, hem siyaseten başarılı olup barışa -kutsal toprakların kirlenmesine- engel olduğu, hem de eylemlerdeki dini idealin Yahudi toplumu üzerinde var ettiği dönüşümle, İsrail radikal sağının güçlenmesine katkı sağladığı açıktır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Abdülhakim, Ömer ve es-Suri, Ebu Musab (2014). *Küresel İslami Direniş Çağrı*. Çev. L. Tedri. İstanbul: Anlatı Yayınları.

Arı, Tayyar (2004). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Arı, Tayyar (2004). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Armaoğlu, Fahir (1991). *Filistin Meselesi ve Arap İsrail Savaşları 1948-1988*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Asher, Arian (1995). *Security Threatened: Surveying Israeli Opinion on Peace and War*. Cambridge: Cambridge University Press.

Attias, Jean-Christophe ve Esther, Benbassa (2012). *Paylaşılmayan Kutsal Topraklar ve İsrail*. Çev. N. Önol. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ayhan, Veysel (2012). *Arap Baharı İsyancılar, Devrimler ve Değişim*. Bursa: MKM Yayınları.

Best, Antony vd. (2012). *20. Yüzyılın Uluslararası Tarihi*. Çev. T. U. Belge. Ankara: Siyasal Kitapevi.

Biçer, Ramazan (2001). *Dini Temalı Terörün Hedefi: Bu Kimin İşine Yarıyor Terörlü Mücadelede Makro ve Mikro Perspektifler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Bileydi Koç, Malike (2006). *İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006*. İstanbul: Günizi Yayıncılık.

- Boran, Yıldırım (2006). *Geçmişten Günümüze Filistin Direniş Hareketi. El-Fetih ve Hamas*. İstanbul: Mephisto Kitabevi.
- Bozkurt, Celil (2008). *Türk kamuoyunda Filistin problemi, ilk Arap Yahudi çatışmaları 1920-1939*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Bunzl, John (1988). *Bariş Hareketleriyle Konuşmalar: Öteki İsrail*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Cleveland, William L. (2008). *Modern Ortadoğu Tarihi*. Çev. M. Harmancı. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Çora, A. Nazmi (2008). *Uluslararası Terörizm ve Failleri*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Dalar, Mehmet (2009). *Gazze Savaşı Filistin Direnişi İsrail Yayılmacılığı ve Uluslararası Hukuk*. Bursa: Dora Yayınları.
- Davutoğlu, Ahmet (2003). *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Dursun, Davut (1995). *Ortadoğu Neresidir*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Doğrul, Ömer Rıza (2004). *İsrail; tedhiş, istila ve harp kaynağı*. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları.
- El-Eş'arî, Ebü'l-Hasan (2010). *Usûli Ehli's-Sünne*. Çev. R. Biçer. İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- Fromkin, David (1993). *Barişa Son Veren Bariş Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı? 1914-1922*. Çev. M. Harmancı. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Garaudy, Roger (1996). *İsrail Mitler ve Terör*. Çev. C. Aydın. İstanbul: Pınar Yayınları.

- Garaudy, Roger (2012). *Medeniyetler Diyalogu*. Çev. C. Aydın. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Gürkan, Salime Leyla (2017). *Yahudilik*. İstanbul: İSAM Yayınları.
- Güler, Ali ve Akgül, Suat (2003). *Sorun Olan Ermeniler*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Haldun, İbn (2017). *Devlet*. Çev. Osman Arapçukuru. İstanbul: İlke Yayınları.
- Halliday, Fred (1998). *İslam ve Çatışma Miti*. Çev. U. Özkırımlı ve G. Koç. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Herzl, Theodor (2009). *Yahudi Devleti*. Çev. S. Demir İstanbul: Ataç Yayınları.
- Huntington, Samuel P. (2014). *Medeniyetler Çatışması*. Çev. M. Yılmaz. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Hobart, Mark (1996). *Şiddet ve Susku Bir Eylem Siyasetine Doğru*. Çev. Y. Salman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hoffman, Bruce (2006). *Inside terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Hüseyin, Asaf (1990). *Ortadoğu'da Devlet ve Terör*. Çev. T. Cevdet, İstanbul: Pınar Yayıncılık.
- İshara, Marwan (2003). *Filistin-İsrail, Barış veya Irkçılık*. Çev. A. Berktaş. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Jones, Harry Clary (2012). *One Religion*. USA: Balboa Press.
- Juergensmeyer, Mark (2000). *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*. Berkeley: University of California Press.
- Kahane, Rabbi Meir (2012). *The Ideology of Kach the Authentic Jewish Idea*. New York: CreateSpace Independent Publishing.

Kantarıcı, Şenol ve Laçiner, Sedat (2003). *Ermeni Sorunu El Kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Karaman, M. Lütfullah (1991). *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Kurubaş, Erol (2006). *Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı*. Ankara: Asil Yayınları.

Laqueur, Walter (1977). *Terrorism*. Boston: Little Brown and Company.

Levitt Dennis ve Ross, Matthew (2006). *Hamas: Politics, Charity, and Terrorism in the Service of Jihad*. London: Yale University Press.

Lewis, Bernard (2005). *Ortadoğu Hristiyanlığın Başlangıcından Günümüze Ortadoğu'nun İkibin Yıllık Tarihi*. Çev. S. Y. Kolay. Ankara: Arkadaş Yayınları.

Morris, Benny (2004). *The Birth of the Palestinian Refugee Problem, 1947-1949* New York: Cambridge University Press.

Öke, Mim Kemal (1991). *Kutsal Topraklarda Siyonistler ve Masonlar*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Öke, Mim Kemal (2002). *Siyonizm'den Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu*. İzmir: Ufuk Kitapları.

Öngün, Faruk (2001). *Küresel Terör*. İstanbul: Okumuş Adam Yayıncılık.

Özalkan, Seda (2018). *Siyonizm Karşıtı Yahudiler*. İstanbul: İz Yayıncılık.

Pedahzur, Ami ve Perliger, Arie (2011). *Jewish Terrorism in Israel*, New York: Columbia University Press.

Piterberg, Gabriel (2015). *Siyonizmin Dönüşleri: Mitler, Siyaset ve İsrail'de Araştırmacılık*. Çev. A. Babacan. İstanbul: İthaki Yayınları.

- Salur, Hüseyin (2009). *Küresel Çağda Din ve Terör*. Konya: Çizgi Yayınları.
- Samuel, J. Roberts (1973). *Survival or Hegemony? The Foundations of Israeli Foreign Policy*. Baltimore and London: John Hopkins University Press.
- Sander, Oral (2015). *Siyasi Tarih 1918–1994*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Shahak, Israel ve Mezvinsky, Norton (2015). *İsrail’de Yahudi Fundamentalizmi*. İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Spinzak, Ehud (1986). *Fundamentalism, Terrorism and Democracy: The Case of the Gush Emunim Underground*. Washington: Wilson Center.
- Süer, Berna ve Atmaca, Ayşe Ö. (2007). *Arap-İsrail Uyuşmazlığı*. Ankara: ODTÜ yayınları.
- Şamil, Said (1991). *Yahudi Davası ve Filistin*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Şami, Reşad Abdullah (2013). *Din Devleti İsrail*. İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Taşdemir, Fatma (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları.
- Taylor, Alan (2000). *İsrail’in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi*. Çev. M. Karaşahan. Pınar Yayınları.
- Turan, Ömer (2004). *Medeniyetlerin Çatıştığı Nokta Ortadoğu*. İstanbul: Acar Matbaacılık.
- Ulutaş, Ufuk (2012). *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*. Ankara: SETA Yayınları.
- Wardlaw, Grant. (1982). *Political Terrorism: Theory, Tactics and Countermeasures*. London: Cambridge University Press.

Yılmaz, Şahin Türel (2009). *Uluslararası Politikada Ortadoğu*, İstanbul: Barış Kitabevi.

Makaleler

Batuk, Cengiz (2008). “Tanrı'nın Asi Çocukları: Zalimlik ve Mazlumluk Arasında Şiddet Sarmalındaki Yahudiler”. *Milel Ve Nihal: İnanç, Kültür Ve Mitoloji Araştırmaları Dergisi* 5 (1): 157-187.

Bulut, Mevlüt (2018). “Altı Gün Ve Yom Kippur Savaşının Modern İsrail Kimliği Üzerine Etkisi”. *Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 20: 339-350.

Büyükkara, Mehmet Ali (2009). “Selefilğin Yakın Tarihinden Önemli Bir Yaprak: Yeni Bilgiler Işığında Cuheymân el-Uteybî ve Cemaati”. *Marife* 3 (9): 21-46.

Bodur, H. Ezber (2005). “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam'ın Siyasal İstismarı”. *Kahramanmaraş Sütçüimam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5: 68-88.

Bowen, Elizabeth R. P. (1987). “Jurisdiction Over Terrorists Who Take Hostages: Efforts to Stop Terror-Violence Against United States Citizens”. *American University International Law Review* 2 (1): 153-202.

Cohen, Erik and Ernest Krausz (1985). “Ethnicity and legitimation in contemporary Israel”. *Politics and society in Israel* 3: 111-124.

Cronin, Audrey Kurth (2003). “Behind the Curve: Globalization and International Terrorism”. *International Security* 27 (3): 30-58.

Çağlar, Ali (1997). “Terör ve Örgütlenme”. *Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Dergisi* 3 (30): 20-38

- Çaman, Efe ve Dağcı, Kenan (2014). “Özbekistan’da İslam, Siyasi Sistem ve Radikalizm”. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4 (8): 1-15.
- Çelik, Oktay (2015). “Dini İstismar Eden Terör Örgütlerinin Radikalleşme Süreçleri” *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2 (22): 99-122.
- Dedeoğlu, Mehmet Münir (2017). “Bir Zihniyet Tutumu ve Düşünme Formu Olarak Dogmatizm Ve Dogmatik Tutum”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 7 (13): 800-823.
- Esposito, John L., (2015). “Islam and Political Violence”. *Religions* 6: 1067– 1081.
- Filkins, Dexter (2015) “Shot in the Heart: When Yitzhak Rabin was killed, did the prospects for peace perish, too?”. *The New Yorker Special Issue* 25 Oct. 2015.
- Guillaume, Gilbert (2004). “Terrorism and International Law”. *International and Comparative Law Quarterly* 53 (3): 537-548.
- Hawzen, G. Matthew (2017). “The Gospel According to Tim Tebow: Sporting Celebrity, Whiteness and the Cultural Politics of Christian Fundamentalism in America”. *Sociology of Sport Journal. İsveç Malmö University* 34: 12-24.
- Heickerö, Roland (2014). “Cyber Terrorism: Electronic Jihad”. *Strategic Analysis* 4 (38): 554-565.
- Kocaoğlu, Canip (2017). “Selefilğe Tarihsel Bir Bakış ve Suudi Arabistan’ın Selefilik Üzerine Geliştirdiği Politikayı Yayma Stratejisi”. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (6): 340-343.
- Kurt, Menderes (2018). “İsrail’de Yahudi Dini Terörizmi”. *Filistin Araştırmaları Dergisi* 4: 1-26.
- Laqueur, Walter (2005). “Left, Right and Beyond: The Changing Face of Terror”. *Council on Foreign Relations*: 154-164.

- Norris, Jacob (2008). "Repression and Rebellion: Britain's Response to the Arab Revolt in Palestine of 1936–39". *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 36 (1): 25-45.
- Odhiambo, Elijah O. S. (2014). "Religious Fundamentalism and Terrorism". *Journal of Global Peace and Conflict* 1 (2): 188-190.
- Oruç, Haydar (2017) "Sekülerlikten Radikalleşmeye: İsrail'in Kurucu Felsefesinde Konstrüktivist Dönüşüm". *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi* 4 (1): 158-188.
- Özerkmen, Necmettin (2017). "Terör, terörizm ve radikal islamcı terör". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44 (2): 247-265.
- Öz, Mustafa (2007). "İsmaililik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 23: 128-133
- Pedahzur, Ami (2014). "The Silent Victory of the Israeli Settlers". *Perspective* 4 (3): 2-8.
- Polat, Yunus Can (2018). "İsrail Siyasetinde İşçi Partisi Hegemonyasının Sonu ve Likud ile Radikal Dinci Partilerin Yükseliği". *Alternatif Politika* 10 (3): 374-405.
- Rapoport, David C. (1988). "Messianic Sanctions for Terror". *Comparative Politics* 2 (20): 195-213.
- Sprinzak, Ehud (1988). "Extremism and Violence in Israel: The Crisis of Messianic Politics". *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 555: 124-125.
- Süer, Berna (2012). "Suriye - İsrail Barış Görüşmeleri: Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Bir Analiz". *Orta Doğu Etütleri* 2 (3): 217 - 254.

Tidy, Joanna (2012). “The Social Construction of Identity: Israeli Foreign Policy and the 2006 War in Lebanon”. *Centre for Governance and International Affairs University of Bristol Working Paper 4 (8)*: 535-556.

Umar, Ömer Osman (2002). “Osmanlı Dönemi’nde Yahudilerin Filistin’e Yerleştirme Faaliyetleri”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2 (12)*: 421-438.

Ünsal, Artun (1996). “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”. *Cogito Sayı 6-7*: 29-36.

Yıldız, Volkan (2011). “Uluslararası Boyutuyla Terörizm ve Uluslararası Ceza Mahkemesi”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 7 (1)*: 147-182.

Diğer Kaynaklar

İnternet Kaynakları

Ercan, Suna (2000). “İsrail’deki Arap Azınlığın Kimlik Sorunu” (<https://21yyte.org/tr/assets/uploads/files/238-250%20suna.PDF>, 20 Mayıs 2019’da erişildi).

İnsel, Ahmet (2017). “Devlet Terörü” (http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/819931/Devlet_teroru.html, 31 Mayıs 2019’da erişildi).

Richard, N. Taylor (2015). “Terror trial collapses after fears of deep embarrassment to security services” (<https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jun/01/trial-swedish-man-accused-terrorism-offences-collapse-bherlin-gildo>, 30 Mayıs 2019’da erişildi).

Tezler

Çalık, Ziya (2010). *Filistin- İsrail Barış Süreci ve Türkiye*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gökçınar, Demet (2009). *Arap- İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İşeri, Reyhan (2008). *Türkiye’de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

